

SUNNHETSTILSTANDEN
OG
MEDISINALFORHOLDENE

HOVEDRESULTATENE 1942—1944

90—92. ÅRGANG

Rapport sur l'état sanitaire et médical pour les années 1942—1944

90—92IÈME ANNÉES

UTGITT AV
STATISTISK SENTRALBYRÅ

OSLO
I KOMMISSJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1948

Norges Offisielle Statistikk, rekke X. (Statistique Officielle de la Norvège, série X.)

Rekke X.

Trykt 1946.

- Nr. 101. Norske skip i utenriksfart 1938 og 1939. (*Navigation extérieure de la marine marchande norvégienne.*)
- 102. Nasjonalinntekten i Norge 1935—1943. (*Revenu national en Norvège.*)
- 103. Arbeidslønninger i industrien 1943 og 1944. (*Salaires des ouvriers industriels.*)
- 104. Industrierbeidertrygden 1940—42. (*Assurances de l'État contre les accidents pour les travailleurs de l'industrie.*)
- 105. Norges bergverksdrift 1944. (*Mines et usines.*)
- 106. Norges private aksjebanker og sparebanker 1942. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
- 107. Forsikringsselskaper 1944. (*Sociétés d'assurances.*)
- 108. Norges industri 1943. (*Statistique industrielle.*)
- 109. Norges private aksjebanker og sparebanker 1943. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
- 110. Meieribruket i Norge 1944. (*L'industrie laitière de la Norvège.*)
- 111. Norges handel 1944. (*Commerce.*)
- 112. Norges kommunale finanser 1941—42. (*Finances des communes.*)
- 113. Norges private aksjebanker og sparebanker 1944. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
- 114. Kommunenes gjeld m. v. 1945. (*Dette etc. des communes.*)
- 115. Norges Brannkasse 1941—43. (*Statistique de l'office national d'assurance contre l'incendie.*)
- 116. Norges postverk 1945. (*Statistique postale.*)
- 117. Jordbruksstatistikk 1945. (*Superficies agricoles et élevage du bétail. Récoltes etc.*)
- 118. Sinnssykehusenes virksomhet 1942. (*Statistique des hospices d'aliénés.*)
- 119. Veterinærvesenet 1944. (*Service vétérinaire.*)
- 120. Telegrafverket 1944—45. (*Télégraphes et téléphones de l'Etat.*)
- 121. Syketrygden 1943. (*Assurance-maladie nationale.*)

Rekke X.

Trykt 1947.

- Nr. 122. Kriminalstatistikk 1943 og 1944. (*Statistique de la criminalité pour les années 1943 et 1944.*)
- 123. Statistisk-økonomisk oversikt over året 1946. (*Aperçu de la situation économique.*)
- 124. Norges handel 1945. (*Commerce.*)
- 125. Norges fiskerier 1943. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 126. Norges private aksjebanker og sparebanker 1945. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
- 127. Veterinærvesenet 1945. (*Service vétérinaire.*)
- 128. Arbeidslønninger 1945. (*Salaires des ouvriers.*)
- 129. Forsikringsselskaper 1945. (*Sociétés d'assurances.*)
- 130. Norges bergverksdrift 1945. (*Mines et usines.*)

SUNNHETSTILSTANDEN OG MEDISINALFORHOLDENE

HOVEDRESULTATENE 1942—1944

90—92. ÅRGANG

Rapport sur l'état sanitaire et médical pour les années 1942—1944

90—92IÈME ANNÉES

UTGITT AV
STATISTISK SENTRALBYRÅ

OSLO
I KOMMISSJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1948

For årene 1882—1897 se Norges Offisielle Statistikk, rekke III.

—»—	1898—1903	—»—	—	IV.
—»—	1904—1911	—»—	—	V.
—»—	1912—1916	—»—	—	VI.
For året	1917	—»—	—	VII, nr. 3.
—»—	1918	—»—	—	VII, » 58.
—»—	1919	—»—	—	VII, » 108.
—»—	1920	—»—	—	VII, » 138.
—»—	1921	—»—	—	VII, » 152.
—»—	1922	—»—	—	VII, » 188.
—»—	1923	—»—	—	VIII, » 13.
—»—	1924	—»—	—	VIII, » 29.
—»—	1925	—»—	—	VIII, » 59.
—»—	1926	—»—	—	VIII, » 81.
—»—	1927	—»—	—	VIII, » 116.
—»—	1928	—»—	—	VIII, » 142.
—»—	1929	—»—	—	VIII, » 174.
—»—	1930	—»—	—	IX, » 2.
—»—	1931	—»—	—	IX, » 20.
—»—	1932	—»—	—	IX, » 49.
—»—	1933	—»—	—	IX, » 78.
—»—	1934	—»—	—	IX, » 101.
—»—	1935	—»—	—	IX, » 125.
—»—	1936	—»—	—	IX, » 153.
—»—	1937	—»—	—	IX, » 178.
—»—	1938	—»—	—	IX, » 194.
—»—	1939	—»—	—	X, » 21.
—»—	1940	—»—	—	X, » 55.
—»—	1941	—»—	—	X, » 97.

Forord.

Herved framlegges hovedresultatene av medisinalstatistikken for årene 1942 til og med 1944.

De detaljerte taloppgaver som ligger til grunn for beregningen av forholdstallene for sykелigheten og dødeligheten i denne publikasjonen, vil bli trykt særskilt for hvert år sammen med de tilsvarende oppgaver for 1945, som vil bli offentliggjort om kort tid.

Byrået beklager at statistikken fra krigsårene først kommer nå, men forsinkelsen skyldes først og fremst forholdene under krigen. Under okkupasjonen var det ikke mulig for Byrået å få inn fullstendige statistiske oppgaver. I 1942 overførte som bekjent, nazistene den offentlige registrering fra sogneprestene til folkeregistrene, med den følge at registreringen av fødsler og dødsfall innen landet ble meget mangelfull. Dessuten fikk Byrået i disse årene som rimelig kan være, bare melding om et fåtall av de dødsfall som fant sted i utlandet. Statistikken for 1940 og 1941 kunne dog gjøres ferdig, mens hele materialet for de etterfølgende år måtte suppleres og kontrolleres før en kunne gå i gang med den endelige bearbeidelse. Det kan nevnes at etter frigjøringen er det kommet inn døds melding for over 10 000 personer, vesentlig menn mellom 15 og 50 år. Disse dødsfall måtte tas med i dødsårsaksstatistikken for de respektive år for at denne skulle kunde gi et riktig bilde av dødeligheten i den norske befolkning under krigen.

Under utarbeidelsen av dødsårsaksstatistikken er brukt den nye dødsårsaksnomenklatur som ble innført i 1941, og som temmelig nøye svarer til den internasjonale nomenklatur av 1938.

Beretningen er ellers utarbeidd på samme måte som de foregående årganger av denne statistikk.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 1. juni 1948.

A. Skøien.

Julie E. Backer.

Innhold.

	Sid,
1. Legedistrikter og medisinalpersonale	1
2. Sykehus, sanatorier, tuberkulosehjem og andre anstalter under medisinalvesenet .	2
3. Gamlehjem, barnehjem m. v.	13
4. Oversikt over renslighetsforholdene og de offentlige varmbad	15
5. Ernæringsforholdene	16
6. Vaksinasjon	17
7. Rettsmedisinske forretninger	19
8. Den samlede dødelighet	20
9. Oversikt over de viktigste dødsårsaker	23
10. Dødeligheten av tuberkulose	26
11. Dødeligheten av kreft	29
12. Voldsom og unaturlig død	31
13. Meldte tilfelle av epidemiske sykdommer	36
14. Meldte tilfelle av tuberkulose	53
15. Meldte tilfelle av veneriske sykdommer,	55
16. Spedalskhet	56
17. Fødsler, dødsfall på barselseng, obstetriske operasjoner m. m.	57

Table des matières.

	Pages
1. Sections et personnels médicaux	1
2. Établissements médicaux	2
3. Établissements des vieillards et des enfants	13
4. Conditions d'hygiène et des bains chaud publics	15
5. Situation de nutrition	16
6. Vaccination	17
7. Examens médico-légaux	19
8. Mortalité générale	20
9. Les causes de décès les plus importantes	23
10. Mortalité de tuberculose	26
11. Mortalité de cancer	29
12. Morts violentes ou accidentelles	31
13. Cas déclarés de maladies épidémiques	36
14. Cas déclarés de tuberculose	53
15. Cas déclarés de maladies vénériennes	55
16. Lèpre	56
17. Nombre de naissances, mortalité puerpérale, opérations obstétricales etc.	57

1. Legedistrikter og medisinalpersonale.

Sections et personnels médicaux.

Riket var ved utgangen av 1944 delt i 380 legedistrikter, herav 33 by-leggedistrikter. I løpet av årene 1942—1944 er det foretatt følgende forandringer i legedistriktene: I 1943 ble Rjukan eget legedistrikt og omfatter Rjukan og Mæl sogn av Tinn legedistrikt. I 1944 ble Askim herred utskilt fra Eidsberg legedistrikt som eget distrikt, Foldal herred ble utskilt fra Alvdal legedistrikt som eget distrikt og Austrheim herred ble utskilt fra Lindås som eget legedistrikt.

I medisinalberetningen for 1929 finner en oppgave over arealet og folketallet pr. 1. desember 1930 i de enkelte legedistrikter. I «Norges inndeling 1. juli 1941» er senere forandringer tatt inn. Oppgaver over areal og folketall ved folketellingen pr. 3. desember 1946 er ennå ikke offentliggjort for legedistriktene.

Ved utgangen av 1944 var det ansatt fylkeslege i alle fylker. Alle fylkeslegene var samtidig distriktsleger. I alle legedistrikter var den offentlige lege ordfører i helserådet unntatt i Fåberg distrikt, hvor distriktslegen var helserådsordfører i Fåberg, mens det var ansatt særskilt ordfører for Østre og Vestre Gausdal.

Det ble i året 1942 uteksaminert 91 leger, hvorav 6 kvinner og i 1943 tils. 93 og herav 3 kvinner. I 1944 ble det ikke holdt medisinsk embetseksamen, da universitetet var lukket. 86 leger døde i løpet av disse 3 årene, så nettotilgangen i perioden var 98 leger. På grunnlag av disse tall har en beregnet tallet på autoriserte leger i året 1942 til 2589, i 1943 til 2652 og i 1944 2626. Av disse siste hadde 2 430 leger kjent bopel i Norge ved utgangen av 1944.

Tallet på tannleger ved utgangen av 1942 er beregnet til 1597, i 1943 til 1629 og i 1944 til 1617. Av disse siste hadde 1433 kjent bopel i Norge ved utgangen av 1944.

Etter de offentlige legers oppgaver var det ved utgangen av 1942 1523 praktiserende jordmødre i landet. Ved utgangen av 1943 var tallet 1526 og ved utgangen av 1944 1448. Det ble i årene 1942—1944 uteksaminert 191 jordmødre, herav 55 ved jordmorskolen i Oslo og 136 ved jordmorskolen i Bergen.

Etter de oppgaver som er kommet inn, var det ved utgangen av 1944 1521 utdannede sykepleiersker beskjeftiget utenfor sykehusene.

Ved utgangen av 1944 var det 273 apotek og filialapotek i virksomhet. Det uteksaminerte personale ved apotekene var ved utgangen av 1944 813 etter de offentlige legers oppgaver. I årene 1942—1944 tok følgende antall kandidater apotekereksamen: 1942 28, hvorav 14 kvinner, i 1943 27, hvorav 12 kvinner. I 1944 ble det ikke holdt eksamen.

2. Sykehus, sanatorier, tuberkulosehjem og andre anstalter under medisinalvesenet.

Etablissements médicaux.

Etter de offentlige legers medisinalberetninger fantes det ved utgangen av 1944 følgende anstalter til pleie av legemlig og åndelig syke for den norske befolkning. Sykeplasser som disponertes av de tyske myndigheter er ikke tatt med i tabellen.

Anstalter	I alt		Herav drives av:									
			Staten		Fylket		Kom-munen		Fylket og kom-munen		Private	
	Antall	Antall senger	Antall	Antall senger	Antall	Antall senger	Antall	Antall senger	Antall	Antall senger	Antall	Antall senger
Alm. sykehus, klinikker og sykestuer	204	14 472	4	912	24	1 733	80	6 336	9	2 091	87	3 400
Anstalter { Sanatorier	15	1 479	5	655	—	—	1	246	—	—	9	578
Tub.hjem for lungetub.	106	3 089	—	—	32	994	29	804	—	—	45	1 291
og pleie { Kysthospitaler ..	5	442	4	432	—	—	—	—	—	—	1	10
av tuber- { Sykehus for hud- og kirur-												
kuløse { gisk tub.	1	110	—	—	—	—	—	—	—	—	1	110
Fødselsklinikker og fødehjem	22	564	2	251	—	—	4	94	—	—	16	219
Hospitaler for spedalske	2	113	1	65	—	—	—	—	—	—	1	48
Kuranstalter for alkoholikere	6	171	1	70	—	—	—	—	—	—	5	101
Sinnssykehus	22	5 915	6	1 363	7	1 933	3	1 280	3	1 053	3	286
Pleiehjem for sinnssyke	8	349	—	—	2	122	5	197	—	—	1	30
— » epileptikere ..	1	68	1	68	—	—	—	—	—	—	—	—
— » åndssvake ...	2	500	2	500	—	—	—	—	—	—	—	—
I alt i 1944	394	27 272	26	4 316	65	4 782	122	8 957	12	3 144	169	6 073
— 1943	403	27 243	27	4 285	65	4 768	121	8 807	12	3 125	178	6 258
— 1942	406	27 152	27	4 527	66	4 728	121	9 098	10	2 676	182	6 123

Oppgavene i tabellen på neste side over tallet på senger ved de forskjellige anstalter i de senere år gir et bilde av utviklingen. En vil dog gjøre oppmerksom på at det under krigen stadig fant rekvirering av sykeplasser sted. Da det for disse årene har vært vanskelig å få inn oppgave for alle anstalter, kan det ha forekommet enkelte rekvireringer som ikke er blitt meldt. Ellers viser en til side 4 i dette kapitel, hvor en har omtalt alle forandringer som en har fått oppgitt i sykehusenes plassantall osv., enten på grunn av tyske rekvireringer eller — for noen enkelte få anstalters vedkommende — ved nybygging eller utvidelser.

Under alminnelige sykehus er tatt med alle offentlige og private sykehus, klinikker og sykestuer som for den overveiende del er bestemt for medisinske og kirurgiske pasienter og til isolasjon av epidemiske og veneriske sykdommer. 23 av de alminnelige sykehus var ved utgangen av 1944 kombinert

Antall senger ved sykehus og andre medisinske
anstalter 1927—1944.

Nombre de lits aux établissements médicaux 1927—1944.

Ved utgangen av året	Alm. sykehus, klinikker og sykestuer	Anstalter til kur og pleie av tuberkulose	Fødselsklinikker og fødehjem	Hospitaller for spedalske	Kuranstalter for alkoholkere	Sinnssykeasy	Pleiehjem for		
							Sinnssyke	Epileptikere	Andrs- svake
Antall senger.									
1927	10 742	4 376	305	138	120	5 368	106	60	323
1928	10 986	4 611	306	138	115	5 368	101	60	320
1929	11 195	4 740	308	138	119	5 663	104	60	315
1930	11 352	4 876	383	138	128	5 625	165	60	315
1931	11 462	5 006	415	138	162	5 707	184	60	315
1932	11 929	5 098	427	138	174	5 726	183	60	380
1933	11 973	5 115	427	113	160	5 726	190	60	380
1934	12 178	5 223	423	113	167	5 832	201	60	380
1935	12 355	5 432	416	113	157	5 862	296	60	440
1936	12 676	5 640	403	113	161	5 952	289	60	440
1937	12 905	5 728	416	113	164	5 946	314	60	440
1938	13 378	5 781	442	113	166	6 153	302	60	440
1939	13 770	5 708	469	113	206	6 155	349	60	470
1940	12 780	5 494	526	113	206	6 279	382	60	440
1941	13 431	5 439	503	113	222	6 354	382	68	490
1942	13 798	5 253	559	113	172	6 351	338	68	500
1943	14 359	5 229	534	113	171	5 865	344	68	500
1944	14 472	5 120	564	113	171	5 915	349	68	500
Antall senger pr. 100 000 innbyggere.									
1927	386.6	157.5	11.0	5.0	4.3	193.2	3.8	2.2	11.6
1928	393.7	165.2	11.0	4.9	4.1	192.4	3.6	2.2	11.5
1929	399.9	169.3	11.0	4.9	4.3	202.3	3.7	2.1	11.3
1930	403.2	173.2	13.6	4.9	4.5	199.8	5.9	2.1	11.2
1931	405.1	176.9	14.7	4.9	5.7	201.7	6.5	2.1	11.1
1932	419.4	179.2	15.0	4.9	6.1	201.3	6.4	2.1	13.4
1933	419.0	179.0	14.9	4.0	5.6	200.4	6.6	2.1	13.3
1934	424.3	182.0	14.7	3.9	5.8	203.2	7.0	2.1	13.2
1935	428.8	188.5	14.4	3.9	5.4	203.4	10.3	2.1	15.3
1936	438.1	194.9	13.9	3.9	5.6	205.7	10.0	2.1	15.2
1937	444.7	197.3	14.3	3.9	5.6	204.6	10.5	2.1	15.1
1938	457.9	197.9	15.1	3.9	5.7	210.6	10.3	2.1	15.1
1939	470.1	194.9	16.0	3.9	7.0	210.1	11.9	2.0	16.0
1940	433.9	186.5	17.9	3.8	7.0	213.2	13.0	2.0	14.9
1941	453.8	183.8	17.0	3.8	7.5	214.7	12.9	2.3	16.6
1942	463.4	176.4	18.8	3.8	5.8	213.3	11.4	2.3	16.8
1943	478.5	174.2	17.8	3.8	5.7	195.4	11.5	2.3	16.7
1944	477.1	168.8	18.6	3.7	5.6	195.0	11.5	2.2	16.5

med tuberkulosehjem. Disse teller derfor også med under antallet av tuberkuloseanstalter.

Av tuberkuloseanstalter var det ved utgangen av 1944 15 sanatorier med 1479 plasser og 106 tuberkulosehjem med 3089 senger, tilsammen 4568 senger vesentlig til forpleining av lungetuberkulose pasienter. Dessuten

var det 5 kysthospitaller med 442 plasser og 1 sykehus med 110 plasser til behandling av skrofulose og kirurgisk tuberkulose. Foruten sykeplassene på disse rene tuberkuloseanstalter var 613 senger på 12 alminnelige sykehus reservert tuberkuløse pasienter. Ved utgangen av 1944 rådte landet altså over 5733 plasser for tuberkuløse. Det er også tatt imot tuberkuløse pasienter på mange av de alminnelige sykehus, uten at disse sykehus har oppgitt å ha noen spesiell avdeling eller reserverte plasser for den slags pasienter.

I 1944 var det 22 fødselsklinikker og fødehem i virksomhet: Kvinne-klinikkene i Oslo og Bergen, som begge tilhører staten og er forbundet med jordmorskoler, Oslo kommunale kvinneklinikk i Oslo og E. C. Dahls Stiftelse i Trondheim, og 18 mindre fødehem og fødselsklinikker. Dessuten fantes ved en del av de større sykehus spesielle fødselsavdelinger, som er regnet med i sengetallet på de alminnelige sykehus. Ved de to kvinneklinikkene i Oslo og ved kvinneklinikken i Bergen var det spesielle avdelinger for kvinnesykdommer.

I medisinalberetningen for 1941 er gitt en oversikt over de forandringer som fant sted ved våre sykehus og tuberkuloseanstalter i det første år av okkupasjonen. En vil nedenfor søke å gi en samlet oversikt over sykehusplasser som etter hvert ble rekvirert eller gikk tapt på grunn av krigshandlinger. En har også i oversikten omtalt alle forandringer eller utvidelser som eventuelt har funnet sted og de nye sykehus som er kommet til i denne tiden.

Østfold fylke: Ved Østfold fylkessykehus måtte en i 1943 ta to sykerom til bolig for assistentlegen, men disse ble igjen frigitt til sykerom i 1944. Sarpsborg kommunale sykehus tok i 1943 i bruk en provisorisk epidemibarakke på 24 senger.

Akershus fylke: Høsten 1943 ble Svenska Röda Korsets sykehus på Midtstuen åpnet med 114 senger. Aker kommunale sykehus, som under hele okkupasjonen måtte holde til i Berg skole, tok i mars 1944 i bruk en pleieavdeling på 45 senger i Kjelsåsveien 18. Røde Kors sykestue, Ski, ble i 1944 drevet som epidemilasarett for Akershus fylke. Den 15. april gikk den igjen over til vanlig drift.

Oslo: På grunn av sykehusnøden ble lokalene til sykepleierskeskolen ved Røde Kors klinikk i 1942 innredet til sykerom med i alt 30 plasser. Klinikken ble skadd under eksplosjonsulykken den 19. desember 1943. Sykehuset måtte evakueres. Sykeavdelingene var ikke i bruk resten av året og kom ikke i full drift igjen før i mars 1944. Ved Rikshospitalet fikk en i 1944 50 nye plasser ved at studentenes auditorier ble innredet som sykesaler.

Hedmark fylke: Det tyske sanitet hadde kontrakt med Hamar kommunale sykehus om bruk av 35 plasser ved sykehuset, men i årene 1942—1944 ble det behandlet bare ganske få tyske pasienter. Ved Ringsaker kommunale sykehus ble i 1942 tuberkuloseavdelingen utvidd med 4 plasser. Elverum helseheim for tuberkuløse ble i 1943 helt, og i 1944 delvis, benyttet som epidemilasarett for difteripasienter. Ved Løten kommunale sykehus var tuberkuloseavdelingen på

omkring 20 senger belagt med sinnssyke fra Sanderud asyl både i 1943 og 1944.

Oppland fylke: Gjøvik epidemilasarett, som var helt ubrukbart, brente i oktober 1943. En hadde da måttet opprette et provisorisk epidemilasarett til difteripasienter allerede i 1942. I løpet av 1944 ble det gamle lasarettet satt i stand igjen og plassene utvidd fra 14 til 24.

Buskerud fylke: Drammen kommunale epidemilasarett var helt fra 1942 beslaglagt av tyskerne, slik at de epidemiske pasienter måtte behandles ved selve sykehuset eller i det kommunale gamlehjem «Aldertrøst», som ble innredet til sykehus. En fikk derved flere plasser for epidemiske sykdommer enn tidligere. Men samtidig er plassene ved selve sykehuset minsket, bl. a. fordi det i 1943 ble utlånt 11 senger med utstyr til et nytt lasarett for venerisk infiserte kvinner. Ved Kongsberg kommunale sykehus har det i 1942 vært utvidelse, slik at sykehuset fra 1. juli fikk 34 nye plasser og egen operasjonsavdeling i et tilbygg.

Vestfold fylke: Tuberkulosehjemmet Granlien i Sem ble i 1942 omdannet til pleiehjem for sinnssyke og drives av Vestfold fylke. Pleiehjemmet er ment å skulle avlaste Lierasylet. Pasientene ved tuberkulosehjemmet ble i april 1942 overført enten til fylkessykehuset eller til andre tuberkuloseanstalter i fylket. Ved Sandefjord kommunale sykehus ble det i 1944 foretatt en del ominnredning, slik at plassantallet sank med 5 plasser. Horten tuberkulosehjem hadde vært lukket helt siden krigsutbruddet.

Telemark fylke: Telemark fylkessykehus ble i juni 1942 rekvirert av tyskerne og sykehuset måtte flytte til Søve Landbruksskole pr. Ulefoss. Pasientene måtte dels utskrives, dels flyttes til andre sykehus i fylket, mens ominnredningen av landbruksskolen foregikk. Til å begynne med, i slutten av juli, kunne en ta imot 20 pasienter og i slutten av året hadde en 70 plasser til disposisjon, mens en i 1943 og 1944 har kunnet ta 100 pasienter. Ved Porsgrunn lutherske sykehus ble sengetallet i 1942 økt med 4 plasser. I 1943 fikk sykehuset 2 nye plasser for thoracoplastikk pasienter og det ble opprettet egen røntgenologstilling. Ved Rjukan sykehus ble epidemiavdelingen rekvirert av tyskerne i 1943, men en fikk innredet 6 nye plasser for epidemiske sykdommer i hovedbygningen.

Aust-Agder fylke: Landesbogen sanatorium brente den 19. juli 1942. Sanatoriet som tar imot pasienter fra hele Sørlandet og fra Telemark og Rogaland, ble så godt som helt ødelagt. Omkring 50 pasienter ble overført til Bygland landbruksskole som i all hast ble innredet til sanatorium. Resten av pasientene måtte enten sendes hjem eller ble overført til tuberkulosehjemmene i de nærmeste fylker. Sanatoriet fortsatte driften på landbruksskolen i hele 1943, mens reparasjonene av sanatoriet foregikk. Først 17. desember ble pasientene flyttet tilbake til Landesbogen. Reparasjons og innredningsarbeidet foregikk også i hele 1944, og etter hvert kunne belegget økes. Ved Aust-Agder og Arendals sykehus ble i 1944 tatt i bruk et nytt tilbygg med 25 plasser. Høsten 1943 ble ominnredningen av epidemilasaret-

tet i Grimstad påbegynt, og det var ferdig i 1944. Men på grunn av mangel på sykepleierskehjelp, måtte driften innstilles.

Vest-Agder fylke: Kristiansands kommunale sykehus hadde under hele okkupasjonen et ekstraordinært sengeantall på 250, herav 105 for kirurgiske og 145 for medisinske pasienter. Det ordinære sengetall var 153. Siden 16. mai 1942 var St. Josefs hospital i Kristiansand helt beslaglagt av tyskerne. Solhøgda tuberkulosehjem ved Mandal ble i 1942 utvidd til å ta 68 pasienter, etterat Landesbogen var brent og det ble stor etterspørsel etter plass. Knaben Grubers sykestue brente helt ned ved bombingene i november 1943, og det ble innredet provisorisk sykehus i kjelleren i «Festiviteten».

Rogaland fylke: Ved Rogaland fylkessykehus som nettopp var utvidd til 190 plasser i begynnelsen av 1940, beslagla tyskerne fra medio april 50 senger til tysk krigslasarett. I 1942 beslagla tyskerne i alt 120 sengeplasser, bl. a. hele epidemiavdelingen. Fødeavdelingen måtte brukes som alminnelig kirurgisk avdeling. Sandnes kommunale sykehus ble i 1942 utvidd med 5 nye senger, og i 1943 med 15 nye senger for voksne, 5 barne-senger og 6 spebarnsenger. I Haugesund ble 3dje etasje i Haugesund kommunale sykehus største bygning ferdig i 1942 med ordinært 30 senger. I februar 1942 åpnet A/S Nordag en sykestue for sine arbeidere ved Saudesjøen med 25 plasser. Høyland tuberkulosehjem som i 1940 ble utvidd til 30 plasser, ble rekvirert av tyskerne høsten 1941, og de har siden beholdt det. Sokndal sanitetsforenings sykestue var i 1943 bare i drift en kort tid som hjelpelasarett under difteriepidemien. Senere i året ble den beslaglagt av tyskerne. Skåland tuberkulosehjem ble i september 1943 rekvirert av tyskerne, og pasientene ble sendt til Lindum barnehjem i Suldal, hvor en fikk i stand et provisorisk sykehus fra våren 1944. I 1944 ble også Førre tuberkulosehjem rekvirert.

Hordaland fylke: Fra 15. april 1943 er Voss private sykehus, hvis bygning brente under krigen i 1940, overtatt av Voss sjukehus, som har avdeling for kirurgiske, medisinske og epidemiske sykdommer. Den kirurgiske avdeling har fått fullt moderne utstyr fra Svenska Norgeshjelpen. På Alvøen ble det drevet et provisorisk lasarett fra begynnelsen av 1943 til begynnelsen av 1944. I Ulvik ble det åpnet en sykestue på 7 plasser 1. september 1943.

Bergen: St. Franciskus hospital på Florida ble allerede i 1941 rekvirert av tyskerne. Dessuten leide den tyske sanitet 80 plasser ved Bergens kommunale sykehus. Røde Kors klinikk ble også lukket i 1941, og tyskerne flyttet hele inventaret og utstyret til Grønne-stølen skole i Fana, hvor de opprettet et provisorisk sykehus for det tyske militær. Røde Kors klinikk holdt til i det provisoriske sykehus på Storetveit i Fana. Bergens diakonissehjem som i 1940 var flyttet inn i sin nye bygning på Haralds plass, måtte i 1941 flytte tilbake til det gamle sykehus i Nedre Foss-

winkels gate, da den nye bygningen ble rekvirert. I 1944 måtte hjemmet flytte igjen, denne gangen etter påtrykk fra luftvernet i Bergen, da det ikke fantes tilfluktsrom i bygningen. Sykehuset ble innredet i 3dje etasje i søsterhjemmet på Haralds plass og sengetallet ble redusert til 38—40.

Sogn og Fjordane fylke: Det ble i 1942 åpnet en liten sykestue på 2 senger i Fjaler. I 1943 ble sykestuen på Øvre Årdal som ble åpnet med 18 plasser i 1941, utvidd med 24 nye plasser og betydelig forbedret. I 1943 ble åpnet en ny sykestue, også for A/S Nordag på Årdalstangen med 17 plasser. Disse to sykestuer var beregnet på arbeidere av alle nasjoner. I 1944 ble opprettet en sykestue for russiske arbeidere. 2nen etasje ved Høyanger sykehus måtte 17. november 1944, etter ordre fra luftvernsjefen i Bergen, evakuere til Kyrkjebø hvilehjem. Ved Førde sykestue ble nesten ingen pasienter innlagt etterat distriktslegen ble arrestert i juni 1944.

Møre og Romsdal fylke: Ved Kristiansund kommunale sykehus ble sengetallet økt med 12 plasser ved at en lot ekstrasengene bli permanente. Sommeren 1943 påbegyntes en større ombygging av sykehuset og lasarettet, men på grunn av materialmangel ble ikke denne ferdig før i 1945. Høsten 1942 påbegyntes byggingen av en barakke i sykehusets hage til bruk under ombyggingen av lasarettet. Den ble tatt i bruk våren 1943 og var beregnet til å ta 20 pasienter, men hadde stadig overbelegg. Ved epidemilasarettet i Ålesund var 1ste etasje beslaglagt av tyskerne inntil oktober 1943, da de flyttet over i «Pikehjemmet». I Molde ble 1. januar 1944 opprettet et provisorisk epidemilasarrett i en bygning utenfor sykehuset, som var i drift til 30. juni.

Sør-Trøndelag fylke: Høsten 1942 ble hele Trondheim sykehus, St. Elisabeths hospital og Røde Kors klinikk rekvirert av tyskerne. Trondheims sykehus måtte skaffe seg plass i andre lokaler som egnet seg for sykehusbruk rundt omkring i byen. Den kirurgiske avdeling flyttet inn i Røde Kors klinikk, hvor den fikk disponere 114 senger. Den medisinske avdeling la beslag på De Angelske stiftelsers aldershjem, hvor en etter hvert kunne disponere 120 plasser. Epidemiavdelingen måtte legge beslag på Håndverkernes aldershjem med 90 plasser, og avdelingen for veneriske syke fikk plass i Døveskolen med 25 plasser. Under difteriepidemien i 1943 måtte en søke å skaffe seg mere sykehusplass, og Hospitalsstiftelsens lokaler ble derfor innredet til provisorisk lasarett med omkring 100 plasser. I 1944 gikk denne avdelingen over til å bli tuberkuloseavdeling for sykehuset. Ved St. Elisabeths hospital fikk en i 1942 bare disponere 1ste etasje og noen værelser i 3dje for norske pasienter, og i 1944 ble ytterligere 1 værelse med 5 senger tatt fra den norske avdelingen. Opdal sykehus ble rekvirert av tyskerne 1. oktober 1942, og måtte flytte til en gård i nærheten hvor en fikk plass til 8 pasienter, mens tuberkuloseavdelingen måtte nedlegges.

Nord-Trøndelag fylke: Ved Innherreds sykehus ble 3dje og 4de etasje i nybygget ferdig i mars 1943, men 3dje etasje ble straks rekvi-

rert av tyskerne, og 4de etasje måtte tas til bolig for sykepleierskeelevene. I november 1944 ble også 4de etasje beslagnag av tyskerne. L i e r n e s y k e - s t u e måtte stoppe driften fra august 1943 på grunn av mangel på sykepleierskehjelp, og siden har sykestuen vært stengt. R ø r v i k s y k e s t u e ble rekvirert i 1943. S a l t b u r å k y s t h o s p i t a l i Stjørdal ble rekvirert i januar 1944 og flyttet da til Stjørdal sykestue hvor det var plass til 20 barn. I oktober måtte hospitalet igjen flytte, denne gangen til Nordbostad i Ytterøy, hvor det bare var plass til 10 barn.

Nordland fylke: Hemnesberget sykestue brente i 1942. Den 1. juni 1942 ble M o og Nord-Rana sykehus på 24 senger åpnet i Mo. S t o k m a r k n e s s y k e h u s , som etter brannen i 1940 holdt til i søsterhjemmet, arbeidde under vanskelige forhold. B o d ø e p i d e m i l a s a - r e t t ble rekvirert i 1940 og flyttet til Hernes tuberkulosehjem, som måtte evakueres. Ved N a r v i k k o m m u n a l e s y k e h u s disponerte tyskerne under hele okkupasjonen 4de etasje til tysk ortslazaret med egen lege. D v e r b e r g s y k e s t u e ble i 1943 og 1944 benyttet til bolig for evakuerte fra Finnmark. R ø d ø y s y k e s t u e måtte nedlegges i juni 1944 da det var umulig å skaffe sykepleierske. Den 26. desember 1944 rekvirerte tyskerne en del av f i s k e r s y k e s t u e n på R e i n e , i alt 5 senger og kontor og ventetrom. N a r v i k t u b e r k u l o s e h j e m måtte i 1944 benyttes delvis som epidemilasarett. Således var over halvparten av de innlagte pasienter i 1944 difteripasienter som ble innlagt i slutten av året. B o d i n t u b e r k u l o s e h j e m måtte evakueres under difterieepidemien for å skaffe plass til difteripasienter, og har siden 1. desember 1944 vært brukt som epidemilasarett. De tuberkuløse ble sendt til andre tuberkulosehjem eller til Vensmoen sanatorium.

Troms fylke: Den norske avdeling ved S t . E l i s a b e t h s h o s p i t a l i T r o m s ø , som en hadde hatt siden 1940, måtte flyttes den 25. juli 1942, da tyskerne overtok hele sykehuset. Samtidig ble den tyske avdelingen på 30 senger ved T r o m s og T r o m s ø s y k e h u s frigitt. S t . E l i s a b e t h s h o s p i t a l som vesentlig hadde øre-, nese- og halspasienter, ble etablert på kysthospitalet og drevet som privatklinikk av byens øre-, nese- og halsspesialist. Under difterieepidemien måtte det likeledes opprettes en provisorisk epidemiavdeling ved Kysthospitalet, som etter siste utvidelse i 1942 hadde 98 plasser. Ved Troms og Tromsø sykehus ble lokaler for medisinsk poliklinikk og diagnosestasjon innredet i første halvår av 1942. Sykehuset ble i 1944 utvidd med 10 nye senger. T r o m s ø l a s a r e t t måtte i 1944 flytte til Gibostad, og det ble overtatt av Troms fylke. Ved H a r s t a d og T r o m s sykehus hadde tyskerne helt fra 1940 kontrakt om leie av 20 senger, men når disse ikke ble benyttet av tyskerne, kunne de belegges med sykehusets egne pasienter. I juli 1943 ble det åpnet en sykestue i I b e s t a d , som blir drevet sammen med tuberkulosehjemmet som kombinert sykestue og tuberkulosehjem. M å l s e l v t u b e r k u l o s e h j e m ble rekvirert til kontorer for

tyskerne i april 1943, og måtte da innstille driften, da det var umulig å skaffe nye lokaler. Ved Gullhaugen tuberkulosehjem ble 2 rom tatt til diagnosestasjon i 1944. Lyngen tuberkulosehjem ble rekvirert av tyskerne i 1944, og innstilte driften.

Finnmark fylke: Fylkessykehuset i Vardø ble totalt ødelagt ved bombing den 1. mars 1942. 18 pasienter ble drept og 2 såret. Det ble opprettet et provisorisk sykehus med 40 senger ved Statens lærebruk i Vardø, men i juni 1942 ble denne bygningen så sterkt skadd at den måtte evakueres og det nye utstyr ble delvis ødelagt. Sykehuset flyttet da til Hamna i Syltefjord, hvor skoleinternatet ble innredet til sykehus med 36 plasser. Det ble bygd funksjonærbolig, hvor en også fikk plass til 8 pasienter. Epidemiavdelingen ved Vadsø sykehus disponertes helt fra 1940 av tyskerne, og likeledes hadde de en post på 25 senger ved Hammerfest sykehus til utgangen av 1942. I 1943 hadde de imidlertid ikke mere enn 3 senger der. Vadsø sykehus som brente etter flyangrep i 1944, ble helt til frigjøringen drevet i Kysthospitalets kjeller. På kysthospitalet i Vadsø var helt fra 1940 1ste etasje beslaglagt av tyskerne. Tanagård tuberkulosehjemms bygning var også rekvirert av tyskerne helt siden 1940, men hjemmet fortsatte driften med 10 senger i leid lokale i Austrana med delvis lånt og delvis nyanskaffet utstyr. Tuberkulosehjemmet Anna Sofie Brodtkorbs Minne ble sterkt skadd ved bombing i januar 1942, og pasientene ble enten sendt til sine hjem eller innlagt i andre anstalter. Ved St. Vincentz' hospital i Hammerfest, som egentlig var beregnet på tuberkuløse pasienter, hadde Finnmark fylke og byen i 1942 måttet opprette en avdeling for epidemiske sykdommer i 3dje etasje. Dette var fylkets eneste epidemilasarett. Under difterieepidemien i 1943 ble et rom i avdelingen tatt til laboratorium. Epidemiavdelingen måtte også stille plasser til disposisjon for anbringelse av russiske kvinnelige arbeidere ved filetfabrikken. Det ble også i 1943 opprettet et midlertidig epidemilasarett på Fjordtun skoleinternat. Dette som var opprettet av Sørøysund helseråd og godkjent av fylkesmannen, begynte driften i juli 1943. Laboratoriet på St. Vincentz' hospital måtte også arbeide for det provisoriske lasarett på Fjordtun og for tyskerne. Hammerfest pleiehjem for sinnssyke ble rekvirert 22. desember 1942, og pasientene ble sendt til 3 asyler sydpå eller satt ut i privatpleie. Ved Honningsvåg sykestue ble den største stuen på mannsavdelingen med 5 senger rekvirert høsten 1943. A/S Sydvarangers sykehus evakuerte sommeren 1944 til Sollia barnehjem ved Elvenes. På Jacobsnes i Sør-Varanger ble det i okkupasjonstiden opprettet et provisorisk lasarett. Dette ble også benyttet etter at tyskerne hadde trukket seg tilbake. Ved lasarettet ble det også en tid innredet et bakteriologisk laboratorium. Preparatene ble sendt til Sverige pr. fly. Det ble også etter tyskernes tilbaketrekning opprettet en provisorisk sykestue for Karasjok i en finsk sykestue like over grensen.

Etter tyskernes ødeleggelser i Finnmark i 1944 var det bare Nesseby tuberkulosehjem og kysthospitalet i Vadsø som sto igjen. Dette siste var dog sterkt skadd av bomber. Men ved dyktig og energisk arbeid ble det etter hvert opprettet nye sykeanstalter som kom i drift i løpet av 1945.

Den overveiende del, eller 78 pst. av det samlede sengetall på de ordinære sykehus og pleiehjem, faller på anstalter som tilhører det offentlige, og ca. 22 pst. på anstalter drevet for privat regning. Av de private sykehus og pleiehjem var det i 1944 5 diakonisseanstalter med 499 senger. 15 sykehus med 895 senger ble drevet av katolske organisasjoner. Norske Kvinners Sanitetsforening drev 40 sykehus med 1305 plasser, og Røde Kors 17 sykehus med 504 senger. De religiøse organisasjoner og Røde Kors driver fortrinnsvis større klinikker i byene, vesentlig beregnet på kirurgiske pasienter. Røde Kors har dessuten opprettet en del mindre sykestuer i fiskeridistriktene nordpå. Norske Kvinners Sanitetsforening driver særlig anstalter til kur og pleie av tuberkuløse. Den hadde 1 sanatorium med 145 senger og 23 tuberkulosehjem med 663 senger. Dessuten driver foreningen også et reumatismesykehus i Oslo på 150 senger. 7 tuberkulosehjem med 233 senger ble drevet av lokale tuberkuloseforeninger.

Det samlede antall sykeplasser på de alminnelige sykehus og tuberkulosehjem fordelte seg slik på de forskjellige fylker ved utgangen av årene 1942, 1943 og 1944:

Fylker	Antall sykeplasser. <i>Nombre de lits</i>					
	1942		1943		1944	
	På alm. sykehus <i>Hôpitaux généraux</i>	På tub.- hjem <i>Etablisse- ments de tuberculose</i>	På alm. sykehus	På tub.- hjem	På alm. sykehus	På tub.- hjem
Østfold	605	142	603	145	636	145
Akershus	994	228	1 138	224	1 221	224
Oslo	3 771	—	3 774	—	3 817	—
Hedmark	583	221	592	229	588	233
Opland	420	139	412	138	431	142
Buskerud	497	187	530	187	518	182
Vestfold	535	171	552	167	553	166
Telemark	485	180	511	174	532	173
Aust-Agder	315	95	305	98	336	97
Vest-Agder	306	104	301	111	311	102
Rogaland	801	128	835	91	854	105
Hordaland	163	174	223	174	209	174
Bergen	802	—	806	—	789	—
Sogn og Fjordane ...	236	126	244	127	242	131
Møre og Romsdal....	472	179	481	172	494	179
Sør-Trøndelag	840	253	944	249	987	251
Nord-Trøndelag	493	219	490	218	454	218
Nordland	842	314	904	324	920	318
Troms	425	247	441	231	448	210
Finnmark	213	185	273	198	132	39
Riket i alt	13 798	3 292	14 259	3 257	14 472	3 089

Etter forskriftene skal alle sykehus, sanatorier og tuberkulosehjem sende inn årsberetning om sin virksomhet. For de sykehus som er kombinert med tuberkulosehjem sendes inn en oppgave for hele virksomheten under ett, og en oppgave for virksomheten bare ved tuberkuloseavdelingen.

Tabellen nedenfor viser tilgangen og avgangen av pasienter på sykehus og tuberkuloseanstalter i årene 1942—1944:

		Innlagt i året	Til- sammen beh.	Utgått	
				levende	døde
Alminnelige sykehus, klinikker og sykestuer.....	{ 1942 1943 1944	218 187 239 922 236 045	228 695 251 334 247 396	210 328 232 286 228 835	7 065 7 199 7 092
Anstalter til kur og pleie av tuberkuløse.					
Sanatorier.....	{ 1942 1943 1944	3 052 3 124 3 125	4 437 4 446 4 523	2 988 2 969 3 044	125 93 95
Tuberkulosehjem.....	{ 1942 1943 1944	3 127 3 321 3 312	6 089 6 203 6 037	2 297 2 574 2 593	771 756 719
Kysthospitaller	{ 1942 1943 1944	399 279 373	738 508 704	370 269 380	24 9 17
Sykehus for hud- og kirurgisk tub....	{ 1942 1943 1944	213 203 173	330 320 290	202 198 167	11 5 6
Tuberkuloseanstalter i alt.	{ 1942 1943 1944	¹⁾ 6 791 ²⁾ 6 927 ³⁾ 6 983	11 594 11 477 11 554	5 857 6 010 6 184	931 863 837

¹⁾ Herav 462 for annen sykdom enn tuberkulose.

²⁾ » 420 » » » » »

³⁾ » 394 » » » » »

I tiden 1923—1944 ble følgende antall lungetuberkuløse pasienter lagt inn i sanatorier og tuberkulosehjem pr. år:

År	Sanatorier	Tuberkulose- hjem	Tilsammen
1923—25	2 366	1 889	4 255
1926—30	3 094	2 348	5 442
1931—35	3 276	2 661	5 937
1936—40	3 504	2 985	6 489
1931	3 322	2 716	6 038
1932	3 313	2 745	6 058
1933	3 216	2 383	5 599
1934	3 075	2 720	5 795
1935	3 457	2 739	6 196
1936	3 615	2 974	6 589
1937	3 659	3 015	6 674
1938	3 630	2 925	6 555
1939	3 612	3 022	6 634
1940	3 004	2 989	5 993
1941	3 147	2 757	5 904
1942	3 025	2 772	5 797
1943	3 067	3 033	6 100
1944	3 038	3 058	6 096

Det ville være av interesse å ha oversikt over hvor stor del av alle tuberkulosedødsfall finner sted på anstalter og hvor mange i de sykes hjem, men dessverre gis det bare særskilte oppgaver over dødsfall av tuberkulose på sanatorier og tuberkulosehjem. For årene 1923—1944 har en disse tall:

År	Antall dødsfall i		Tilsammen	Pst. av alle dødsfall av lungetub.
	sanatorier	tuberkulose- hjem		
1923—25	32	658	690	16.6
1926—30	42	756	798	22.9
1931—35	63	886	949	32.8
1936—40	96	859	955	44.5
1931	47	894	941	27.6
1932	71	938	1 009	32.1
1933	79	878	957	34.0
1934	62	827	889	33.5
1935	57	892	949	38.3
1936	93	893	986	41.9
1937	88	910	998	44.1
1938	100	834	934	43.9
1939	92	857	949	46.5
1940	106	801	907	46.6
1941	109	825	934	47.8
1942	125	771	896	50.3
1943	93	756	849	49.2
1944	95	719	814	42.9

Tabellen nedenfor viser belegget på fødselsstiftelsene i 1942—1944:

	Innlagt i året	Til- sammen beh.	Utgått		Antall fødende kvinner på klinikken	Antall barn født på klinikken
			levende	døde		
1942						
Kvinneklubben, Oslo ...	3 199	3 275	3 200	13	2 188	2 220
—»— Bergen .	3 310	3 370	3 289	11	1 808	1 832
Oslo komm. kvinneklubb	1 791	1 823	1 780	2	1 093	1 103
E. C. Dahls Stiftelse, Trondheim	1 125	1 146	1 105	2	1 112	1 123
Fødselsstiftelser i alt	9 425	9 614	9 374	28	6 201	6 278
1943						
Kvinneklubben, Oslo....	3 720	3 781	3 695	13	2 389	2 418
—»— Bergen..	3 224	3 289	3 200	5	2 109	2 128
Oslo komm. kvinneklubb	1 887	1 919	1 872	7	1 154	1 169
E. C. Dahls stiftelse, Trondheim	1 547	1 586	1 549	3	1 491	1 502
Fødselsstiftelser i alt	10 378	10 575	10 316	28	7 143	7 217
1944						
Kvinneklubben, Oslo....	4 186	4 259	4 161	14	2 725	2 780
—»— Bergen..	3 842	3 931	3 842	15	2 426	2 463
Oslo komm. kvinneklubb	2 087	2 127	2 081	7	1 373	1 403
E. C. Dahls stiftelse, Trondheim	1 780	1 814	1 769	2	1 743	1 790
Fødselsstiftelser i alt	11 895	12 131	11 853	38	8 267	8 436

3. Gamlehjem, barnehjem m. v.

Etablissements des vieillards et des enfants etc.

Oversikten på neste side viser tallet på g a m l e h j e m og b a r n e h j e m i de enkelte fylker. Gamlehjem og barnehjem som ble beslaglagt av tyskerne er ikke regnet med. Men hvis hjemmene — som det ofte var tilfelle — drev sin virksomhet videre i leide lokaler i nærheten av den egentlige anstalt, er disse regnet med som et eget hjem med det nye antall plasser. Derimot er ikke regnet som en egen anstalt flere av de store høyfjellshotellene som ble benyttet som gamlehjem, ofte med belegg fra flere evakuerte anstalter enten nordpå eller fra de store byene. Ved utgangen av 1944 hadde en til rådighet 482 gamlehjem med 13 394 plasser og 149 barnehjem med 4047 plasser. 17 av barnehjemmene med 652 plasser var for tuberkulose-truede barn; dessuten ble det tatt imot tuberkulose-truede barn på flere av de alminnelige barnehjem nordpå. For barn med medfødt syfilis hadde en 1 hjem med 42 plasser. Ved siden av de egentlige barne-

hjem var det 2 friluftsskoler med plass for 97 svake og tuberkulosestruede barn i virksomhet.

G a m l e h j e m .

Fylker	1942		1943		1944	
	Antall	Antall plasser	Antall	Antall plasser	Antall	Antall plasser
Østfold	28	853	28	841	27	842
Akershus	34	1 322	34	1 265	34	1 264
Oslo	45	1 788	43	1 561	43	1 561
Hedmark	33	1 152	33	1 149	33	1 140
Opland	34	786	34	801	34	765
Buskerud	25	762	25	746	24	755
Vestfold	24	664	24	721	24	702
Telemark	24	681	24	689	24	668
Aust-Agder	22	460	22	458	23	483
Vest-Agder	17	361	17	359	17	372
Rogaland	32	794	33	793	35	858
Hordaland	17	344	17	342	18	574
Bergen	24	880	24	880	23	638
Sogn og Fjordane	14	279	13	261	12	233
Møre og Romsdal	41	880	41	803	39	894
Sør-Trøndelag	26	764	22	466	22	444
Nord-Trøndelag	27	604	26	569	25	549
Nordland	20	566	19	523	20	543
Troms	5	99	5	99	5	109
Finnmark	9	198	9	198	—	—
Riket i alt	501	14 237	493	13 524	482	13 394

B a r n e h j e m .

Fylker	Barnehjem i alt						Herav for tuberkulosestruede barn					
	1942		1943		1944		1942		1943		1944	
	An- tall	An- tall plas- ser	An- tall	An- tall plas- ser	An- tall	An- tall plas- ser	An- tall	An- tall plas- ser	An- tall	An- tall plas- ser	An- tall	An- tall plas- ser
Østfold	12	284	12	285	11	256	1	30	1	30	—	—
Akershus	31	880	30	938	31	868	2	100	2	100	2	100
Oslo	12	495	12	395	12	395	1	66	1	66	1	66
Hedmark	15	270	15	274	13	282	2	51	2	51	2	51
Opland	3	104	2	41	2	41	—	—	—	—	—	—
Buskerud	6	183	6	183	7	194	1	37	1	37	1	30
Vestfold	7	129	8	169	8	170	—	—	1	40	1	40
Telemark	8	244	8	197	8	197	1	45	1	45	1	45
Aust-Agder	7	162	7	192	6	152	2	75	2	80	2	80
Vest-Agder	7	138	8	158	8	168	—	—	—	—	—	—
Rogaland	11	367	11	367	11	372	2	75	2	75	1	30
Hordaland	12	415	11	405	11	405	3	120	3	129	3	129
Bergen	3	103	3	113	3	113	—	—	—	—	—	—
Sogn og Fjordane	1	15	1	15	1	15	—	—	—	—	—	—
Møre og Romsdal	7	154	5	115	5	119	2	57	2	57	2	57
Sør-Trøndelag	6	119	5	103	5	103	1	24	1	24	1	24
Nord-Trøndelag	4	118	4	121	2	82	1	34	1	34	—	—
Nordland	3	78	3	78	2	50	—	—	—	—	—	—
Troms	3	71	3	56	3	65	1	26	1	26	—	—
Finnmark	8	225	6	157	—	—	2	73	2	73	—	—
Riket i alt	166	4554	160	4362	149	4047	22	813	23	867	17	652

I 1944 har en fått melding om 8 mødrehjem med tilsammen 148 plasser. I de fleste byer og i mange landdistrikter fantes kontrollstasjoner for mødre og spebarn.

Videre var det 1 offentlig barneskole og 2 offentlige og 1 privat arbeidsskole for blinde med plass for i alt 182 og 2 hjem for blinde med i alt 32 plasser, 2 skoler for døve med 138 plasser, 5 skoler for utviklingsdyktige åndssvake med 530 plasser og 6 skoler og hjem for vanføre med i alt 251 plasser.

4. Oversikt over renslighetsforholdene og de offentlige varmbad.

Conditions d'hygiène et des bains chaud publics.

Etter beretningene fra de enkelte fylker ser det ut til at den personlige renslighet ble dårligere etter hvert som krigen varte, som følge av bolignød, mangel på ombytte og såpe. Folk hadde heller ikke så stor anledning til å få bade som før, da mange av badene enten var beslaglagt av tyskerne eller hadde måttet lukke på grunn av brenselsvansker.

Antall meldte tilfelle av skabb steg fra år til år og var i 1944 nådd utrolig høyt, sammenliknet med forholdet før krigen. Det meldes også at alle slags sårinfeksjoner og hudsykdommer bredte seg lett. Impetigo, som først ble anmeldelsespliktig i 1942 hadde en voldsom utbredelse i 1942 og 1943, men i 1944 er tallene sunket en del.

Det nevnes fra flere distrikter at utøyplogen begynner å bli merkbar. Det var således mange distrikter hvor skolebarna hadde hodelus, hvilket ikke hadde forekommet på mange år.

Etter de innkomne opplysninger fantes det ved utgangen av 1944 335 varmbad som var åpne for almenheten, 69 i byene og 266 på landsbygda. Av disse badene var mange lukket hele året eller en del av året på grunn av brenselssituasjonen. Disse badene er dog tatt med i oversikten. Derimot er ikke de badene som var rekvirert av de tyske myndigheter tatt med. Tyskerne hadde også rekvirert så mange av skolene både i byene og på landsbygda, at tallet på skolebad som bare var beregnet til bruk for elevene, sank ganske sterkt i løpet av okkupasjonstiden. Mens det i 1941 var 297 skolebad på landsbygda, hvorav 214 bare for elevene, var de tilsvarende tall for 1944 således henholdsvis 255 og 173. I byene var det i 1941 i alt 85 skolebad, hvorav 69 bare var for elevene, mens det i 1944 bare var i alt 51 skolebad, hvorav 36 bare var for skolens elever.

I løpet av de tre år oversikten gjelder, ble det åpnet en del små selvstendige bad — især badstuer — utover landet, særlig i Hedmark og Opland fylke.

I byene er de fleste bad selvstendige anlegg. Ved utgangen av 1944 var det, ved siden av de selvstendige anlegg, bare 1 bedriftsbad, 6 skolebad, 1 sykehusbad og 1 bad ved gamlehjem som også var åpne for almenheten. På landsbygda derimot, er badene for det meste ikke selvstendige anlegg, men blir drevet i

tilknytning til en eller annen bedrift eller institusjon. Ved utgangen av 1944 var 19 av badene på landsbygda bedriftsbad, 76 skolebad, 11 sykehusbad og 6 bad på gamlehjem, som ved siden av sin egentlige bestemmelse også ble brukt som folkebad.

Oversikten nedenfor viser hvorledes badene er fordelt på bygder og byer i de enkelte fylker:

Bad som er åpne for almenheten.

Fylke	Antall bad i alt		Av badene var:									
			Selvsten- dige anlegg		Kombinert off. bad og bad for							
					anlegg, bedrift etc.		skole		sykehus, tub.-hjem etc.		gamle- hjem, barnehjem og likn.	
	Byer	Bygd.	Byer	Bygd.								
Østfold	4	5	4	3	—	1	—	—	—	1	—	—
Akershus	2	30	1	11	—	1	1	18	—	—	—	—
Oslo	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hedmark	2	35	2	23	—	3	—	7	—	1	—	1
Opland	3	30	3	13	—	—	—	17	—	—	—	—
Buskerud	3	21	3	14	—	2	—	5	—	—	—	—
Vestfold	8	7	7	7	—	—	1	—	—	—	—	—
Telemark	7	10	6	6	—	—	—	4	—	—	1	—
Aust-Agder	6	3	5	3	—	—	1	—	—	—	—	—
Vest-Agder	4	4	4	3	—	—	—	1	—	—	—	—
Rogaland	6	7	5	4	1	2	—	—	—	—	—	1
Hordaland	—	37	—	22	—	5	—	9	—	1	—	—
Bergen	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sogn og Fjordane	1	14	—	7	—	1	—	3	1	1	—	2
Møre og Romsdal	3	26	3	17	—	—	—	5	—	2	—	2
Sør-Trøndelag ..	3	11	3	6	—	2	—	2	—	1	—	—
Nord-Trøndelag	3	13	2	8	—	2	1	2	—	1	—	—
Nordland	6	5	4	2	—	—	2	—	—	3	—	—
Troms	2	8	2	5	—	—	—	3	—	—	—	—
Finnmark	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1944 i alt	69	266	60	154	1	19	6	76	1	11	1	6
1943	68	286	59	170	1	18	6	79	1	12	1	7
1942	85	286	66	159	2	23	15	82	2	14	1	8

5. Ernæringsforholdene.

Situation de nutrition.

Fra alle fylker blir det meldt om vansker med ernæringen i 1942—1944. De fleste leger mener at 1942 var det verste året. Mjølkeangelen var stor over hele landet, og smør og fett var det lite av, især i byene. Ikke engang de små smørrasjonene en skulle hatt var det dekning for, og kjøtt var det sjelden en fikk. I det hele tatt var det vanskelig å skaffe fersk mat, da tilførslene av fisk også sviktet.

Utover i 1943 og 1944 ble det en del bedring. En fikk iallfall margarin på merkene, og folk vennet seg etter hvert bedre til å innrette seg etter forholdene. Brødet av det grove mjøl, som til å begynne med ofte var tungt og dårlig, ble

også bedre etter som folk fikk øvelse i å bake av det. Mange distriktsleger hevder at brødet av det grove mjøl var sundt. Men de fleste melder om øking av fordøyelssykdommer, særlig gastroenteritter og dyspepsier, på grunn av brødet og på grunn av krisekosten i det hele tatt.

De fleste steder ser det ut til at barna har klart seg gjennom krigsårene forholdsvis bra, også i byene. Dette skyldes for en stor del utdelingen av svenske- og danskesuppe på skolene, utdelingen av tran til barn og at de har fått mjølk hele tiden. Mjølkekangelen gikk vel hardest ut over eldre mennesker, som ofte var avhengig av mjølk på grunn av dårlig fordøyelse eller andre skrøpeligheter.

Mangelsykdommer har opptrådt mer og mer etter som krigen varte. Det ble meldt om tilfelle av scorbut og en del tilfelle av gingivitt som en antok antakelig skyldtes C-vitaminmangel. Men stort sett har folk etter legenes mening klart krisen bedre enn ventet, skjønt det overalt er iaktatt store vekttap hos folk, og mange led også av en sterk tretthetsfølelse. Folk ble også utvilsomt mer mottakelige for alle smittsomme sykdommer på grunn av den dårlige og utilstrekkelige kost i krigsårene. Dette gjelder vesentlig bybefolkningen.

Bøndene sto hele tiden, hva kostholdet angår i en klasse for seg. De nyttet selv i større grad enn før gårdens produkter, og mange steder levde de bedre enn før krigen.

6. Vaksinasjon.

Vaccination.

Fra den Animale Vaksineavdeling ved Statens institutt for folkehelsen har en fått følgende oppgaver for årene 1942—1944:

	1942	1943	1944
Antall kalver nyttet til framstilling av vaksine	24	18	10
Antall gram høstet råvaksine	709.5	397.0	258.5
Antall utsendte porsjoner vaksine	126 000	227 500	203 500
Antall 1ste gangs vaksinasjoner	33 877	50 049	51 137
Prosent med anslag	94.7	91.2	93.8
Antall revaksinasjoner	17 913	50 332	7 833

Etter de offentlige legers beretning ble det i disse årene foretatt følgende antall vaksinasjoner:

Fylker	Første gangs vaksinasjoner			Revaksinasjoner		
	1942	1943	1944	1942	1943	1944
Østfold	1 926	2 577	3 464	99	1 987	356
Akershus	2 043	3 634	3 261	253	5 086	472
Oslo	1 000	1 597	1 412	19	270	21
Hedmark	3 067	3 189	3 690	56	2 078	92
Opland	3 720	1 810	2 690	8 141	1 985	226
Buskerud	1 836	2 949	1 957	339	2 011	86
Vestfold	1 209	1 215	1 083	40	1 416	34
Telemark	748	2 406	1 718	42	1 152	108
Aust-Agder	436	914	1 419	11	868	142
Vest-Agder	225	1 669	1 253	13	1 506	153
Rogaland	415	1 481	3 392	18	2 332	308
Hordaland	2 703	3 779	4 460	55	1 466	109
Bergen	149	1 656	653	30	4 923	434
Sogn og Fjordane	565	2 862	1 657	—	1 814	146
Møre og Romsdal	2 467	3 713	3 606	94	2 827	687
Sør-Trøndelag	2 524	3 328	5 095	52	1 999	245
Nord-Trøndelag	2 241	2 250	2 378	360	2 068	644
Nordland	10 573	5 023	3 568	20 837	3 363	870
Troms	562	1 398	327	2 130	508	36
Finnmark	1 140	1 328	1)	3 958	933	1)
Tilsammen	39 549	48 778	47 083	36 547	40 592	5 169

1) Oppgave mangler.

De to sett oppgaver stemmer som det vil ses ikke overens. Det er sannsynlig at både oppgavene til Byrådet og til Folkehelseinstituttet er ufullstendige.

Til Folkehelseinstituttet er meldt om følgende sykdomstilfelle i tilslutning til vaksinasjonen: Av postvaccinal encephalitt var det i 1942 et tilfelle i Lillesand med dødelig utgang. I 1943 opptrådte 1 tilfelle av postvaccinal encephalitt i Strinda og 1 i Porsgrunn, begge med dødelig utgang. Dessuten var det 3 tilfelle av «lettere meningitter» i Grimstad. Alle disse kom seg.

I 1944 var det meldt 7 tilfelle av postvaksinal encephalitt: 1 i Stavanger, 1 i Oslo og 1 i Bergen, alle helbredet, 3 tilfelle i Skien hvorav én døde og 1 med dødelig utgang i Tvedestrand.

I de offentlige legers årsberetninger er meldt om følgende tilfelle av sykdom i tilslutning til vaksinasjonen:

I 1942 ble det meldt 1 tilfelle av encephalitt etter vaksinasjon i Aker med gunstig forløp.

Fra Hedmark ble det meldt at det i Sør-Odal ble iaktatt et par tilfelle av rosen etter vaksinasjonen og en gang dyptgående suppurasjon i vaksinasjonsmerkene med abcess i axillen.

Fra Nordland blir opplyst at det i Saltdal forekom en del komplikasjoner ved vaksinasjonen på grunn av den utbredte impetigo, som en blanding av impetigo og vaccina generalisata.

Det kan også nevnes at Nordlandsbanens helseinspektør vaksinerte anleggets folk mot tyfus, paratyfus, kolera og pest.

I 1943 ble det meldt i alt 3 tilfelle av postvaccinal encephalitt, herav 1 hos en 3-års pike i Aker som ble syk 8 dager etter vaksinasjonen og døde på Rikshospitalet 17de dag etter. Et annet tilfelle av encephalitt i Aker endte med helbredelse.

I Strinda var koppevaksinasjonen mer utbredt i 1943 enn på mange år på grunn av redsel for en mulig koppepidemi. Det inntraff 1 dødsfall hos en 6-års pike som ble syk 14 dager etter vaksinasjonen.

Foruten disse tilfelle ble det meldt fra Asker om et tilfelle av cerebros spinalmeningitt hos et 3-års barn 22 dager etter vaksinasjon med kokoppevaksine.

I Skånevik i Hordaland ble mange av de vaksinerte barn meget syke med hodepine og brekninger, som varte 4—5 døgn. Ingen voksne ble syke.

I Gulen i Sogn og Fjordane fikk en mor innholdet av vaksinasjonspustelen hos et barn opp i øyet. Hun fikk en slem vaksinasjonskeratitt og lå lenge på klinikk. Det endte med nedsatt synsevne.

I Leka i Nord-Trøndelag ble det iaktatt svære utslag med feber og sengeleie opp til 1 uke hos de voksne som ikke var vaksinert tidligere.

I 1944 ble det meldt om 3 tilfelle av encephalitt etter vaksinasjonen i Skien. Den ene, en 13-års pike døde.

I Dypvåg i Aust-Agder var det 1 tilfelle hos en 9-års gutt som døde etter et par dager.

I Nedstrand i Rogaland fikk en 7-års pike hjernebetennelse etter vaksinasjonen, men kom seg.

7. Rettsmedisinske forretninger.

Examens médico-légaux.

Fra den Rettsmedisinske Kommisjon har en fått følgende oppgaver over saker som kommisjonen fikk til behandling i årene 1942—1944:

	1942	1943	1944
Legale obduksjoner.....	255	268	384
Herav av nyfødte barn	9	13	10
Synsforretninger over lik og likrester	44	42	39
Undersøkelse av levende i anledning av tilføydd legemsskade .	2	1	2
Undersøkelser av kvinner til avgjørelse av spørsmål om stedfunnet samleie eller om svangerskap og fødsel.....	2	6	2
Undersøkelse av barn og voksne kvinner til avgjørelse av spørsmål om forøvet utukt	—	1	1
Andre rettsmedisinske forretninger	2	4	3
Tilsammen alminnelige rettsmedisinske forretninger	305	322	431
Antall rettspsykiatriske forretninger	146	185	187
» rettskjemiske forretninger	37	37	8
Samlet antall forretninger	488	544	626
Antall saker som ble henlagt uten å foranledige ytterligere forføyninger fra kommisjonens side	451	515	602
Antall saker hvor kommisjonen fant å måtte gripe inn ved henvendelse til vedkommende rett eller påtalemyndighet..	37	29	24

De saker som kommisjonen behandlet i disse årene fordelte seg slik på de enkelte fylker:

	1942	1943	1944		1942	1943	1944
Østfold.....	31	35	28	Rogaland.....	30	31	20
Akershus.....	63	70	48	Hordaland.....	23	12	9
Oslo.....	141	164	252	Bergen.....	41	42	64
Hedmark.....	7	17	5	Sogn og Fjordane ..	8	9	4
Opland.....	9	10	12	Møre og Romsdal ...	11	13	17
Buskerud.....	17	26	37	Sør-Trøndelag	34	29	34
Vestfold.....	16	27	25	Nord-Trøndelag.....	14	22	12
Telemark.....	10	10	12	Nordland.....	7	10	13
Aust-Agder.....	7	2	8	Troms.....	6	3	4
Vest-Agder.....	10	6	15	Finnmark.....	3	6	7

8. Den samlede dødelighet.

Mortalité générale.

Det er kommet inn melding til Statistisk Sentralbyrå om følgende antall dødsfall blant den hjemmehørende befolkning som fant sted i Norge eller i utlandet i årene 1940—1944.

I de oppgitte tall for 1940 og 1941 er tatt med henholdsvis 248 og 302 dødsfall som først er blitt meldt etter at Byrået hadde sendt ut den årlige medisinalberetning for disse år.

	Antall dødsfall i alt <i>Nombre total des décès</i>			Herav i utlandet <i>Dont a l'Etranger</i>			Pst. av alle dødsfall <i>Pourcent du total</i>		
	M.	K.	Tils.	M.	K.	Tils.	M.	K.	Tils.
1940.....	16 836	15 457	32 293	916	8	924	5.4	0.05	2.9
1941.....	16 812	15 397	32 209	1 284	8	1 292	7.6	0.05	4.0
1942.....	17 160	14 902	32 062	2 035	237	2 272	11.9	1.59	7.1
1943.....	16 941	14 682	31 623	1 585	46	1 631	9.4	0.31	5.2
1944.....	17 219	15 433	32 652	1 237	42	1 279	7.2	0.27	3.9

På grunn av krigen var tallet på dødsfall i utlandet blant menn forholdsvis stort, gjennomsnittlig 9 pst. av alle meldte dødsfall i disse årene. Tallet på kvinner som døde utenfor landets grenser var betydelig mindre, bare 0,4 pst. av alle dødsfall.

De som døde i utlandet var fortrinnsvis sjøfolk i handelsmarinen, militære i alliert- og tysk tjeneste og politiske fanger.

	1940		1941		1942		1943		1944	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Sjøfolk i handelsmarinen <i>Marins dans la marine marchande</i>	883	5	990	4	1 334	1	710	1	249	—
Militære i norsk eller alliert tjeneste. — <i>Militaires au service norvégien ou allié</i>	12	—	152	—	243	—	390	—	217	—
Frontkjempere i tysk tjeneste. — <i>Militaires au service alle- mand</i>	2	—	52	—	194	—	83	2	343	10
Politiske fanger og omkomne under flukt fra Norge. — <i>Prisonniers politiques et décédés en fuyant de la Nor- vège</i>	3	—	70	2	236	224	334	23	319	2
Andre. — <i>Autres</i>	16	3	20	2	28	12	68	20	109	30
I alt. — <i>Total</i>	916	8	1 284	8	2 035	237	1 585	46	1 237	42

Det bemerkes at i de detaljerte tabeller over den samlede dødelighet og døds-årsakene er alle dødsfall blant den hjemmehørende befolkning behandlet under ett og registrert i statistikken på vedkommendes bosted i Norge.

Følgende oversikt viser dødeligheten i 1941—1944 pr. 1000 levende for menn og kvinner i riket sammenliknet med tidligere år. Den gjennomsnittlige dødelighetskvotient var for menn i alle aldre under ett 9—10 pst. høyere enn før krigen. Størst var den i 1942. For kvinner derimot har den gjennomsnittlige dødelighet forandret seg lite i krigsårene. De tilsvarende dødelighetskvotienter for bygder og byer synes å tyde på at befolkningens dødelighetsforhold har vært noe sterkere påvirket av krigssituasjonen i byene enn på landsbygda.

Døde pr. 1000 levende.

Décès par mille habitants.

	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Menn	10.4	10.5	10.6	10.3	10.4	11.5	11.6	11.7	11.5	11.6
Kvinner	10.3	10.3	10.3	9.8	10.1	10.3	10.2	9.8	9.6	10.0
Riket i alt ...	10.3	10.4	10.4	10.0	10.2	10.9	10.9	10.8	10.5	10.8
Bygder	10.2	10.3	10.3	9.9	10.1	10.7	10.8	10.5	10.4	10.6
Byer	10.6	10.7	10.8	10.4	10.5	11.4	11.1	11.5	10.8	11.2

Av større interesse enn gjennomsnittsdødeligheten er dødeligheten i de enkelte aldre under krigen. Her kan virkningen av krigsforholdene tydelig påvises.

Dødeligheten etter kjønn og alder i årene 1936—1944.

Mortalité par sexe et groupes d'âge 1936—1944.

Alder ¹⁾	Dødsfall					Dødsfall pr. 10 000 av middel-folkemengden				
	1936 —40	1941	1942	1943	1944	1936 —40	1941	1942	1943	1944
Menn.										
0—11 mndr. . .	5 145	1 100	1 046	1 189	1 302	466.3	471.4	424.4	430.0	433.4
1—2 år	891	238	244	289	311	42.5	52.3	53.0	61.2	60.4
3—4 »	450	121	129	178	153	21.8	28.5	29.4	39.4	33.5
0—4 år	6 384	1 441	1 399	1 625	1 736	121.2	129.4	122.1	135.4	136.5
5—9 »	820	206	231	290	246	14.7	20.0	22.6	28.3	23.6
10—14 »	749	166	204	203	236	11.6	14.2	18.0	18.3	21.9
15—19 »	1 629	482	360	340	419	22.5	35.2	27.1	26.6	34.1
20—24 »	2 629	808	911	860	846	38.3	56.7	63.7	60.3	59.4
25—29 »	2 625	683	833	770	792	41.5	51.8	62.6	57.5	59.2
30—39 »	4 716	1 192	1 437	1 348	1 273	43.9	53.2	63.1	58.2	53.8
40—49 »	5 202	1 282	1 454	1 360	1 406	59.8	68.7	76.5	70.6	72.0
50—59 »	6 824	1 501	1 553	1 597	1 665	109.9	114.3	115.1	115.0	116.3
60—69 »	11 282	2 326	2 340	2 202	2 257	248.7	241.8	240.2	223.1	225.5
70—79 »	16 177	3 245	3 247	3 036	3 110	626.2	614.5	605.2	556.2	556.1
80 år og over .	16 920	3 480	3 192	3 310	3 233	1 822.4	1 869.2	1 709.1	1 740.0	1 654.1
Tils.	75 957	16 812	17 160	16 941	17 219	106.3	115.7	117.4	115.0	115.6

Alder ¹⁾	Dødsfall					Dødsfall pr. 10 000 av middel-folkemengden				
	1936— 40	1941	1942	1943	1944	1936— 40	1941	1942	1943	1944
Kvinner.										
0—11 mndr. . .	3 751	866	866	839	983	356.2	391.6	370.3	322.0	350.1
1—2 år	724	171	198	209	242	36.1	39.2	45.1	46.6	49.6
3—4 »	289	103	118	135	132	14.7	25.4	28.0	31.1	30.3
0—4 år	4 707	1 118	1 164	1 146	1 331	93.6	105.1	106.4	100.3	110.5
5—9 »	521	159	158	232	177	9.7	16.1	16.2	23.7	17.7
10—14 »	588	135	171	136	130	9.5	12.0	15.6	12.8	12.6
15—19 »	1 164	249	230	250	234	16.6	18.8	18.0	20.3	19.7
20—24 »	1 662	307	357	358	391	25.0	22.2	25.6	25.7	28.1
25—29 »	1 753	328	344	359	351	27.9	25.4	26.4	27.3	26.6
30—39 »	3 613	612	692	717	747	31.7	26.1	29.3	30.0	30.9
40—49 »	4 123	822	831	831	901	44.2	41.1	40.7	39.9	42.6
50—59 »	6 240	1 262	1 237	1 198	1 204	87.9	84.7	81.2	76.9	75.4
60—69 »	10 425	2 139	2 108	2 020	2 050	196.7	190.6	185.0	174.4	173.8
70—79 »	18 583	3 679	3 441	3 223	3 448	555.9	542.9	502.2	463.5	486.4
80 år og over .	22 107	4 587	4 169	4 212	4 469	1 690.5	1 731.0	1 555.1	1 530.2	1 578.3
Tils.	75 486	15 397	14 902	14 682	15 433	101.6	102.1	98.3	96.1	99.9

¹ Differansen mellom dødsår og fødselsår. For de 5 første leveår også fordeling etter fylte aldersår.

Døde under 1 år pr. 1000 levendefødte i hvert år.

Décès d'enfants de moins d'un an par 1000 nés-vivants.

	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Gutter	50.0	46.7	46.4	43.3	42.5	42.8	46.8	38.2	40.1	40.3
Piker.....	38.2	37.1	37.3	31.0	31.7	34.3	38.9	33.6	30.4	32.8
Riket i alt	44.2	42.0	42.0	37.3	37.2	38.7	43.0	35.9	35.4	36.7
Bygder.....	44.4	41.4	42.6	37.4	37.0	39.7	44.2	37.1	36.6	36.8
Byer	43.7	44.4	39.7	37.2	38.0	35.0	38.5	32.0	31.4	36.3

Studerer en tabellene ovenfor, vil en se at når unntas det første leveår, steg dødeligheten for barn under 15 år overordentlig sterkt i 1941—1944. Dette skyldes for en vesentlig del de mange dødsfall av forskjellige infeksjonssykdommer som hadde en unormalt stor utbredelse under krigen. Dødeligheten i småbarn- og skolebarnalderen nådde sitt høydepunkt i 1943 eller 1944. For barn i alderen 1—2 år var dødeligheten for gutter i 1943 44 pst. og for piker 37 pst. høyere enn i 1936—1940, og i 3—4-års alderen henholdsvis 81 pst. og 112 pst. høyere. For barn mellom 5 og 15 år var den iaktatte dødelighet for gutter gjennomsnittlig 90 pst. høyere enn i årene like før krigen og for piker mer enn dobbelt så høy.

De samme ugunstige forhold finner en derimot ikke blant barn i 1ste leveår. Det kan visstnok påvises noen stigning i spebarndødeligheten fra 1940 til 1941, men i de tre følgende år var den lavere enn før krigen.

Ser en på dødeligheten blant befolkningen i voksen alder, finner en som rimelig kan være, en stor overdødelighet for menn mellom 15 og 50 år, da storparten av våre sjøfolk, militære og motstandsbevegelsens folk som omkom i krigsårene jo tilhørte disse aldersklasser. Dødeligheten for menn mellom 15 og 50 år nådde sitt høydepunkt i 1942. For menn mellom 50 og 60 år var dødeligheten bare ubetydelig høyere enn i perioden 1936—1940, og i aldersklassene over 60 år gikk dødeligheten stort sett ned under krigen.

Dødeligheten blant unge kvinner i alderen 15—24 år lå også i 1941—1944 atskillig over nivået i perioden 1936—1940. Men etter 25-års alderen har dødelighetsforholdene blant den kvinnelige del av befolkningen stillet seg gunstigere enn før krigen, særlig etter 50-års alderen.

9. Oversikt over de viktigste dødsårsaker.

Les causes de décès les plus importantes.

Følgende oversikt viser tallet på dødsfall med kjent dødsårsak i 1940—1944 og hvor mange av disse skyldtes sykdom og hvor mange ulykker, mord og selvmord og endelig antall dødsfall med ukjent eller utilstrekkelig angitt dødsårsak.

	Dødsfall med kjent døds- årsak	Herav dødsfall av		Dødsfall med uoppgitt dødsårsak
		Sykdom	Ulykker, mord og selvmord	
1940.....	30 508	26 805	3 703	1 789
1941.....	30 107	27 012	3 095	2 102
1942.....	29 967	26 037	3 930	2 095
1943.....	29 389	25 829	3 560	2 234
1944.....	30 133	26 328	3 805	2 519

Det kan nevnes at bare 13 pst. av alle som døde i utlandet i disse årene døde av sykdom, mens 87 pst. omkom under krigsoperasjoner eller fikk en voldsom død av annen årsak.

Som nevnt i forordet vil de detaljerte tabeller over dødsårsakene i 1942—1944 bli trykt sammen med statistikken for 1945.

Dødsårsakene er gruppert etter den nye dødsårsaksnomenklatur, som det er gjort rede for på side 56 i Medisinalberetningen for 1941.

I tabellen på side 25 er dødeligheten av de viktigste årsaker i årene 1942—1944 beregnet pr. 100 000 av folkemengden og sammenliknet med de tilsvarende oppgaver for 5-året 1936—1940.

Det som særlig preger disse krigsårene er de forholdsvis mange voldsomme dødsfall. Dødeligheten av infeksjonssykdommer — unntatt tuberkulosen — har også vært betydelig høyere enn normalt. I 1941 var det særlig de utbredte poliomyelittepidemier som krevde mange ofre, og i 1943 og 1944 skyldtes de fleste dødsfall innenfor denne gruppen difteritt. Dødeligheten av fordøyelses-sykdommer var også atskillig høyere enn før krigen. Dødeligheten av tuberkulose har derimot fortsatt å synke til og med 1943, men viser i 1944 igjen litt stigning. Dødeligheten av kreft har stort sett holdt seg uforandret. Sukkersyke, apopleksi og hjerneemboli og sykdommer i sirkulasjonsorganene viser derimot tydelig nedgang og den gunstige dødelighet i de eldre aldersklasser under krigen — som er pekt på i foregående avsnitt — skyldes utvilsomt for en stor del dette forhold. Det er også relativt færre dødsfall av alderdomssvakhet i 1941—1944 enn før krigen, men på den annen side er tallet på dødsfall av uoppgitt og ubestemt angitt årsak gått opp i disse årene.

Tabellen på side 26 viser dødeligheten av de viktigste årsaker i 1ste leveår. Bortsett fra en forbigående stigning i 1941 har dødeligheten blant spebarn stort sett vært meget gunstig i krigsårene. Dødsfall på grunn av medfødt svakhet og for tidlig fødsel forekom sjeldnere enn før krigen. Dødeligheten av tuberkulose i spebarnalderen er også gått sterkt tilbake. Dødeligheten av gastroenteritt og andre infeksjonssykdommer enn tuberkulose steg ganske sterkt i 1941 og har også i de følgende år vært større enn i 1936—1940. Dødeligheten av bronkitt og lungebetennelse viser ganske stor stigning i 1941, men er senere sunket igjen til førkrignivået.

Dødeligheten av de viktigste årsaker 1936—1944.

Mortalité des causes de décès les plus importantes 1936—1944.

Dødsårsak <i>Cause de décès</i>	Døde pr. 100 000 levende <i>Décès par 100 000 habitants</i>				
	1936—40	1941	1942	1943	1944
Tuberkulose. <i>Tuberculose</i>	91.0	80.2	72.8	69.3	73.8
Andre infeksjonssykdommer. <i>Autres maladies infectieuses</i>	30.9	50.8	41.5	55.6	51.4
Karcinom og sarkom. <i>Cancer et sarcome</i>	132.9	135.0	131.5	128.8	131.1
Andre svulster. <i>Autres tumeurs</i>	10.0	15.4	13.3	13.1	11.5
Sukkersyke. <i>Diabète sucré</i>	11.3	13.3	11.3	9.3	8.3
Andre ernærings- og indresekresjons- sykdommer, revmatiske sykdom- mer, avitaminoser. <i>Autres maladies de la nutrition des glandes endocri- nes, avitaminoses</i>	5.3	7.8	6.7	7.4	7.6
Blodsykdommer. <i>Maladies du sang</i> .	7.2	8.2	7.4	7.7	8.2
Apopleksi. <i>Hémorrhagie cérébrale</i> ...	98.1	93.9	93.3	84.3	87.9
Hjerneemboli og andre intrakrani- elle skader. <i>Embolie et autres lésions intra-craniennes</i>	—	3.4	5.2	3.0	2.5
Andre nervesykdommer, sinnssyk- dommer og sanseorganssykdommer. <i>Autres maladies du système nerveux, maladies mentales et des organes des sens</i>	20.1	18.9	19.3	16.9	18.0
Sykdommer i sirkulasjonsorganene. <i>Maladies de l'appareil circulatoire</i>	175.5	156.9	146.2	146.1	139.7
Bronkitt. <i>Bronchite</i>	11.9	11.1	9.1	9.6	9.8
Lungebetennelse. <i>Pneumonie</i>	95.5	96.2	89.5	88.7	91.7
Andre sykdommer i åndedrettsorga- nene. <i>Autres maladies de l'appareil respiratoire</i>	10.3	9.9	14.8	13.6	15.8
Sykdommer i fordøyelsesorganene. <i>Maladies de l'appareil digestif</i> ...	44.8	52.6	58.6	56.1	57.0
Nefritt. <i>Néphrite</i>	26.3	24.5	17.5	19.3	19.6
Andre sykdommer i urin- og kjønns- organene. <i>Autres maladies de l'appareil urinaire et génital</i>	19.6	24.7	22.9	21.8	20.2
Andre sykdommer. <i>Autres maladies</i> .	34.7	35.3	39.3	39.3	41.7
Ulykker, drap og selvmord. <i>Morts violentes</i>	61.5	105.5	132.3	118.5	125.7
Alderdomssvakhet. <i>Sénilité</i>	100.8	73.6	74.2	70.8	72.2
Uoppgitt eller ubestemt angitt døds- årsak. <i>Causes de décès inconnues ou mal définies</i>	51.3	71.0	69.7	74.6	82.7
Døde i alt. <i>Décès totaux</i>	1039.0	1088.2	1076.4	1053.8	1076.4

Dødeligheten av de viktigste årsaker i alderen
under 1 år 1936—1944.

Mortalité des causes de décès les plus importantes de l'âge 0—11 mois 1936—1944.

Dødsårsak <i>Cause de décès</i>	Døde pr. 1000 levendefødte <i>Décès par 1000 nés-vivants</i>				
	1936—40	1941	1942	1943	1944
Misdannelser og medfødt svakhet. <i>Vices de conformation et débilité congénitale</i>	8.6	7.8	6.9	7.3	6.7
For tidlig fødsel. <i>Naissance prématurée</i>	7.4	7.0	5.4	4.7	4.8
Fødselstrauma. <i>Lésion d'accouchement</i>	0.8	1.4	1.3	1.0	1.3
Andre sykdommer hos nyfødte. <i>Autres maladies particulier à la première année de vie</i>	2.6	1.7	2.5	1.8	1.6
Tuberkulose. <i>Tuberculose</i>	0.7	0.4	0.3	0.4	0.3
Andre infeksjonssykdommer. <i>Autres maladies infectieuses</i>	2.2	2.9	2.7	2.4	2.8
Rakitt, engelsk syke. <i>Rachitisme</i> ...	0.1	0.1	0.1	0.1	—
Kramper hos småbarn. <i>Convulsiones</i>	1.1	1.0	0.6	0.4	0.4
Bronkitt og lungebetennelse. <i>Bronchite et pneumonie</i>	6.8	9.6	7.2	6.6	6.9
Infeksjøs gastroenteritt, kolerine. <i>Entérite infectieuse</i>	1.7	2.2	1.3	1.5	2.0
Andre sykdommer. <i>Autres maladies</i>	2.9	2.7	2.4	2.8	2.9
Ulykker og mord. <i>Morts violentes</i> ...	0.3	0.4	0.4	0.4	0.3
Uoppgitt eller ubestemt angitt dødsårsak. <i>Causes de décès inconnues ou mal définies</i>	4.2	5.8	4.8	6.0	6.7
Alle årsaker. <i>Toutes les causes</i>	39.4	43.0	35.9	35.4	36.7

10. Dødeligheten av tuberkulose.

Mortalité de tuberculose.

I årene 1940—1944 ble det meldt følgende antall dødsfall av tuberkulose i Norge:

	Menn	Kvinner	Tilsammen	Herav i utlandet	
				M.	K.
1940.....	1 297	1 118	2 415	8	—
1941.....	1 309	1 064	2 373	15	—
1942.....	1 267	902	2 169	32	1
1943.....	1 165	914	2 079	51	4
1944.....	1 307	933	2 240	78	4

Dødeligheten av alle former av tuberkulose viste tross krigen en synkende tendens, særlig blant kvinner. I 1943 og 1944 var den bare 6 pst. mot 8.6 pst. i 1936—1940. Tuberkulosedødeligheten blant menn var i 1943 sunket til 7.9, men viste igjen noen stigning i 1944. Dødeligheten var dog fremdeles lavere enn i årene like før krigen.

Oversikten nedenfor viser dødeligheten av tuberkulose i alt og av lunge-tuberkulose for årene tilbake til 1921. Prosenten av lungetuberkulose i forhold til alle former av tuberkulose er steget under krigen. Den utgjorde i 1944: 84.9 pst. mot 80.6 pst. i 1940.

**Dødeligheten av tuberkulose i alt og av lunge-
tuberkulose 1921—1944.**

Mortalité de la tuberculose totale et de la tuberculose des poumons 1921—1944.

År	Døde pr. 10 000 levende									
	Tuberkulose i alt					Lungetuberkulose				
	Riket			Byg- der	Byer	Riket			Byg- der	Byer
	M.	K.	Tils.			M.	K.	Tils.		
1921.....	20.1	21.5	20.8	21.1	20.2	15.4	17.4	16.5	16.9	15.4
1922.....	20.4	21.8	21.1	21.0	21.3	15.6	17.7	16.7	16.6	16.9
1923.....	19.3	20.0	19.6	19.5	20.1	14.7	15.8	15.3	15.1	15.7
1924.....	20.0	21.4	20.7	20.8	20.6	15.3	17.4	16.4	16.4	16.3
1925.....	19.1	19.9	19.5	19.5	19.6	14.1	16.0	15.1	15.0	15.5
1921-25.....	19.8	20.9	20.4	20.4	20.3	15.0	16.9	16.0	16.0	16.0
1926.....	17.0	17.1	17.1	17.3	16.6	12.9	13.4	13.2	13.2	13.1
1927.....	16.8	17.5	17.1	17.1	17.2	12.7	14.1	13.4	13.2	13.8
1928.....	15.4	16.1	15.8	15.6	16.1	11.8	13.2	12.5	12.3	13.0
1929.....	15.6	16.0	15.8	16.0	15.4	12.1	12.9	12.5	12.5	12.5
1930.....	14.8	15.0	14.9	15.0	14.9	11.7	12.5	12.1	11.9	12.6
1926-30.....	15.9	16.3	16.1	16.2	16.0	12.3	13.2	12.7	12.6	13.0
1931.....	14.5	15.0	14.8	14.4	15.6	11.6	12.6	12.1	11.7	13.0
1932.....	13.7	13.5	13.6	13.4	14.2	10.9	11.2	11.1	10.8	11.9
1933.....	11.8	12.3	12.0	11.9	12.3	9.4	10.3	9.9	9.7	10.2
1934.....	11.7	10.8	11.3	11.4	10.9	9.5	9.1	9.3	9.2	9.3
1935.....	10.9	10.2	10.6	10.6	10.6	8.8	8.4	8.6	8.5	8.9
1931-35.....	12.5	12.4	12.4	12.3	12.7	10.0	10.3	10.2	10.0	10.6
1936.....	10.5	9.8	10.2	10.2	10.0	8.2	8.1	8.2	8.2	8.2
1937.....	10.3	9.3	9.8	9.7	10.1	8.0	7.6	7.8	7.7	8.1
1938.....	9.4	8.2	8.8	8.5	9.7	7.7	6.9	7.3	7.0	8.1
1939.....	8.9	8.2	8.6	8.7	8.2	7.3	6.7	7.0	7.0	6.9
1940.....	9.0	7.5	8.2	8.2	8.2	7.2	6.1	6.6	6.5	6.8
1936-40.....	9.6	8.6	9.1	9.1	9.2	7.7	7.1	7.4	7.3	7.6
1941.....	9.0	7.1	8.0	8.1	7.7	7.4	5.9	6.6	6.7	6.5
1942.....	8.7	5.9	7.3	7.3	7.3	7.1	4.9	6.0	5.9	6.2
1943.....	7.9	6.0	6.9	6.8	7.3	6.6	4.9	5.7	5.5	6.4
1944.....	8.8	6.0	7.4	7.2	7.7	7.5	5.0	6.3	6.1	6.7

Tabellen nedenfor viser dødeligheten av tuberkulose i de enkelte aldersklasser.

**Dødeligheten av tuberkulose etter kjønn og alder
i Riket 1911—1944.**

Mortalité de tuberculose par sexe et âge 1911—1944.

Alder	Døde pr. 10 000 levende									
	1911-15	1916-20	1921-25	1926-30	1931-35	1936-40	1941	1942	1943	1944
Menn										
<i>Hommes</i>										
0—4 år ans	18.0	14.0	11.8	9.4	5.6	3.8	3.3	3.0	2.7	2.6
5—9 » »	8.6	7.7	5.9	4.5	2.0	1.8	1.4	2.2	1.8	1.8
10—14 » »	8.7	8.6	7.3	4.7	3.0	2.0	1.8	1.9	1.2	0.8
15—19 » »	27.2	26.6	23.2	15.0	10.1	7.2	6.6	6.0	3.5	5.5
20—24 » »	48.8	49.3	43.6	32.1	21.5	13.7	11.7	11.0	10.5	10.9
25—29 » »	43.6	41.2	36.7	31.8	23.3	16.0	13.0	12.6	11.1	10.8
30—39 » »	29.0	28.4	25.4	22.1	19.1	14.7	12.7	11.6	11.0	12.7
40—49 » »	22.0	21.1	17.9	15.6	13.5	11.6	11.0	11.2	10.2	12.5
50—59 » »	21.9	18.6	15.9	13.7	11.6	9.4	10.0	9.6	9.3	11.2
60—69 » »	21.7	19.6	18.5	15.0	13.9	10.5	10.7	10.1	10.4	9.4
70—79 » »	18.1	15.4	14.6	13.3	13.4	10.2	11.6	11.4	11.4	12.2
80 + » »	8.4	5.8	6.3	10.5	8.3	7.0	11.8	8.6	6.3	6.1
I alt. Total	23.0	22.2	19.8	15.9	12.5	9.6	9.0	8.7	7.9	8.8
Kvinner										
<i>Femmes</i>										
0—4 år ans	15.6	13.8	10.5	8.8	5.9	3.7	2.4	2.4	3.0	3.1
5—9 » »	10.4	8.5	7.1	4.5	2.3	2.0	1.7	1.4	1.3	1.3
10—14 » »	15.4	13.3	12.0	6.8	4.1	2.7	1.2	2.0	0.8	1.8
15—19 » »	33.3	32.8	32.2	21.6	14.6	8.1	6.2	4.8	4.5	4.6
20—24 » »	40.6	40.7	42.2	30.7	21.6	14.6	10.3	9.6	8.1	8.6
25—29 » »	39.5	37.5	36.8	31.4	23.4	15.4	12.2	10.4	9.6	8.8
30—39 » »	33.6	31.8	25.8	21.6	17.7	12.5	9.4	8.0	8.8	8.1
40—49 » »	25.4	22.9	18.2	14.5	11.6	7.6	7.2	6.1	6.2	6.3
50—59 » »	19.3	18.9	15.7	12.6	9.6	6.8	6.2	4.5	5.3	4.9
60—69 » »	19.5	16.9	15.3	13.5	10.5	7.6	7.4	6.5	7.1	7.5
70—79 » »	16.7	14.4	14.5	13.4	11.3	8.7	8.1	6.6	7.5	8.6
80 + » »	9.2	6.8	8.2	9.4	9.8	8.1	12.1	3.7	3.6	6.4
I alt. Total	24.2	22.9	20.9	16.3	12.4	8.6	7.1	5.9	6.0	6.0

I 1944 hadde en den største tuberkulosedødelighet blant menn i aldersklassene 30—40 år og 40—50 år, og tuberkulosedødeligheten mellom 50 og 60 år var høyere enn i 20-års alderen. For kvinner er tuberkulosedødeligheten gått tilbake i alle aldre, dog forholdsvis lite i de eldre aldersklasser.

11. Dødeligheten av kreft.

Mortalité de cancer.

I medisinalberetningen for 1941 er det på side 56 gjort rede for den nye dødsårsaksnomenklatur som ble innført i 1941. Etter denne nomenklatur er alle ondartede svulster gruppert etter lokalisasjon, og innenfor hver organ-gruppe er det skilt mellom dødsfall av karsinom, sarkom og andre ondartede svulster.

I årene 1941—1944 var det samlede antall dødsfall av karsinom, sarkom og andre svulster:

	1941	1942	1943	1944
Karsinom	3 885	3 774	3 727	3 864
Sarkom	105	141	138	114
Andre ondartede svulster	150	82	110	69
I alt	4 140	3 997	3 975	4 047

I tabellen nedenfor er dødsfallene av kreft og sarkom i 1942—1944 delt på en del hovedgrupper som svarer til spesifikasjonen i den intermediære internasjonale dødsårsaksliste av 1938.

Dødsfall av kreft i 1942—1944.

Nombre de décès de cancer 1942—1944.

Lokalisasjon	Int. nomenkl. nr. 1938	1942				1943				1944			
		Antall		pst.		Antall		pst.		Antall		pst.	
		M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Munnhulen og svelget....	45	69	40	3.8	1.9	69	39	3.7	1.9	69	30	3.7	1.4
Fordøyelsesorganene og bukhinnen	46	1299	1251	71.8	59.4	1333	1220	71.8	60.7	1367	1270	72.5	60.7
Åndedrettsorganene	47	81	61	4.5	2.9	79	47	4.3	2.3	62	59	3.3	2.8
De kvinnelige kjønnsorg... 48-49	48-49	—	316	—	15.1	—	310	—	15.4	—	294	—	14.1
Brystkjertlen	50	2	276	0.1	13.1	4	258	0.2	12.9	2	270	0.1	12.9
De mannlige kjønnsorganer	51	202	—	11.1	—	202	—	10.9	—	183	—	9.7	—
Urinorganene	52	38	46	2.1	2.2	38	43	2.1	2.1	52	44	2.7	2.1
Huden (uten scrotum) ...	53	14	24	0.8	1.1	26	17	1.4	0.9	22	18	1.2	0.9
Hjernen og andre organer i nervesystemet	54	6	3	0.3	0.1	6	4	0.3	0.2	8	4	0.4	0.2
Andre organer og uten sik- ker angivelse av organ.	55	98	89	5.5	4.2	99	71	5.3	3.6	121	103	6.4	4.9
I alt		1809	2106	100.0	100.0	1856	2009	100.0	100.0	1886	2092	100.0	100.0

Den lokalisasjon som forekommer hyppigst er fordøyelsesorganene. Der-
nest er det kjønnsorganene som hyppigst blir angrepet.

I forhold til fokemengden var dødeligheten av kreft og sarkom i krigsårene
sammenliknet med tidligere år:

Dødeligheten av kreft og sarkom i alt og av kreft i
fordøyelsesorganene 1921—1944.

Mortalité de cancer 1921—1944.

År	Døde pr. 10 000 levende					
	Kreft og sarkom i alt <i>Cancer, toutes formes</i>			Kreft i fordøyelsesorganene <i>Cancer des organes digestifs</i>		
	Riket	Bygder	Byer	Riket	Bygder	Byer
1921.....	10.9	10.3	12.2	7.5	7.2	7.9
1922.....	11.3	10.6	13.0	7.6	7.3	8.2
1923.....	11.0	10.3	12.7	7.2	7.0	7.8
1924.....	11.2	10.9	12.0	7.5	7.6	7.6
1925.....	11.9	11.3	13.2	7.8	7.7	7.7
1926.....	11.9	11.3	13.6	8.1	8.0	8.7
1927.....	11.2	10.6	12.7	7.3	7.0	7.8
1928.....	12.4	12.0	13.4	8.1	8.1	8.2
1929.....	11.9	11.4	13.4	7.8	7.7	8.2
1930.....	12.1	11.6	13.5	8.1	7.9	8.5
1931.....	12.7	12.4	13.3	8.2	8.2	8.2
1932.....	12.9	12.2	14.6	8.4	8.3	8.8
1933.....	12.8	12.3	14.1	8.3	8.1	9.0
1934.....	13.1	12.6	14.4	8.4	8.3	8.6
1935.....	12.7	12.3	13.1	8.3	8.2	8.8
1936.....	13.0	12.2	14.9	8.5	8.1	9.6
1937.....	13.1	12.1	15.6	8.3	7.9	9.4
1938.....	13.1	12.1	15.1	8.3	8.0	8.9
1939.....	13.7	13.0	15.4	8.7	8.6	9.1
1940.....	13.6	12.9	15.4	8.5	8.3	8.9
1941.....	13.5	12.9	15.0	9.5	9.4	9.9
1942.....	13.2	12.5	14.8	8.9	8.6	9.6
1943.....	12.9	12.0	15.1	8.9	8.6	9.6
1944.....	13.1	12.4	14.9	9.0	8.8	9.6

Den totale dødelighet av kreft har forandret seg lite under krigen. Den
ligger som før på omkring 12 pr. 10 000 levende i bygdene og 15 pr. 10 000 i
byene og 13 pr. 10 000 for hele landet under ett. For menn var kreftdødeligheten
i årene 1941—1944 noe gunstigere enn i femåret 1936—1940. Det samme gjel-
der for kvinner i 1943 og 1944. Som det vil ses av tabellen på side 31 er det
kreftdødeligheten for personer i alderen mellom 40 og 70 år som er gått ned
i disse årene. I 1944 lå den i disse aldersklasser fra 10—16 pst. lavere enn i
1936—40.

Dødeligheten av kreft etter kjønn og alder i Riket
1921—1944.

Mortalité de cancer par sexe et âge 1921—1944.

Alder	Døde pr. 10 000 levende							
	1921— 1925	1926— 1930	1931— 1935	1936— 1940	1941	1942	1943	1944
M e n n. <i>Hommes.</i>								
Under 30 år.....	0.42	0.34	0.37	0.37	0.36	0.38	0.49	0.37
30—39 år.....	2.16	2.00	1.74	1.67	1.79	1.80	1.73	1.27
40—49 ».....	7.87	7.12	7.16	6.43	6.86	7.05	5.51	5.33
50—59 ».....	25.18	23.03	23.72	21.54	20.19	16.97	20.03	18.23
60—69 ».....	60.81	59.21	58.29	56.06	53.65	50.20	50.95	49.55
70—79 ».....	97.38	104.54	110.42	116.44	118.35	112.76	107.54	121.23
80 år og over.....	95.86	116.09	142.52	157.04	144.48	151.53	160.86	148.38
Tilsammen	10.93	11.46	12.39	12.92	12.88	12.38	12.60	12.67
K v i n n e r. <i>Femmes.</i>								
Under 30 år.....	0.38	0.35	0.36	0.33	0.31	0.34	0.36	0.32
30—39 år.....	3.17	3.16	3.01	2.75	2.82	2.58	2.55	2.68
40—49 ».....	12.07	12.19	11.28	10.39	10.05	9.79	9.18	9.45
50—59 ».....	26.32	25.56	25.74	24.46	23.43	24.69	21.45	20.60
60—69 ».....	49.09	48.91	49.10	45.56	47.85	47.31	43.33	42.46
70—79 ».....	73.84	83.47	85.33	90.10	88.83	85.24	82.12	86.20
80 år og over.....	74.30	92.07	118.62	121.21	131.33	120.11	117.71	128.20
Tilsammen	11.25	12.34	13.29	13.66	14.10	13.89	13.15	13.55

12. Voldsom og unaturlig død.

Morts violentes ou accidentelles.

Som nevnt foran førte krigssituasjonen med seg at voldsom og unaturlig død kom til å spille en langt større rolle blant dødsårsakene enn i normale tider. De voldsomme dødsfall utgjorde i årene 1940—1944 fra 10 til 12 pst. av alle dødsfall, mot bare omkring 5 pst. før krigen. Særlig var prosenten av voldsomme dødsfall stor innen den mannlige del av befolkningen, idet gjennomsnittlig 18 pst. av alle dødsfall blant menn skyldtes ulykker, mord eller selvmord. For kvinner lå det tilsvarende prosenttall mellom 4 og 5.

I forhold til den levende befolkning økte dødeligheten av ulykker blant menn til omkring det 3-dobbelte i krigsårene, og også blant kvinner var dødeligheten av ulykker atskillig over det normale.

I årene 1942—1944 var tallet på myrdede uhyggelig stort. Det bemerkes at politiske mord og dødsfall i fangenskap av ukjent årsak er tatt med her. Dødsfall av sykdom i fengsler og konsentrasjonsleirer er i denne statistikk registrert under den sykdomsdiagnose som er blitt oppgitt på dødsmeldingen.

Når unntas det første krigsår har selvmordshyppigheten blant menn vært lavere i krigsårene sammenliknet med tidligere år. Det samme gjelder også for kvinnes vedkommende. Tabellen nederst på side 32 viser at den døds måte som forekom oftest både blant mannlige og kvinnelige selvmordere var hengning, dernest kom for mennene skytning og for kvinnene drukning og gift.

Dødsfall ved ulykker, drap og selvmord blant den
hjemmehørende befolkning.

Nombre de décès par accidents, homicides et suicides parmi la population de droit.

Fem-år og år <i>Périodes et années</i>	Ulykker <i>Accidents</i>			Drap <i>Homicides</i>			Selvmord <i>Suicides</i>			Voldsomme dødsfall i alt <i>Morts violentes total</i>		
	Menn <i>Hommes</i>	Kvinner <i>Femmes</i>	Tils. <i>Total</i>	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>	Tils. <i>Total</i>	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>	Tils. <i>Total</i>	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>	Tils. <i>Total</i>
1921—1925	4 417	791	5 208	63	34	97	679	164	843	5 159	989	6 148
1926—1930	4 625	918	5 543	84	40	124	746	160	906	5 455	1 118	6 573
1931—1935	4 043	960	5 003	63	43	106	748	192	940	4 854	1 195	6 049
1936.....	809	249	1 058	7	9	16	137	45	182	953	303	1 256
1937.....	855	184	1 039	5	8	13	148	51	199	1 008	243	1 251
1938.....	949	261	1 210	17	5	22	154	50	204	1 120	316	1 436
1939.....	933	381	1 314	3	2	5	161	37	198	1 097	420	1 517
1940.....	2 914	562	3 476	10	7	17	172	38	210	3 096	607	3 703
1941.....	2 395	532	2 927	28	11	39	104	25	129	2 527	568	3 095
1942.....	2 843	472	3 315	230	235	465	116	34	150	3 189	741	3 930
1943.....	2 482	505	2 987	357	42	399	129	45	174	2 968	592	3 560
1944.....	2 531	744	3 275	337	22	359	123	48	171	2 991	814	3 805

Dødsfall pr. million innbyggere.
Nombre de décès par million hab.

1921—1925	669.1	113.8	384.3	9.5	4.9	7.2	102.9	23.6	62.2	781.5	142.3	453.7
1926—1930	681.9	128.5	398.1	12.4	5.6	8.9	110.0	22.4	65.0	804.3	156.5	472.0
1931—1935	580.8	131.7	351.1	9.0	5.9	7.4	107.5	26.3	66.0	697.3	163.9	424.5
1936.....	572.3	169.0	366.5	5.0	6.1	5.5	96.9	30.5	63.0	674.2	205.6	435.0
1937.....	602.0	124.4	358.3	3.5	5.4	4.5	104.2	34.5	68.6	709.7	164.3	431.4
1938.....	664.5	175.7	415.3	11.9	3.4	7.5	107.8	33.6	70.0	784.2	212.7	492.8
1939.....	650.1	255.3	448.9	2.1	1.3	1.7	112.0	24.8	67.6	764.2	281.4	518.2
1940.....	2 016.5	374.6	1 802.	6.9	4.7	5.8	119.0	25.3	71.3	2 142.5	404.6	1 257.3
1941.....	1 648.8	352.9	988.9	19.3	7.3	13.2	71.6	16.6	43.6	1 739.7	376.8	1 045.6
1942.....	1 945.6	311.3	1 113.4	157.4	155.0	156.2	79.4	22.4	50.4	2 182.4	488.7	1 319.9
1943.....	1 685.3	330.5	995.4	242.4	27.5	133.0	87.6	29.4	58.0	2 015.3	387.4	1 186.3
1944.....	1 699.8	481.8	1 079.7	226.3	14.2	118.4	82.6	31.1	56.4	2 008.7	527.1	1 254.4

Selvmord etter dødsmåte.

Suicides répartis par le mode de mort.

Dødsmåte <i>Le mode de mort.</i>	1939		1940		1941		1942		1943		1944	
	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>	M. <i>H.</i>	K. <i>F.</i>
Ved hengning. <i>Suspension</i>	67	11	77	18	50	13	56	11	69	15	60	16
» skyting. <i>Armes à feu</i>	41	1	32	1	32	1	9	1	16	—	21	1
» drukning. <i>Submersion</i>	19	14	20	12	9	6	18	11	12	9	11	13
» fall. <i>Chute</i>	3	2	3	1	3	1	6	3	8	5	7	1
» skjærende eller stikkende in- strumenter. <i>Instrumentstran-</i> <i>chants ou piquants</i>	11	2	7	2	2	1	10	—	9	3	5	1
» gift. <i>Poison</i>	9	7	15	1	2	3	6	8	7	9	10	12
Andre og uoppgitte måter. <i>Autres</i> <i>moyens et inc.</i>	11	—	18	3	6	—	11	—	8	4	9	4
Tilsammen. <i>Total</i>	161	37	172	38	104	25	116	34	129	45	123	48

Tabellen på side 34 gir en oversikt over antall dødsfall på grunn av ulykkeshendelser delt etter ulykkens art.

Som det vil ses har ulykker under transport til sjøs krevd et overordentlig stort antall ofre. Også tallet på omkomne ved andre ulykker er økt under krigen. Risikoen for ulykker både på arbeidsplassen og i det daglige liv ble betydelig større på grunn av mørklegging, overbelastning av kommunikasjonsmidlene, mangelfullt vedlikehold osv.

Dødsfall ved ulykke under transport til sjøs og ved drukning ellers.

Morts accidentelles de transport par eau et submersion autrement.

Pr. år	Omkommet under			Drukning- ulykker (unnt. under fiske og skipsfart)	Til- sammen	Pr. 100 000 av den hjemme- hørende befolkn.
	Fiske	Skipsfart (også i havn)				
		I alt	Herav krigshand- linger tilsjøs			
1931—1935	97	98	—	262	457	16.0
1936	81	104	—	235	420	14.5
1937	97	72	—	280	449	15.5
1938	137	115	—	227	479	16.4
1939	74	155	90	225	454	15.5
1940	55	957	848	209	1221	39.9
1941	79	1191	1069	273	1543	51.3
1942	111	1240	1167	227	1578	53.5
1943	98	687	564	332	1117	37.5
1944	60	469	340	304	833	27.7

Dødsfall ved ulykker under landtransport.

Morts accidentelles de transport par terre.

Pr. år	Ulykker ved				Trafikkulykker i alt
	Jernbane	Automobil og motorsykel	Sporvogn	Kjørsel ellers	
1931—1935	12	82	5	21	120
1936	17	93	4	17	131
1937	21	92	3	17	133
1938	23	142	7	28	200
1939	15	111	2	21	149
1940	55	100	5	37	197
1941	34	144	9	37	224
1942	44	150	11	50	255
1943	51	130	2	34	217
1944	62	112	13	21	208

Dødsfall ved ulykker i årene 1939—1944.

Décédés par accidents 1939—1944.

Ulykke ved: <i>Accidents dus à:</i>	1939		1940		1941		1942		1943		1944	
	M. H.	K. F.	M. H.	K. F.	M. H.	K. F.	M. H.	K. F.	M. H.	K. F.	M. H.	K. F.
Transport til sjøs. <i>Transport par mer</i>	223	6	957	55	1 179	91	1 351	4	762	29	483	46
Landtransport. <i>Transport par terre</i>	116	33	152	45	171	53	190	65	171	46	154	54
Luftfart. <i>Navigation aérienne</i>	1	—	—	—	2	—	3	—	13	—	9	2
Arb. i gruver, steinbrudd, sprengningsarb. <i>Mines et carrières</i>	17	—	21	8	57	—	49	—	42	—	32	—
Maskiner. <i>Machines</i>	8	—	7	—	15	2	13	—	9	—	4	—
Jordbruks- og skogsarbeid. <i>Travaux agricoles et forestiers</i>	4	—	5	—	14	1	14	1	20	2	10	—
Bedriftsulykker ellers. <i>Autres accidents industriels</i>	—	—	—	—	—	—	17	—	13	—	10	—
Gassforgiftning. <i>Absorption acc. de gaz toxiques</i>	6	1	13	—	6	4	14	3	14	2	12	5
Alkoholforgiftning. <i>Intoxication alcoolique. (C₂H₅OH)</i> ..	16	1	37	—	9	1	16	1	23	2	30	4
Akutt trespritforgiftning. <i>Intoxication alcoolique (CH₃CN)</i>	—	—	—	—	61	6	40	2	64	4	39	4
Forgiftning ved narkotiske stoffer. <i>Intoxication par des stupéfiants</i>	2	2	4	5	5	7	9	7	4	7	10	12
Andre forgiftninger. <i>Autres intoxications</i>	14	4	14	6	23	9	14	4	21	10	22	13
Ildebrann. <i>Suite d'incendie</i>	5	4	9	8	10	7	11	2	10	9	24	14
Forbrenning (unntatt ved ildebrann). <i>Brûlure accidentelle (autre que par incendie)</i>	17	21	23	15	20	24	31	27	37	19	32	19
Kvelning. <i>Suffocation</i>	7	3	14	3	13	10	8	9	19	6	9	5
Drukning (utenom ved transport til sjøs). <i>Submersion (autre que par transp. par mer)</i>	184	41	169	40	227	46	189	38	284	48	261	43
Vådeskudd. <i>Traumatisme acc. par armes à feu</i>	23	—	14	—	6	—	9	1	13	1	12	3
Kvestelse ved fall o. l., benbrudd. <i>Traumatisme par chute etc., fracture</i>	121	224	159	242	189	246	151	228	164	226	163	243
Skred og andre naturkatastrofer. <i>Cataclysmes</i>	6	3	8	4	16	6	11	2	4	2	—	—
Sult og utmattelse. <i>Faim ou soif</i>	1	—	4	2	5	2	6	4	3	4	10	1
Forfrysning. <i>Froid excessif</i>	10	1	8	2	5	3	12	6	9	2	9	5
Hetslag. <i>Chaleur excessive</i>	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Lynnedslag. <i>Foudre</i>	5	—	3	—	4	1	1	—	4	1	3	—
Elektrisk strøm. <i>Courants électriques</i>	10	—	3	—	3	—	7	2	7	—	8	1
Andre ulykker. <i>Autres accidents</i>	136	37	1 290	127	354	13	677	66	772	85	1 185	269
Ulykker i alt. <i>Total</i>	933	381	2 914	562	2 395	532	2 843	472	2 482	505	2 531	744

I følgende oversikt er spesifisert de voldsomme dødsfall som skyldtes krigsoperasjonene til lands og til sjøs i Norge og i utlandet og tyskernes og nazistenes overgrep mot den norske sivilbefolkning.

Dødsfall av sykdom og ulykker som ikke var en direkte følge av krigen, er ikke tatt med i denne tabellen.

Dødsfall under krigsoperasjoner i Norge og utlandet
og som følge av kampen på hjemmefronten.

*Décès ou cours d'opérations de guerre en Norvège et à l'Etranger et du fait de la
résistance de la population civile.*

	1940		1941		1942		1943		1944	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Militære. Militaires.										
Hæren. <i>Armé</i>	568	—	9	—	22	—	53	—	27	—
Marinen. <i>Marine</i>	286	—	100	—	130	—	203	—	61	—
Flyvåpenet. <i>Aviation</i>	4	—	24	—	54	—	79	—	91	—
Norske militære styrker i alt. <i>Total</i>	858	—	133	—	206	—	335	—	179	—
Frontkjempere i tysk tjeneste. <i>Nor- végiens au service militaire allemand.</i>	—	—	51	—	190	—	73	—	334	8
Militære omkommet under krigsopera- sjoner i alt. <i>Militaires total</i>	858	—	184	—	396	—	408	—	513	8
Sivile. Civils.										
Krigshandlinger under transport til sjøs. <i>Transport par mer</i>	799	49	979	90	1163	4	542	22	306	34
Krigshandlinger under fiske. <i>Pêche</i>	—	—	4	—	19	—	32	—	20	—
Krigshandlinger ellers. <i>Autres</i>	235	89	31	4	26	28	75	20	254	146
Sivile omkommet under krigshandlinger i alt. <i>Civils total</i>	1034	138	1014	94	1208	32	649	42	580	180
Omkommet ved eksplosjoner av tyske ammunisjonslagre og landminer og ved sabotasjehandlinger ¹⁾	14	1	—	—	1	—	49	6	116	46
Henrettelser av politiske fanger og gisler etter tysk dom ²⁾	1	—	36	—	119	—	90	—	98	3
Politiske mord og dødsfall i tysk fan- skap av ukjent årsak ³⁾	—	—	8	—	205	224	314	22	254	2
Selv mord blant politiske fanger ⁴⁾	—	—	—	—	13	—	14	—	13	—
Krigsdødsfall i alt. <i>Décès de guerre. Total</i>	1907	139	1242	94	1942	256	1524	70	1574	239

¹⁾ *Décès ou cours d'explosions des magasins de munition allemands, des mines terrestres et des actions de sabotage.*

²⁾ *Exécutions des prisonniers politiques et otage d'après sentence allemande.*

³⁾ *Homicides politiques et décès en captivité allemande sans cause indiquée.*

⁴⁾ *Suicides parmi des prisonniers politiques.*

13. Meldte tilfelle av epidemiske sykdommer.

Cas déclarés de maladies épidémiques.

Helsetilstanden ble i 1942 av de fleste fylkesleger karakterisert som mindre god enn tidligere år, i 1943 ble tilstanden verre, da flere store epidemier som var begynt i 1942 fortsatte å herje utover hele året 1943. Særlig var det difterien som satte sitt preg på sunnhetstilstanden i begge disse år. Skarlagensfeber hadde også en voldsom utbredelse. I 1944 var disse epidemier for en stor del på retur, og det var mer alle slags forkjølelssykdommer, lungebetennelse og gastroenteritt som preget sykdomsbildet. Hepatitt som var så sterkt utbredt over hele Østlandet i 1941 og 1942 gikk en del tilbake her i 1943 og særlig i 1944. Derimot har de fylkene som slapp forholdsvis lett fra denne sykdom under den første del av krigen, hatt mange tilfelle i de seneste krigsår.

Fra alle fylker ble det meldt at det var usedvanlig mange tilfelle av alle slags hudlidelser, og det store antall meldte tilfelle av rosen ble ofte satt i forbindelse med den utbredte impetigo.

Skabb bredte seg også fra år til år, og det var vanskelig å få bukt med den, da det var vanskelig å skaffe salver og medisin til behandlingen.

En skal i det følgende gi en summarisk oversikt over utbredelsen av de epidemiske sykdommer og utdrag av de beretninger som er kommet inn fra de offentlige leger.

K o p p e r forekom ikke i årene 1942—1944.

A v e k s a n t e m a t i s k t y f u s ble det i 1942 meldt 4 tilfelle — i Bodin i Nordland blant russiske krigsfanger. I 1944 ble det meldt 1 tilfelle i Selbu i Nord-Trøndelag. Det var en frontkjemper som kom syk hjem fra østfronten og ble behandlet på tysk militært sykehus.

T y f o i d f e b e r ble meldt med 55 tilfelle i 1942 mot 75 i 1941. De fleste tilfelle i 1942 ble meldt fra Oslo og Aker med henholdsvis 14 og 11 tilfelle. Det var 2 dødsfall av sykdommen i Oslo. Stadsfysikus i Oslo melder om disse tilfellene at de opptrådte i et begrenset strøk av byen, nemlig fra Bislet til Skillebekk. Ved undersøkelsene kunne en utelukke melkeinfeksjon og ellers infeksjon gjennom næringsmidler. Det ble derimot klarlagt at alle tilfellene opptrådte langs en bestemt vannledning. Omtrent 14 dager før disse tilfellene var det et brudd på vannledningen ved Bislet samtidig som kloakken i gaten også sprang. Vann og kloakkvann hvirvlet sammen, og det gikk selvsagt en tid før en kunne få stengt av vannet. Det er sannsynlig at smitten gikk gjennom drikkevannet på denne måten.

I Frogn var det to tilfelle på en gård hvor mannen på gården hadde hatt tyfus for 7 år siden og var Widal + ved blodprøve. Antakelig er han smittekilden selv om det ikke ble påvist basiller i ekskrementene.

I Vestfold var det 3 tilfelle hvorav 2 i Hof legedistrikt. Her antas smitten å være fra Bærum.

I Troms opptrådte 8 tilfelle hvorav 6 i Berg legedistrikt hvor det nesten årvisst opptrer tyfus.

I 1943 ble det meldt 88 tilfelle. Av disse var 16 i Akershus, hvorav 10 var i Aker og 5 i Bærum. For alle tilfellene i Aker ble smitteforholdene tilrettelagt. I Rogaland var det i alt 22 tilfelle, hvorav 3 i Stavanger og 15 i Egersund-sonen. For de siste ble smitekilden, en eldre basillebærer, oppdaget og tatt under behandling. I Hosanger i Hordaland var det 4 tilfelle. Her ble en 67-årig kvinne syk i august, og omkring henne ble så 5 andre smittet, hvorav 3 var hjemmehørende i distriktet.

I Nordland var det 12 tilfelle, hvorav 8 opptrådte i Alstahaug, hvor det i februar var en liten, konsentrert epidemi i Ura i Stamnes. Det var 1 dødsfall. Smittekilden ble ikke oppklart.

I Berg i Troms opptrådte det 2 mistenkelige tilfelle i en familie på Medby, hvor det årlig har opptrådt tyfus. Det var 2 søstre i 20—30-års alderen som ble syke i mai med en ukes mellomrom. Prøver ble sendt til Tromsø, men på grunn av den lange transport ga undersøkelsen et negativt resultat. Distriktslegen mener allikevel at det dreide seg om tyfoidfeber, særlig da det etter oppfordring fra epidemilegen ble satt i gang undersøkelse på Medby. Det viste seg at en liten gutt fra Gimsøy hadde vært på besøk på Medby sommeren 1943. Da han kom hjem opptrådte det tyfus på hans hjemsted, i alt 13 tilfelle. Det er søkt etter basillebærere på Medby, men uten resultat. De nevnte to tilfelle er ikke regnet som tyfus i tabellen.

I Finnmark var det 13 tilfelle, hvorav 10 i Sør-Varanger.

I 1944 ble det meldt i alt 36 tilfelle av tyfoidfeber. Av disse var det 16 i Nordland, hvorav 14 i Gimsøy legedistrikt, i januar—februar. Det antas at smitten er kommet fra den omtalte gutt som hadde vært på besøk i Berg sommeren før og som hadde hatt en gastroenteritt etter hjemkomsten, uten at den ble erkjent som tyfus. Sykdommen, som var en vanninfeksjon, ble begrenset til 4 hus. Ingen døde. Senere kom det noen tilfelle i et annet hus på samme sted, og en gikk ut fra at det måtte være en eller flere kroniske basillebærere på stedet.

Av paratyfus ble det meldt 28 tilfelle i 1942 mot 52 i 1941 og 79 gjennomsnittlig årlig i femåret 1936—1940. De fleste tilfelle ble meldt fra Møre og Romsdal, hvor det opptrådte 8 tilfelle på Kristiansunds gamle hjem som var evakuert til Torvikbugt i Gjemnes. Etter en omfattende vaksinasjon har det ikke opptrådt nye tilfelle der.

I Finnmark var det i alt 6 tilfelle, herav 3 i Skallelv i Vadsø landdistrikt. Det ble innredet provisorisk epidemisykehus i skolelokalet, men etter vaksinasjon av de sykes pårørende og befolkningen på stedet, kom det ingen nye tilfelle. 2 tilfelle i Sør-Varanger var antakelig smittet fra Skallelv.

I 1943 ble det meldt i alt 295 tilfelle, hvorav hele 261 paratyfus A i Finnmark. I Sør-Varanger hvor det opptrådte 252 tilfelle, foruten at det fantes 7 friske basillebærere, skriver distriktslegen at alle de syke bodde på Kirkenes eller hadde oppholdt seg der på et tidspunkt som gjorde det sannsynlig at også de var infi-

sert der. På grunn av den eksplosjonsaktige opptreden, ble det straks fattet mistanke til drikkevannet, men ingen basiller ble påvist i dette. Det ble satt i gang vaksinasjon med Behring-vaksine, og praktisk talt alle mennesker mellom 2 og 60 år ble vaksinert 3 ganger. Det ble innredet lasaretter flere steder til isolasjon av de syke. Sykdommen artet seg forskjellig, idet noen hadde symptomer på vanlig tyfus, ofte med tarmlblødning, mens andre hadde sykdommen så lett at de bare var syke etpar dager. En ung pike døde, men hun hadde antakelig også dysenteri.

I juli opptrådte det flere tilfelle av paratyfus blant militærarbeidere og soldater i Ekkerøy i Vadsø. Da epidemien opptrådte i Kirkenes, kom det flere tilfelle i Vadsø blant personer som kom fra Kirkenes før stedet ble lagt i karantene, i alt 9 tilfelle.

I 1944 ble det meldt i alt 72 tilfelle av sykdommen, og av disse var 41 meldt fra Finnmark.

Tilfelle av epidemiske og andre sykdommer*)
Cas des maladies

År	Tyfoidefeber	Paratyfus	Cerebrospinal- meningitt, epidem.	Encephalitt, epidemisk	Poliomyelitt, akutt	Skarlagensfeber	Meslinger	Difteri	Dysenteri	Septico-pyæmi	Septico-pyæmi etter fødsel	Septico-pyæmi etter abort	Pemfigus hos nyfødte	Rosen	Kusma
1926—35 ^{a)}	103 ²⁾	142 ²⁾	28	18 ²⁾	162	4 017	10 070	1 079	91	232	171	58	2 172	6 090	
1936—40 ^{a)}	59	79	41	17	264	4 457	9 541	237	187	193	131	225	2 772	2 950	
1926	345		45	.	195	1 177	1 637	1 042	82	256	218	41	2 078	2 664	
1927	824		32	.	178	1 313	15 138	1 028	43	365	178	52	1 934	9 156	
1928	121	294	33	20	118	3 807	13 316	1 100	25	280	228	45	2 452	9 191	
1929	115	219	38	19	214	6 258	7 374	1 053	71	267	215	47	2 873	1 603	
1930	119	116	24	15	34	8 823	5 506	1 429	220	237	190	49	2 397	796	
1931	153	122	23	12	58	5 194	8 163	1 367	59	177	160	45	1 973	660	
1932	88	99	21	21	111	4 162	14 064	989	22	180	150	55	1 866	2 158	
1933	56	109	15	21	236	2 817	8 063	837	247	174	114	82	1 997	15 313	
1934	58	66	25	24	359	2 951	9 470	1 324	78	217	153	76	2 128	18 028	
1935	110	111	22	9	112	3 672	17 967	625	61	169	106	83	2 026	1 416	
1936	105	178	31	18	927	4 726	10 765	361	64	203	133	103	2 520	552	
1937	49	69	24	11	175	4 964	6 188	417	715	213	133	174	2 480	263	
1938	34	34	21	26	105	3 691	21 263	187	25	221	151	262	2 990	2 265	
1939	50	46	29	9	55	5 082	6 442	72	32	181	129	7	289	3 139	
1940	59	69	99	23	60	3 824	3 046	149	100	148	86	16	296	2 733	
1941	75	52	495	54	1 793	6 162	21 396	2 605	279	176	84	19	405	3 744	
1942	55	28	282	20	283	13 919	21 776	8 451	1202	299	106	35	942	7 298	
1943	88	295	209	31	451	11 748	5 003	22 732	470	228	106	34	1343	8 724	
1944	36	72	171	24	411	9 547	3 986	14 202	1526	162	125	44	1399	8 172	

Postvaccinal encephalitt: 1 tilfelle i 1942, 3 i 1943 og 5 i 1944. Eksantematisk tyfus: 6 i 1943 og 3 i 1944. Trichinosis: 5 tilfelle i 1943.

*) Oppgave for tuberkulose og veneriske sykdommer finnes i kap. 14 og kap. 15 på side

¹⁾ For enkelte av de sykdommer som er tatt med har det ikke vært meldeplikt de første
^{a)} Årene 1929—1935. ⁴⁾ Gjennomsnitt ikke beregnet. ⁵⁾ Årlig gjennomsnitt.

I Oslo var det i 1944 5 tilfelle paratyfus A, hvorav 4 i en familie som hadde tatt imot evakuerte fra Finnmark. Den evakuerte hadde oppholdt seg på steder hvor det hadde forekommet paratyfus A, men kunne ikke med sikkerhet sies å ha gjennomgått sykdommen. Da han omsider ble undersøkt, ga både serologisk og bakteriologisk undersøkelse negativt resultat.

Cerebrospinalmeningitt ble meldt med 282 tilfelle i 1942 mot 495 i 1941 og bare 41 tilfelle gjennomsnittlig i femåret 1936—1940. I Sogn og Fjordane ble det meldt i alt 28 tilfelle i 1942, hvorav 11 lette tilfelle var blant arbeidere ved anlegget i Årdal. Disse ble isolert i en brakke som ble innredet for anledningen. De andre tilfellene i fylket opptrådte mest i kyststrøkene. Sykdommen gikk gjennomgående lett, men det var dog 2 dødsfall, 1 i Gaular og 1 i Naustdal.

I Oslo var det i alt 18 tilfelle uten dødsfall. I Akershus var det 18 tilfelle, hvorav de 9 var i Aker med 2 dødsfall og 2 i Bærum, begge med dødelig utgang.

meldt av legene i årene 1926—1944.¹⁾

épidémiques 1926—1944.

Kikhoste	Influenza	Laryngitt og bronkitt, akutt	Bronchopneumoni	Lungebetennelse, krupøs	Erythema nodosum	Plevritt	Giktfeber	Malaria	Febris undulans	Weils sykdom Icterus hæmorrhagica	Gastroenteritt, akutt	Hepatitis epidémica	Skabb	Impatigo contagiosa
10 321	54 687	99 093	²⁾ 6 004	³⁾ 5 523	⁴⁾ 5 200	2 674	43	³⁾ 12	—	18 763	.	²⁾ 5 843	.	
11 439	60 790	106 794	8 156	5 423	1 874	3 464	2 205	48	6	⁴⁾ 26 984	.	10 372	.	
12 921	38 994	134 275	7 317	.	.	5 888	3 172	29	.	—	18 998	.	.	.
11 969	81 990	116 501	7 367	.	.	5 650	2 775	50	.	—	17 833	.	.	.
12 803	42 936	103 305	5 828	7 117	.	6 056	2 891	46	.	—	13 509	.	4 948	.
9 263	88 835	93 543	6 601	7 490	.	5 766	3 066	35	12	—	15 014	.	5 304	.
4 735	24 573	87 230	4 833	5 671	.	5 534	2 970	61	4	—	23 980	.	5 450	.
10 355	69 365	98 066	6 696	5 567	.	5 427	2 581	60	6	—	14 692	.	5 787	.
16 458	51 556	88 899	6 479	5 883	.	5 106	2 268	18	17	—	18 628	.	6 159	.
10 097	57 468	84 956	5 810	4 198	402	4 287	2 439	49	11	—	25 410	.	6 362	.
6 367	24 875	86 892	5 040	3 556	1 487	4 231	2 351	20	27	—	20 260	.	6 514	.
8 238	66 275	97 266	6 746	4 700	1 824	4 057	2 225	59	5	—	19 310	.	6 218	.
14 729	66 804	108 362	7 496	5 239	2 181	4 147	2 527	53	9	—	29 871	.	7 121	.
10 755	69 428	105 150	8 221	4 703	1 972	3 888	2 210	59	10	—	27 827	.	8 523	.
9 190	34 810	107 774	8 702	4 949	1 684	3 461	2 252	70	7	—	23 672	.	9 605	.
9 208	93 783	107 925	8 542	5 886	1 850	3 001	2 150	40	5	—	6 24 335	.	11 048	.
13 313	39 126	104 758	7 821	6 340	1 681	2 825	1 887	17	—	42 29 216	.	15 564	.	
20 557	69 345	115 168	9 718	8 566	1 374	2 989	1 815	7	—	30 77 083	.	24 500	.	
16 049	31 724	133 069	10 766	13 137	1 416	2 687	2 834	9	6	37 72 429	26 749	37 794	58 978	
18 544	60 879	151 331	12 908	16 282	1 155	2 203	3 971	12	2	25 84 371	24 666	68 328	82 538	
7 746	59 838	166 728	15 564	16 077	1 192	2 293	3 657	13	3	19 82 014	15 787	76 784	75 810	

2 tilfelle i 1929, 4 i 1942 og 1 i 1944. Kopper: 2 tilfelle i 1927. Tetanus: 1 tilfelle i 1942,

53 og 55.

årene. Dette er betegnet med en prikk . i vedkommende rubrikk. ²⁾ Årene 1928—1935.

I Rogaland var det i alt 26 tilfelle, spredt på forskjellige distrikter, bortsett fra Hetland hvor det opptrådte 8 tilfelle med 5 dødsfall. Distriktslegen der skriver at det sannsynligvis var mange flere tilfelle som ikke kom under legebehandling.

I 1943 var tallet på meldte tilfelle i alt 209. Flest tilfelle opptrådte dette året i Møre og Romsdal som hadde 29 tilfelle, hvorav 3 i Molde og 8 i Kvernes i de første måneder av året. Tilfellene var spredt utover distriktet, og hadde ingen innbyrdes sammenheng unntagen at i alle tilfelle hadde en eller annen i vedkommende hus sitt arbeid i byen.

I Nordland var det 22 tilfelle spredt omkring i distriktene. Om 1 tilfelle i Hattfjelldal skriver distriktslegen at det var en liten gutt som ble syk og døde 36 timer etter. Det er tidligere død 2 barn i familien med samme diagnose. Et gjenlevende barn har også hatt sykdommen, men kom seg. Smittekilden ble ikke oppsporet.

I 1944 ble det meldt 171 tilfelle uten at det er meldt om noen epidemi av sykdommen noen steder.

Av epidemisk encephalitt ble det meldt 20 tilfelle i 1942 mot 54 i 1941 og 17 gjennomsnittlig i femåret 1936—1940. I 1943 ble det meldt 31 tilfelle, hvorav 7 tilfelle i Sør-Trøndelag i en kvinnelig arbeidsleir på Byneset i Børsa. Sykdommen begynte plutselig med hodepine, brekninger og forvirringsanfall og choreiforme trekninger. Pasientene ble etter hvert innlagt i sykehus, men diagnosen ble ikke helt klarlagt før en av pasientene døde i løpet av 5 dager. Hun fremviste ved obduksjonen en total fettdegenerasjon av leveren, og flere av dem som hadde vært syke, fikk en lett icterus som avtok senere.

I 1944 ble det meldt 24 tilfelle, men de opptrådte spredt, og det er ikke meldt noe om noen særlig epidemi av sykdommen.

Etter den voldsomme utbredelse som poliomyelitten hadde i 1941 med hele 1793 meldte tilfelle, var det meldt forholdsvis få tilfelle av sykdommen i 1942, nemlig 283, som svarer omtrent til gjennomsnittet for femåret 1936—1940 som var 264. I 1943 og 1944 blusset sykdommen litt opp igjen og det ble i disse år meldt henholdsvis 451 og 411 tilfelle.

I 1942 ble det meldt 40 tilfelle fra Møre og Romsdal, hvorav 15 var i Tingvoll legedistrikt. Av disse døde 3, og flere fikk varig invaliditet.

Fra Gjemnes ble det meldt bare 4 tilfelle av poliomyelitt, men samtidig var det flere tilfelle av facialpareser og paralyser, så distriktslegen antar at disse også kan ha samme opprinnelse.

I Finnmark opptrådte 32 tilfelle, hvorav 10 sikre tilfelle i Talvik, hvor en voksen mann døde av respirasjonslammelse. Distriktslegen skriver at det samtidig var utbredt sykdom hos barn og ungdom med forbigående feber, hodepine og til dels gastrointestinale symptomer. Klinik og lumbalpunksjon hos noen av disse pasienter viste menigeal reaksjon, så distriktslegen mener det er mulig at mange av disse hadde abortive former av sykdommen.

I Sør-Trøndelag var det i alt 23 tilfelle i 1942, hvorav 12 i Opdal. Disse

12 tilfellene var meget ondartet og opptrådte i et begrenset strøk av distriktet. Det inntraff 7 dødsfall og en var redd for en større epidemi, slik som i nabadistriktet Rennebu i 1941. Man begynte innredningen av et provisorisk lasarett, men epidemien stoppet før en var ferdig med innredningen.

I Troms var det 11 spredte tilfelle, men distriktslegen i Lyngen, hvor det bare var 1 tilfelle, skriver at det samtidig opptrådte en influensaepidemi i samme grend. Denne hadde en slik karakter at tanken ble henledet på poliomyelitt, da det vesentlig var barn i 2—10 års alderen som ble syke. Mange var matte i bena etter sykdommen og måtte lære å gå om igjen.

I Nordland var det 11 tilfelle. Her blusset epidemien fra 1941 opp igjen i Herøy, hvor det var 3 tilfelle og 2 dødsfall.

I Sogn og Fjordane var det i alt 9 tilfelle hvorav de 6 var i Solund, og 5 av disse i samme hus. Det inntraff 2 dødsfall. Det 6te tilfelle var i nabohuset 14 dager etter. De som først ble syke, var 2 barn som nettopp var kommet hjem fra Bergen.

I 1943 ble det meldt 451 tilfelle av poliomyelitt, hvorav over halvparten forekom i Østfold, Akershus og Oslo.

I Aremark i Østfold var det i august-september 8 tilfelle med 2 dødsfall. I Halden var det på samme tid en liten epidemi på 4 tilfelle med lammelser og 1 dødsfall. Det opplyses at de syke i Halden var smittet fra Aremark.

I Akershus var det i alt 117 tilfelle mot bare 15 i 1942. I Aker ble meldt 45 tilfelle i sommer- og høstmånedene. På to steder her var det meldt flere tilfelle (henholdsvis 6 og 8). Det inntraff 12 dødsfall etter poliomyelitt i Aker.

I Oslo var det 75 tilfelle med 10 dødsfall.

I Nordland ble det meldt 37 tilfelle. I Vefsn var det 6 tilfelle i juli—september, og distriktslegen betegner sykdommen som meget ondartet med 4 dødsfall. Foruten disse sikre tilfellene var det en del lettere tilfelle med forbigående pareser, som ikke er blitt regnet med blant poliomyelitt-tilfellene.

I 1944 var poliomyelitten mest utbredt i Vest-Agder og Rogaland med henholdsvis 60 og 101 tilfelle. Dernest kommer Hordaland og Oppland med 29 tilfelle i hvert fylke.

I 1941 var det temmelig utbredte epidemier av skarlagensfeber over størstedelen av landet, og i 1942 økte tallet på meldte tilfelle til det dobbelte, fra 6162 til 13 919. I 1942 gikk sykdommen dog lett og med få komplikasjoner, unntagen i Finnmark. Fra Loppa ble det meldt at sykdommen opptrådte med tiltagende komplikasjoner, særlig nefritt og septisk angina, og det inntraff 8 dødsfall.

På Østlandet var sykdommen mest utbredt i Akershus, hvor det ble meldt 1509 tilfelle i 1942, 1625 i 1943 og 956 i 1944. Av disse tilfellene opptrådte i 1942 hele 730 i Aker, hvilket er det høyeste tall som noensinne er meldt i Aker på et år. I 1943 hadde Aker 550 tilfelle, og i 1944 var tallet sunket til 479.

Fra Buskerud, hvor det ble meldt 646 tilfelle i 1942, skriver fylkeslegen at epidemien gikk så lett at ikke på langt nær alle søkte lege. Det var derfor vanske-

lig å få stanset epidemien ved isolasjon av de syke. Sykdommen kulminerte i april 1943. I 1943 ble det meldt vel 500 tilfelle og i 1944 bare vel 300 tilfelle.

I 1943 ebbet epidemien ut de fleste steder, og i 1944 var det synkende tall unntagen i Vest-Agder, Hordaland og Nordland hvor antallet først begynte å gå ned i 1945.

Meslinger viser samme høye tall for anmeldte tilfelle i 1941 og 1942, nemlig henholdsvis 21 396 og 21 776. Det gjennomsnittlige tall på anmeldte tilfelle var i femåret 1936—1940 9541. Det var epidemien fra 1941 som fortsatte utover i 1942, og avtok raskt mot slutten av 1942. Bare i Møre og Romsdal og i Nord-Norge fortsatte epidemien i hele 1943 og avtok først utover vinteren dette år.

I hele landet ble det meldt bare 5003 tilfelle i 1943 og 3986 i 1944.

Sykdommen ser ut til å ha gått forholdsvis lett. I 1942 var det bare fra Trøndelagsfylkene at det var meldt om alvorligere komplikasjoner, og i 1943 fra Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Nordland.

Difteri-epidemien som herjet over storparten av landet i 1943 og 1944 begynte i 1942 med 8 451 meldte tilfelle mot 2 605 i 1941 og bare 237 gjennomsnittlig i femåret 1936—1940. I 1943 steg tallet til hele 22 732 og i 1944 ble det meldt 14 202 tilfelle.

Det ble innført tvungen vaksinasjon av alle skolebarn i de aller fleste distrikter i landet, og det var også utbredt vaksinasjon av andre aldersklasser.

I Østfold begynte epidemien i den søndre delen av fylket midtsommers 1942, og spredte seg så å si til alle distrikter utover høsten. Bare Sarpsborg gikk klar av sykdommen helt til 1943, til tross for at det var mange tilfelle i byens omegn. Stadslegen skriver at den omfattende vaksinasjon høsten 1941 og vinteren 1942 synes å ha vært effektiv. Således var det ingen av de vaksinerte som ble angrepet. Fra Fredrikstad meldes også at intet vaksinert skolebarn har fått sykdommen. I Askim og omegn er det meldt om en ny epidemi som bredte seg raskt i september 1943. Det måtte opprettes provisorisk lasarett i Indremisjons-huset fra slutten av september til midten av desember. Det var mange dødsfall, hvorav 6 av croup, og noen døde på vei til sykehuset.

I Akershus var det spredte epidemier utover høsten 1942 i alle distrikter unntatt Hurdal. Fra Eidsvoll meldes at difteritilfellene i mange tilfelle skrev seg fra Stensby sykehus, hvor særlig pasienter som hadde ligget på fødestuen, brakte smitten med seg til sine hjem. Flere av pasientene på sykehuset ellers ble også syke. Det ble påvist at 3 sykepleiersker var basillebærere, og disse måtte overføres til epidemiavdelingen hvor de kunne gjøre tjeneste. Gjennom hele året 1943 var det lokale epidemier i enkelte deler av fylket og det ble meldt 2482 tilfelle fra hele fylket mot 1099 i 1942 og 1203 i 1944. Tallet på anmeldte steg utover hele 1943 for å kulminere i november måned. Det var den lokale epidemien i Lillestrøm som blusset opp utover våren, som var skyld i den store utbredelse sykdommen fikk i fylket. Det så ut som om epidemien ikke lot seg stoppe og det var mange alvorlige tilfelle og en del dødsfall. Men etterat det ble

innført tvungen vaksinasjon av hele befolkningen fra $\frac{1}{2}$ til 50 år i Lillestrøm og Skedsmo i desember, sank antall tilfelle fra nyttår av.

Oslo, som hadde en stor epidemi i 1941 med 1797 meldte tilfelle hadde i 1942 488 tilfelle. Det var den tvungne vaksinasjon av alle skolebarn og barnehjemsbarn i 1941 som viste seg å være effektiv. Sykdommen opphørte praktisk talt blant de vaksinerte i skolebarnsalderen, mens epidemien fortsatte blant voksne og småbarn. Utover høsten 1943 steg antallet av tilfelle igjen noe for så å avta utover året i 1944.

Fra Hedmark meldes at sykdommen holdt sitt inntog i slutten av 1942 i flere av fylkets folkerikeste distrikter. Den gikk i begynnelsen mildt, som en nesedifteri, og de syke gikk mange ganger oppe og søkte ikke lege. Da sykdommen bredte seg til hele fylket ble det vanskelig med lasarettplass, og det ble opprettet et provisorisk lasarett på Ringsaker kommunale fylkesskole med i alt 60 senger. Fra Åsnes skriver distriktslegen at det i 1942 var mange til dels svære komplikasjoner med lammelser. Ellers gikk sykdommen svært lett. Den var meget utbredt også i 1943 da det ble meldt hele 1478 tilfelle. I 1944 var den på retur, og det ble i dette år meldt bare 642 tilfelle fra hele fylket.

I Oppland var det før august måned 1942 bare sporadiske tilfelle av difteri og etpar strengt lokale småepidemier. Men fra august av fikk en føling med den store landsomfattende epidemi, som begynte i Brandbu. Antall tilfelle steg sterkt utover i 1943 og begynte først å avta i 1944. Flest tilfelle ble meldt i Gran og på Toten. Alle klinisk syke ble i størst mulig utstrekning isolert og en fikk opprettet i alt 7 provisoriske lasaretter til dette bruk.

Fra Buskerud skriver fylkeslegen at epidemien fra 1941 fortsatte i 1942 og 1943 og kulminerte i oktober 1943. På Geilomo barnesykehus i Hol var det en stor epidemi i slutten av 1942. I Drammen ble alle barn mellom 3—7 år vaksinert første halvår 1942, og stadsfysikus skriver at det er betegnende for vaksinasjonens effektivitet at av de 15 meldte tilfelle i desember, var det ingen under 20 år. Det er heller ikke inntruffet et tilfelle av difteri blant de 8000 som ble vaksinert i byen. Han mener derfor at en ved en gjennomført vaksinasjon praktisk talt skulle kunne unngå denne sykdom. I Drammen legedistrikt gikk det i 1942 en ganske ondartet epidemi med mange dødsfall av krupp. I 1943 var sykdommen mest utbredt i Norderhov, Eiker og Lier.

I Vestfold opptrådte difterien vesentlig på de steder hvor det ikke i tide var sørget for offentlig vaksinasjon, skriver fylkeslegen. I juli 1942 kom det en eksplosjonsaktig epidemi i en hytteby i Sandar. Det viste seg at mannen på den gården som hadde levert mjølk til sommergjestene var basillebærer. I Horten kom det i 1943 en liten epidemi av navledifteri blant spebarn, hvor smitekilden viste seg å være en barnepleierske. Difterien gikk betraktelig ned i 1944 etter at det ble innført vaksinasjon vinteren 1943. Det ble således meldt 251 tilfelle i 1944 mot 727 i 1943 og 358 i 1942.

I Telemark var sykdommen temmelig hard i Bamble, hvor det ble meldt om 6 dødsfall av 30 meldte tilfelle i 1942, og i Langesund med 3 dødsfall av 40

tilfelle. I 1943 var det i september—oktober 1943 mange tilfelle og til dels alvorlige. Sykdommen var også sterkt utbredt i Kragerø og omegn i de siste 3 måneder av 1943, men den gikk stort sett mildt. Det inntraff bare 1 dødsfall, men mange fikk muskelpareser av kortere eller lengere tids varighet. En epidemi i Porsgrunns omegn i 1943 truet med å få en eksplosiv utbredelse, men ble hurtig brakt til å kulminere gjennom tvungen vaksinasjon av alle skolebarn og utstrakt vaksinasjon av andre. Også her var maksimum av meldte tilfelle i 1943 med 826, mens tallet i 1944 sank til 465.

I Aust-Agder var sykdommen forholdsvis lite utbredt i 1942, men i 1943 ble det meldt 735 tilfelle, for det meste spredt utover fylket. Den gikk stort sett mildt, men det var en del dødsfall av krupp. Den var mest utbredt i byene og i distriktene Froland og Evje. I Evje måtte det opprettes et provisorisk lasarett fra mars til august 1943. I alt var det 21 dødsfall av sykdommen i fylket. I 1944 ble det bare meldt halvparten av tallet for 1943.

I Vest-Agder var sykdommen meget utbredt i 1942 og tallet på meldte tilfelle steg til det dobbelte i 1943, da det ble meldt over 1000 tilfelle. Det måtte opprettes et provisorisk lasarett på Lista, da det ofte var vanskelig å få isolert de syke. Det var også utbredte epidemier i Flekkefjord og Kristiansand.

I Rogaland fortsatte epidemien fra 1941 utover hele 1942 og 1943. Maksimum nåddes i 1943, da det ble meldt 2321 tilfelle mot 1378 i 1942 og 1503 i 1944. Offentlig vaksinasjon ble innført i 1942 over store deler av fylket. Epidemien gikk lett med forholdsvis få komplikasjoner.

I Hordaland var det forholdsvis mange difteritilfelle i 1942, nemlig 401 mot bare 51 året før. Men først i 1943 begynte sykdommen å herje epidemisk i nesten alle distrikter, bare Røldal var helt fri. Mest utbredt var den i distriktene omkring Bergen og i Voss. I Laksevåg ble det meldt 516 tilfelle, og det måtte allerede i 1942 opprettes et provisorisk lasarett. I 1943 ble det opprettet lasaretter flere steder i fylket. Sykdommen gikk stort sett mildt, men det var dog en del alvorlige krupptilfelle. 1943 hadde rekord med hensyn til difteritilfelle i de siste 45 år i Hordaland (1913 tilfelle.) Maksimum nåddes i november 1943 med 325 meldte tilfelle. Siden gikk sykdommen tilbake fra måned til måned. I hele 1944 ble det bare meldt 889 tilfelle.

I Bergen begynte difterien å blusse opp og anta karakteren av epidemi i mars 1942 og ble mer og mer utbredt i 1943 og fortsatte også å rase i 1944. Det ble meldt 519 tilfelle i 1943, 501 i 1944 mot 266 i 1942. Det ble i 1942 satt i gang tvungen vaksinasjon av alle skolebarn og barnehjemsbarn og dessuten frivillig vaksinasjon med dansk vaksine. Vaksinasjonen har hatt en bremsende virkning på epidemien. Det viste seg at etter at vaksinasjonen var gjennomført, forsvant sykdommen praktisk talt i aldersklassene 7—14 år.

I Sogn og Fjordane, hvor det bare forekom ubetydelig difteri i 1942, begynte epidemien i 2net halvår av 1943, men var allerede på retur i 1944 med 241 tilfelle mot 395 i 1943.

Møre og Romsdal var også nesten fri for difteri helt til forsommeren

1943 da den begynte å opptre epidemisk. Men den tok først fart for alvor utover høsten og holdt seg temmelig konstant også i 1944 da maksimum av meldte tilfelle nåddes, nemlig 1150 mot 821 i 1943. I løpet av 1944 var det innført vaksinasjon i alle legedistrikter, og det kom praktisk talt ingen flere sykdomstilfelle der hvor befolkningen var gjennomvaksinert. Det ble flere steder foretatt undersøkelser i de sykes omgivelser. Således ble det på en konfeksjonsfabrikk i Kristiansund, hvor det opptrådte 1 tilfelle av difteri, funnet basiller i nese eller hals hos 24 av 60 arbeidere. Det ble opprettet flere provisoriske lasaretter omkring i fylket som delvis var i bruk helt til ut i 1945.

I Sør-Trøndelag begynte difteriepidemien høsten 1942 i Trondheim og Strinda og bredte seg raskt til de fleste distrikter i fylket. Det ble innført tvungen vaksinasjon av alle skolebarn og barn på barnehjem og internater i Trondheim og Strinda i løpet av høsten 1942, og det ble vaksinert i alt 8700 barn. Epidemien ble ikke stoppet, og den fortsatte også utover i 1944, men den gikk en del tilbake etter hvert som resultatene av vaksinasjonen begynte å vise seg. Det ble meldt maksimum av tilfelle i 1943 nemlig 2162 i hele fylket og herav 945 i Trondheim og 413 i Strinda. I 1944 var de tilsvarende tall 1318, 549 og 301. Plassmangel ved sykehusene gjorde at pasientene måtte utskrives for tidlig, slik at man fikk en mengde basillebærere som brakte sykdommen videre. Det var heller ikke mulig å få opprettet noe reservelasarett, så de fleste måtte isoleres hjemme.

I 1942 var det liten utbredelse av sykdommen fra Nord-Trøndelag og nordover. Men i 1943 satte epidemien inn også her nord.

I Nord-Trøndelag var det allerede i 1942 en del mindre epidemier med smitte fra Trondheim, men det ble bare meldt i alt 150 tilfelle fra hele fylket. I 1943 steg tallet på anmeldte til 914, jevnt fordelt over hele fylket. Men allerede i 1944 var sykdommen drevet tilbake takket være den gjennomførte vaksinasjon.

I Nordland synes difteriepidemien først å være på retur i 1945, og den raste verst i 1943 og 1944. Sykdommen var dels meget alvorlig. Allerede i mai 1943 var tallet fra hele foregående år nådd, og det var intet tegn på at sykdommen skulle gå tilbake. Det ble derfor innført tvungen vaksinasjon av alle under 30 år i byene og de tettbebygde strøk, men med de mange basillebærere som gikk omkring, og med de stadige vekslinger av arbeidsstokken ved de forskjellige anlegg, var det ikke mulig å hindre utbredelse av epidemien. I juli måned ble det således meldt 200 basillebærere bare fra Ankenes legedistrikt.

I Troms var det difteriepidemien som begynte i slutten av 1942 i Tromsø og omegn som spredte seg utover våren 1943. Det måtte opprettes et provisorisk lasarett allerede høsten 1942 på Kysthospitalet i Tromsø. Epidemien i 1942 var til dels meget ondartet og med stor dødsprosent. Dette var også tilfelle med epidemien i den nordligste delen av fylket i 1943. Det ble innført tvungen vaksinasjon av alle under 18 år og frivillig for eldre. En tid i 1943 måtte også Harstad bedehus tas som lasarett, men da sykdommen etter en måneds drift gikk tilbake, kunne dette nedlegges.

Mens det i Finnmark bare var 27 meldte tilfelle i 1942, ble det i 1943 meldt i alt 1152. I Alta holdt epidemien seg fra desember 1942 til desember 1943 med i alt 122 tilfelle og 5 dødsfall. I Hammerfest måtte det opprettes et provisorisk lasarett. Her gikk sykdommen lett og det var mest voksne som ble syke. Men det var en hel del basillebærere som gikk omkring og førte med seg smitte. I Kistrand var det en ondartet epidemi i 1943 med 57 tilfelle og 10 dødsfall. Her ble det innført total vaksinasjon og reise- og møteforbud, og dette begrenset epidemien. I Sør-Varanger var epidemien temmelig ondartet med 12 dødsfall av 194 tilfelle.

I krigsårene har det som tidligere nevnt vært en usedvanlig stor utbredelse av gastroenteritt, og samtidig er meldte tilfelle av dysenteri steget voldsomt. For å få et riktig bilde av utbredelsen av disse sykdommer, er en nødt til å betrakte dem under ett, da enkelte leger bare har meldt de tilfelle hvor dysenteribasiller ble påvist, mens andre også har tatt med tilfelle av klinisk dysenteri. Det er derfor sikkert mange dysenteritilfelle som skjuler seg under diagnosen gastroenteritt. Ofte har sykdomsbildet ved denne sykdom vært som ved dysenteri, uten at det har vært mulig å påvise basiller i de innsendte prøver.

Fra Akershus ble det i 1942 meldt i alt 256 tilfelle av dysenteri. Av disse var 235 meldt fra Bærum, hvor det i april—mai kom en rent eksplosjonsartet epidemi av dysenteri III. Sykdommen forsvant like plutselig som den kom. Den var sterkt utbredt på flere av de store anstaltene i legedistriktet, og ved inngående undersøkelse ble smitten ført tilbake til et bestemt meieri i bygda, hvorfra disse fikk sin mjølk. Sykdommen var forholdsvis lett og medførte ingen dødsfall.

Fra Oppland meldes om en begrenset men ytterst ondartet dysenteriepidemi i Fåberg i 1942 (14 tilfelle). Det var om sommeren mange tilfelle av gastroenteritt, og da det forekom også svære tilfelle med blodig diaré, var en ikke oppmerksom på at det var noe særlig påferde før en 8-års gutt døde av sykdommen i slutten av august. Ved nærmere undersøkelse viste det seg at det omkring Fåberg stasjon og Jørstadmoen var en rekke svære tilfelle som klinisk skilte seg ut fra de andre gastroenterittene. I løpet av 8 dager ble 8 tilfelle lagt inn på lasarettet, hvorav de 4 fikk dødelig utgang. Det ble ikke påvist basiller i avføringsprøvene, men det dreide seg utvilsomt om dysenteri. Etter at de angrepne var lagt inn på lasarettet, forsvant sykdommen like fort som den kom. Men de banale gastroenterittene fortsatte og folk var meget oppskremt. Foreldrene til et barn som ble syk forlangte av legen at det ble sendt inn prøve til undersøkelse, og det viste seg at det var dysenteribasiller av gr. III i denne. Tilfellet var lett, og det ble ikke flere tilfelle, men en kan vel etter dette gå ut fra at mange av gastroenterittene i virkeligheten har vært dysenteri, skriver fylkeslegen.

Fra Sogn og Fjordane meldes at det fra september av og året ut gikk en heftig epidemi av dysenteri, Sonne III, i Florø og omegn. Det ble i alt meldt 692 tilfelle fra fylket, herav 670 fra Kinn og Florø. Det var ingen dødsfall av sykdommen. I Naustdal begynte en dysenteriepidemi i Naustdal sentrum i slut-

ten av september, men den ble stoppet der. Et par måneder etter tok sykdommen seg opp innerst i dalen og gikk siden sporadisk og i noe lettere grad. Det ble i alt meldt 20 tilfelle fra Naustdal.

I Nordland var det i 1942 en dysenteriepidemi i Mo, i alt 47 tilfelle, hvor smitten var blitt overført av fremmede arbeidere.

I Troms ble det meldt 60 tilfelle av dysenteri i 1942, herav var 50 i Berg legedistrikt i januar og februar. Fra Målselv skriver distriktslegen at det gjennom hele året var flere til dels svære former av gastroenteritt, særlig på Bardufoss flyplass. I begynnelsen av året lyktes det å påvise dysenteri hos 6 av disse, men det var mange tilfelle som klinisk minnet om dysenteri, men hvor det ikke kunne påvises basiller ved bakteriologisk undersøkelse. Blant disse negative var det 3 dødsfall, herav 2 hos småbarn.

I 1943 var dysenteri meget mindre utbredt enn både i 1942 og 1944. Det var 37 tilfelle i Akershus, og i Hordaland 75 tilfelle. I Sogn og Fjordane var det i alt 164 tilfelle, hvorav 59 i Kinn distrikt på vårparten og av disse 35 i Florø. I Nordland var det 96 tilfelle. I Bodø var det mange heftige gastroenteritter i mars måned, og prøver viste at det var en del dysenteri (II) med i spillet. I Rødøy raste det fra juli og utover året overalt en mengde tilfelle av dysenteri eller akutt gastroenteritt, men bare 17 er anmeldt som dysenteri. Mange var alvorlig syke men ingen døde. I Sørfold forekom det dysenteritilfelle ved flere byggeplasser langs den nye jernbanen, men bare i et par tilfelle hvor bebyggelsen lå like opp til anlegget, ble noen av den norske befolkning syke.

I 1944 var det Buskerud som var utsatt for store epidemier av dysenteri. Det var i Hønefoss og nærmeste omegn at sykdommen raste i mars og april og det ble meldt 214 tilfelle fra Hønefoss og 325 fra Norderhov. I alt fra hele fylket 668 tilfelle. I Jevnaker i Opland var det også i mars—april en dysenteriepidemi, sikkert smittet fra «Hønefoss-syken», men her var det bare 15 meldte tilfelle.

I Rogland ble det i alt meldt 474 tilfelle av dysenteri, hvorav 473 i Sand legedistrikt. Det var i Saudasjøen i Sauda at det gikk en utbredt epidemi i vårmånedene med 446 tilfelle fra februar—mai. Den forløp forholdsvis lett og det var ingen dødsfall av sykdommen. I september måned kom det en liten oppblussen av sykdommen med 20 tilfelle.

I Sogn og Fjordane opptrådte det utover høsten og vinteren 1944 mange tilfelle av gastroenteritt med blodig diaré og med en del dødsfall. 92 tilfelle ble meldt som dysenteri (herav 61 i Sogndal i august—september og 28 i Leikanger i juli—august), til tross for at bakteriologisk undersøkelse ikke viste dysenteribasiller.

Også i Troms opptrådte det i 1944 under evakueringen både hos de evakuerte og hos den fastboende befolkning, en ondartet akutt enteritt med til dels svære sykdomsbilder med blodig diaré, høy feber og sterkt medtatt almentilstand. Bare de som ble bakteriologisk diagnostisert ble imidlertid meldt som dysenteri.

Av gastroenteritt ble det meldt usedvanlig høye tall under hele krigen, og rekorden i antall tilfelle nåddes i 1943 med 84 371 mot 72 429 i 1942 og 82 014 i 1944. I 1941 ble det meldt vel 77 000 tilfelle. Gjennomsnittet for femåret 1936—1940 var 26 984.

Som nevnt under avsnittet om dysenteri har det mange steder i landet gått svære og til dels ondartede epidemier av dysenteriliknende gastroenteritt. De aller fleste leger mente at det var det endrede kosthold som er skyld i alle de gastrointestinale forstyrrelser.

I 1942 var det i Tysfjord i Nordland en meget ondartet enterocolitt-epidemi i sommer- og høstmånedene. Sykdommen fant særlig grobunn blant den urenselige samiske befolkning. Den artet seg ved voldsom, blodig diaré med høy feber og krevde 6 dødsfall. I fæcesprøver som ble sendt inn til dyrking kunne det ikke påvises spesielle mikrober. Disse tilfelle er ført opp under gastroenteritt.

I 1943 ble det meldt fra Etnedal i Opland om mange tilfelle av gastroenteritt med sterke smerter og til dels blodig diaré. Distriktslegen mener at sykdommen vesentlig hadde sitt sete i tykktarmen og derfor burde betegnes som Colitis acuta. Det var 71 legebehandlete for denne sykdom i distriktet, og enkelte var arbeidsudyktige opptil 1 måned, og mer.

I Vadsø i Finnmark ble en hel familie syk etter å ha spist hermetisk hvalkarbonade. 3 av dem døde. Det ble varslet forhandlere og fabrikk, og denne vare ble erklært utjenlig til menneskeføde.

Meldte tilfelle av barselfeber er steget en del under krigen. Det ble meldt 103 tilfelle i 1941, 141 og 140 tilfelle henholdsvis i 1942 og 1943 og 169 tilfelle i 1944.

Også meldte tilfelle av pemfigus hos nyfødte har steget sterkt i krigsårene. Det ble meldt 405 tilfelle i 1941, 942 i 1942, 1343 i 1943 og 1399 i 1944. Det gjennomsnittlige antall meldte tilfelle årlig i femårsperioden 1936—1940 var 225 mens det i femårsperioden 1926—1930 bare ble meldt gjennomsnittlig 58 pr. år. I 1942 og 1943 var det flest antall tilfelle i Vest-Agder med henholdsvis 240 og 182 tilfelle. I 1943 var det også stor utbredelse av sykdommen i Rogaland med 215 tilfelle. I 1944 var tallene i Vest-Agder og Rogaland sunket til 71 og 123, men i dette år hadde sykdommen størst utbredelse i Buskerud, hvorfra det ble meldt 199 tilfelle i 1944. Sykdommen var ellers spredt utover hele landet, unntagen i Oslo og Finnmark som i alle år bare hadde noen enkelte tilfelle.

Av rosen ble det i 1942 meldt nesten dobbelt så mange tilfelle som året før, nemlig 7298 mot 3744 i 1941, og tallet steg ytterligere til 8724 tilfelle i 1943, mens det var liten nedgang i 1944 til 8172 tilfelle. Fra flere fylker blir det store antall tilfelle av denne sykdom satt i forbindelse med den store utbredelse som Impetigo contagiosa hadde i disse årene.

Kusma opptrådte epidemisk over store deler av landet i 1942. Det ble i alt meldt 14 734 tilfelle i 1942 mot 7977 i 1941. Sykdommen var mest utbredt over Østlandet og i Sør-Trøndelag og Nordland fylker. Epidemiene på Østlandet

holdt seg utover første delen av 1943 og gikk så sterkt tilbake i 1944. I 1943 ble det i alt meldt 13 959 tilfelle og i 1944 bare 3175.

Av k i k h o s t e ble det meldt 16 049 tilfelle i 1942 mens tallet i 1941 var oppe i hele 20 557. I 1943 steg antall tilfelle igjen til 18 544 og sank i 1944 til bare 7746, hvilket er under gjennomsnittet for femåret 1936—40 som var 11 439. Sykdommen var i 1942 mest utbredt i Møre og Romsdal hvorfra det ble meldt 2350 tilfelle, mens det i 1941 bare ble meldt 309 tilfelle fra dette fylke og i 1943 595 tilfelle. Flere steder i fylket gikk det i 1942 svære epidemier, og det forekom også dødsfall av bronchopneumoni etter kikhoste. Sykdommen holdt seg temmelig jevnt utover hele året, dog med flest tilfelle i januar—februar og i det siste kvartal av året.

I 1943 var det særlig i Østfold, Akershus, Oslo og Rogaland, Hordaland og Bergen at kikhosten herjet. I 1944 var sykdommen stort sett på retur, men det ble fremdeles meldt mange tilfelle fra Rogaland (815) og fra Nordland og Troms. I Troms ble sykdommen overført ved de evakuerte. Men det var først i 1945 at sykdommen riktig bredte seg i dette fylke.

Av i n f l u e n s a var det forholdsvis lite i 1942 sammenliknet med året før, nemlig 31 724 tilfelle mot 69 345 i 1941. I 1943 steg tallet på meldte tilfelle igjen til 60 879 og holdt seg temmelig konstant også i 1944 med 59 838 meldte tilfelle.

I 1942 var sykdommen forholdsvis mindre utbredt i det sønnenfjelske Norge, kanskje med unntagelse av Akershus og Oslo, Buskerud og Rogaland. Men fra Trøndelag og nordover var det influensa og forkjølelssykdommene som var de dominerende i sykdomsbildet.

I 1943 var det bare Agder-fylkene og Finnmark som ikke hadde usedvanlig høye tall for meldte tilfelle av influensa. I Rogaland, hvor meldte tilfelle steg fra 2705 i 1942 til over 4000 i 1943, omtales det fra Hjelmeland atskillige tilfelle av en eiendommelig influensaliknende sykdom utpå ettersommeren. Den opptrådte akutt med høy feber og sterke smerter, som regel lokalisert til epigastrium eller thorax, ofte som respiratorisk hold, men uten noen påviselige patologiske lungeforandringer. Varigheten var fra 1—3 døgn. (Bamblesyken.)

Fra Sogn og Fjordane ble det nevnt at «Bamblesyken» gikk epidemisk i sommermånedene og det ble meldt om enkelte alvorlige komplikasjoner. Den ble herfra betegnet som Myalgia epidemica.

I Nordland var det også en epidemi av Bamblesyken like før jul 1943 i Ankenes. Også i Gimsøy ble det meldt om mange tilfelle av denne sykdom.

Tallet på meldte tilfelle av l a r y n g i t t og a k u t t b r o n k i t t var stigende gjennom hele krigstiden og likeledes har b r o n c h o p n e u m o n i og k r u p ø s l u n g e b e t e n n e l s e hatt en voldsom utbredelse i de senere årene. Tallene for laryngitt og akutt bronkitt steg fra 115 168 i 1941 til 133 069 i 1942, 151 331 i 1943 og 166 728 i 1944. Til sammenlikning kan nevnes at i femåret 1936—1940 var det årlige gjennomsnitt 106 794.

Bronchopneumoni steg fra 9 718 i 1941 til 10 766 i 1942, 12 908 i 1943 og

15 564 i 1944, mens de tilsvarende tall for krupøs lungebetennelse var henholdsvis 8 566, 13 137, 16 282 og 16 077.

Lungebetennelse gikk mange steder som rene epidemier og var sterkt utbredt i alle fylker. Tilfellene var ofte meget alvorlige med mange dødsfall. Enkelte distriktsleger i Nordland gir det dårlige skotøy skylden for mange av disse sykdomstilfelle. Det nevnes at sulfatiazol-preparatene har vært en stor hjelp under behandlingen av disse sykdomstilstander.

Av *erythema nodosum*, som i 1941 ble meldt med 1 374 og i 1942 med 1416 tilfelle ble det i 1943 og 1944 meldt noe færre tilfelle, nemlig henholdsvis 1155 og 1192.

Tallet på meldte tilfelle av *pleuritt* gikk også en del ned i de siste år av krigen. Det ble meldt 2 989 tilfelle i 1941, 2687 i 1942, 2203 i 1944 og 2293 i 1945, mens gjennomsnittet årlig i femårs-perioden 1936—1940 var 3464.

Meldte tilfelle av *giktfeber* steg ganske betydelig i de siste år av krigen. Mens det ble meldt 1815 tilfelle i 1941, ble det i 1942 meldt 2834, i 1943 3971 og i 1944 3657. Gjennomsnittet for femåret 1936—1940 var 2205.

Av *malaria* ble det meldt færre tilfelle enn før krigen, nemlig 7 tilfelle i 1941, 9 i 1942, 12 i 1943 og 13 i 1944 mot 48 tilfelle årlig i perioden 1936—1940.

Av *febris undulans* som ikke har forekommet i 1940 og 1941 ble det meldt 6 tilfelle i 1942, 2 i 1943 og 3 i 1944.

Av *Weils sykdom* (*Icterus haemorrhagica*) ble det meldt 30 tilfelle i 1941, 37 i 1942, 25 i 1943 og 19 i 1944.

Skabb tilfellene steg voldsomt i krigsårene og var utbredt over hele landet. Mens det gjennomsnittlige antall meldte tilfelle pr. år i femåret 1936—40 var 10 372, steg tallet til 24 500 i 1941, til 37 794 i 1942 og videre til 68 328 i 1943 og til 76 784 i 1944. Enkelte steder økte tallet på skabbtilfelle til det dobbelte eller tredobbelte bare i løpet av et år. De fleste leger klaget over at det var umulig å få stanset sykdommen, både på grunn av de overbefolkede boliger og at det var vansker med å få medikamenter til behandling av sykdommen. Foruten de meldte tilfelle var det sikkert rundt om i fylkene atskillig flere tilfelle, da det som oftest bare var en i hver husstand som søkte lege.

Fylkeslegen i Troms skriver at det i 1942 var funnet en del tilfelle av skabb som var infisert av gris med skabbsår.

Samtidig med den store utbredelse av skabb og andre hudsykdommer, ble det meldt at *hodelus* blant skolebarna igjen begynte å vise seg, særlig i de nordligste fylker. Fra Karlsøy skriver distriktslegen at det ved enkelte skoler var 100 pst. av barna som hadde lus.

Da *hepatitis epidemica* og *impetigo contagiosa* først ble anmeldelsespliktige fra 1. januar 1942, er de tallene som er meldt i 1941 ikke noe holdepunkt for bedømmelse av sykdommens utbredelse i dette år. Det var helt tilfeldig om disse sykdommer ble omtalt i 1941 eller ikke. Tross dette ser det ut til at hepatitten gikk tilbake enkelte steder allerede i 1942, idet det var svært mange tilfelle omkring årsskiftet 1941—1942 og senere avtagende

tall utover 1942. Dette var tilfelle i Hedmark og Opland, hvor sykdommen hadde størst utbredelse i første halvdel av 1942, særlig da i sommermånedene. Fra disse to fylkene ble det i 1942 meldt henholdsvis 5199 og 4545 tilfelle av hepatitt. I Vestfold herjet sykdommen sterkt i 1942, og det var flere dødsfall. Også i Akershus var den meget utbredt.

I 1943 var hepatitt i sterk tilbakegang i disse fylker, mens den nå bredte seg til resten av Østlandet. Det opptrådte dog ikke så mange tilfelle som i Hedmark og Opland året før. Også fra Vestlandet ble det meldt mange tilfelle dette år. Fylkeslegen i Hordaland skriver at hepatittepidemien raste gjennom hele året, og var enkelte steder så utbredt at 2—3 i samme familie måtte ligge samtidig. Men det var få tilfelle som ble meldt fordi folk ikke søkte lege. Også i Møre og Romsdal og i Nord-Trøndelag og Nordland var sykdommen ganske utbredt i 1943, mens Troms og Finnmark ennå ikke var nådd.

I 1944 var sykdommen på tilbakegang overalt hvor den hadde opptrådt i årene før. Bare i Sør-Trøndelag, Nordland og Troms var det stigning i tallet på meldte tilfelle i dette året.

Impetigo contagiosa steg jevnt utover 1942 og 1943 og begynte først å gå en del tilbake i 1944. Det ble meldt fra mange fylker at den var mer ondartet ettersom den bredte seg, og vanskeligere å helbrede. Fra Kongsberg ble det meldt at en i 1942 ofte så impetigo i forbindelse med difteri i nesen og skabb i hendene. I Vestfold var sykdommen også sterkt utbredt i 1942, og fra Tønsberg ble det omtalt tilfelle som var meget ondartet, ofte med arrdannelse etterpå. I Holmestrand var det 1 dødsfall.

Det ser ut til at det var fylkene Hedmark og Opland som var mest angrepet også av impetigo. Det var således stigning i antall meldte tilfelle fra 1942 til 1943, og først i 1944 synes sykdommen å være på retur. I Troms var sykdommen fremdeles i stigning også i 1944.

Av *tetanus* ble det meldt 1 tilfelle i 1942 i Beiarn i Nordland. Pasienten døde før en rakk å få lagt ham inn på sykehus. I 1943 var det 6 tilfelle: 1 i Moss, 1 i Nes i Hedmark, 1 i Brunlanes i Vestfold, 1 i Holla i Telemark, 1 i Beitstad i Nord-Trøndelag og 1 i Steigen i Nordland. I 1944 var det 3 tilfelle: 1 i Sandnes legedistrikt, 1 i Sande i Møre og Romsdal og 1 i Øksnes i Nordland.

Av andre sjeldnere sykdommer er nevnt følgende:

I 1942 omtales fra Kongsberg en 4de utslettsykdom som en mellomting mellom rubeola og scarlatina med svært utslett på utsiden av armer og lår og på magen, flammet, småprikket, sammenløpende som scarlatina men uten skalling eller angina. Sykdommen likner Erythema multiforma, og synes å ha forbindelse med ernæringen da det alltid fulgte diaré med, skriver stadslegen.

I Rollag i Buskerud var det 1 tilfelle av *Dysostosis multiplex*. (Gargoylisme). En gutt på 4½ år som sommeren 1941 lå på Rikshospitalet for denne sykdom, døde av den. Etter barneavdelingens mening er denne sykdom ikke tidligere beskrevet fra Skandinavia.

I Rødøy i Nordland opptrådte to alvorlige tilfelle av Angina Ludovici, den ene med abcessdannelse suprastenalt.

I 1943 ble det meldt fra Sør-Trøndelag om 5 tilfelle av Trichinosis på en gård i Støren. Smitten skrev seg fra en revegård i nabolaget, og ble formidlet ved griseslakt.

I Kinn i Sogn og Fjordane opptrådte det i 1943 2 tilfelle av Pellagra.

Antall meldte tilfelle og dødsfall pr. år og dødeligheten pr. 100 tilfelle av epidemiske sykdommer 1931—1944.

Nombre annuel des cas et des décès et la létalité des maladies épidémiques 1931—1944.

		Tyfoidefeber Paratyfus	Cerebrospinal- meningitt	Akutt poliomyelitt	Skarlagensfeber	Meslinger	Kikhoste	Difteri (krupp)	Dysenteri	Barselfeber	Inflensa	Kruppes lunge- betennelse
1931—1935	Tilf.	194	21	175	3759	11545	10303	1028	93	137	53908	4781
	Dødsf.	25	16	30	24	45	77	34	4	53	176	1064
	Pst.	12.9	76.4	17.1	0.6	0.4	0.7	3.3	3.9	38.8	0.3	22.3
1936—1940	Tilf.	142	41	264	4457	9541	11439	237	187	131	60790	5423
	Dødsf.	11	19	30	30	24	51	9	5	45	175	1002
	Pst.	8.0	47.1	11.4	0.7	0.2	0.4	4.0	2.5	34.5	0.3	18.5
1939	Tilf.	96	29	55	5082	6442	9208	72	32	136	93783	5886
	Dødsf.	4	10	6	20	18	45	2	2	40	402	655
	Pst.	4.2	34.5	10.9	0.4	0.3	0.5	2.8	6.3	29.4	0.4	11.1
1940	Tilf.	¹⁾ 128	99	60	3824	3046	13313	149	100	102	39126	6340
	Dødsf.	9	27	15	23	18	64	6	10	33	126	725
	Pst.	¹⁾ 7.0	27.3	25.0	0.6	0.6	0.5	4.0	10.0	32.4	0.3	11.4
1941	Tilf.	127	495	1793	6162	21396	20557	2605	279	103	69345	8566
	Dødsf.	13	79	315	38	35	87	68	10	42	411	674
	Pst.	10.2	16.0	17.6	0.6	0.2	0.4	2.6	3.6	40.8	0.6	7.9
1942	Tilf.	73	282	283	13919	21776	16049	8451	1202	141	31724	13137
	Dødsf.	9	48	62	99	61	72	223	35	68	71	719
	Pst.	12.3	17.0	21.9	0.7	0.3	0.4	2.6	2.9	48.2	0.2	5.5
1943	Tilf.	383	209	451	11748	5003	18544	22732	470	140	60879	16282
	Dødsf.	14	39	76	72	19	41	747	27	65	91	744
	Pst.	3.7	18.7	16.9	0.6	0.4	0.2	3.3	5.7	46.4	0.1	4.6
1944	Tilf.	108	171	411	9547	3986	7746	14202	1526	169	59838	16077
	Dødsf.	11	40	63	70	19	33	676	38	80	82	659
	Pst.	10.2	23.4	15.3	0.7	0.5	0.4	4.8	2.5	47.3	0.1	4.1

Tabellen ovenfor viser dødeligheten i forhold til tallet på angrepne pasienter av en del av de viktigste epidemiske og smittsomme sykdommer i krigsårene sammenliknet med de senere år før krigen.

Ved bedømmelsen av disse tallene er å merke at særlig for sykdommer med meget stor utbredelse, hvor de lettere tilfelle ikke kommer under legebehandling, må en regne med at morbiditetsstatistikkens tall sannsynligvis er noe ufullstendige, mens alle dødsfall av disse sykdommer er blitt registrert. Letaliteten kan derfor tenkes å være litt for høy, men tallene skulle dog kunne gi et riktig bilde av utviklingen.

14. Meldte tilfelle av tuberkulose.

Cas déclarés de tuberculose.

Etter utdragene av tuberkuloseprotokollene var tilgangen og avgangen til de kommunale tuberkuloseregistrene av smitteførende tuberkulose i 1940—1944:

Smitteførende tuberkulose.

Cas de tuberculose bacillaire.

	Tilfelle innf. i året				Utgått		Tilf. under tilsyn ved årets utgang		
	Menn	Kvin- ner	Til- sammen	Herav lunge- tub.	I alt	Herav ved død	Menn	Kvin- ner	Til- sammen
1940.....	2 045	1 832	3 877	3 728	4 882	1 948	11 015	10 691	21 706
1941.....	2 252	1 930	4 182	4 013	4 564	1 861	10 808	10 271	21 079
1942.....	2 179	1 767	3 946	3 781	4 383	1 649	9 999	9 147	19 146
1943.....	2 332	1 938	4 270	4 087	3 615	1 651	10 319	9 300	19 619
1944.....	2 330	1 859	4 189	4 029	3 487	1 658	10 318	9 066	19 384

Det ble i de siste 20 år meldt følgende antall tilfelle av smitteførende tuberkulose:

År	Meldte tilfelle av			
	tuberkulose i alt	lunge- tuberkulose	tuberkulose i alt	lunge- tuberkulose
	Absolutte tall		Pr. 10 000 innb.	
1925	7 827	7 487	28.5	27.3
1926	7 186	6 854	26.0	24.8
1927	7 154	6 841	25.8	24.7
1928	7 120	6 782	25.6	24.4
1929	7 430	7 030	26.6	25.2
1930	7 120	6 737	25.4	24.0
1931	6 582	6 325	23.3	22.4
1932	6 418	6 212	22.6	21.9
1933	5 752	5 562	20.2	19.5
1934	5 521	5 356	19.3	18.7
1935	5 261	5 072	18.3	17.6
1936	5 187	5 013	18.0	17.4
1937	4 938	4 782	17.0	16.5
1938	4 991	4 825	17.1	16.6
1939	4 536	4 408	15.5	15.0
1940	3 877	3 728	13.2	12.7
1941	4 182	4 013	14.1	13.5
1942	3 946	3 781	13.3	12.7
1943	4 270	4 087	14.2	13.6
1944	4 189	4 029	13.8	13.3

Tallet på meldte tilfelle er gått jevnt nedover til tross for at arbeidet med å oppspore nye tilfelle stadig er blitt drevet mer energisk. Det laveste tall hadde vi i 1940, da det ble meldt 3877 eller 13.2 pr. 10000 av befolkningen. Senere steg prosenten litt, men til tross for krigsforholdene, nådde den ikke opp til førkrignivået.

Som tilgang til tuberkuloseregistrene er i ovenstående tabeller regnet ikke bare nye tuberkulosetilfelle, men også eldre tilfelle som hadde vært registrert tidligere, men som var strøket av vedkommende tuberkuloseprotokoll eller register. I 1944 ble det innført på nytt 499 tidligere anmeldte tuberkuløse pasienter og i 1943 398. Resten var nye tilfelle.

Følgende tabell viser aldersfordelingen for de tuberkuløse som er blitt meldt til helserådene i de senere år. Oppgaven er ikke helt fullstendig da opplysning om alder mangler i en del tilfelle, men den gir allikevel et godt bilde av sykdomsfrekvensen i de enkelte aldre. Som det vil ses ble det i 1940—1944 meldt langt færre tuberkulosetilfelle blant barn under 15 år enn før krigen. Det gjelder også for voksne under 40 år. Men etter 40-års alderen økte tallet på tuberkulosetilfelle både absolutt og relativt sett. I 1944 utgjorde de meldte tuberkulosetilfelle blant personer over 40 år 32 pst. av alle meldte tilfelle, mot bare 23 pst. i 1939. Beregnet i forhold til befolkningens størrelse var tuberkulosemorbiditeten i disse aldersgrupper atskillig forhøyd under krigen.

Sammendragene av tuberkuloseprotokollene (registrene) fra de offentlige leger gir også opplysning om hvor mange tuberkulosepasienter som var under tilsyn ved utgangen av hvert år. Etter disse oppgaver var det ved utgangen av 1944 19 384 pasienter med tuberkulose i smittefarlig form som sto under de kommunale helseråds tilsyn. I 1939 — det siste år før krigen — var det tilsvarende tall 22 768.

De statistiske data som er gitt foran gjelder bare smittefarlig tuberkulose. Etter tuberkuloseloven av 1900 var det bare tilfelle av disse former for tuberkulose som den behandlende lege hadde plikt til å sende nominativ melding om til helserådets ordfører. Under krigen ble imidlertid plikten for legene til å sende slike særskilte meldinger utvidd til også å gjelde alle andre former for tuberkulose. Den nye bestemmelse trådte i kraft fra 1. januar 1943, og de offentlige leger ble pålagt å registrere i tuberkuloseprotokollen (registeret) også de ikke smittefarlige tilfelle og ta dem med i den årlige tuberkulosestatistikk. De mottatte oppgaver for 1943 og 1944 er dog meget ufullstendige når det gjelder de ikke smittefarlige former av tuberkulose, og en sammenlikning med det antall tilfelle av tuberkuløse sykdommer som er blitt meldt av legene på de summariske månedslistor over epidemiske og andre sykdommer viser at legene i stor utstrekning ikke kan ha sendt inn nominative meldinger om alle tilfelle av tuberkulose, slik som påbudt. Det kan således nevnes at mens det på månedslistene i 1944 f. eks. ble meldt 2293 tilfelle av plevritt og 1192 tilfelle av knuterosen, er det i samme år innført i tuberkuloseprotokollene bare 1623 tilfelle av plevritt og 680 av knuterosen.

**Meldte tilfelle av smitteførende tuberkulose
i 1931—1944 delt etter pasientenes alder.**

Cas de tuberculose bacillaire déclarés répartis par âge.

Alder	Antall tilfelle							
	1931 —35	1936 —40	1939	1940	1941	1942	1943	1944
0— 1 år.....	67	49	5	7	5	7	5	7
1— 4 »	248	208	36	39	44	26	18	15
5— 9 »	539	417	86	65	67	48	31	23
10—14 »	1 130	867	154	118	123	95	82	54
15—19 »	3 935	2 936	558	436	527	403	377	356
20—24 »	6 025	4 397	853	663	780	708	725	718
25—29 »	4 890	3 879	738	629	649	554	649	598
30—39 »	5 884	4 660	910	786	839	776	793	805
40—49 »	2 572	2 379	461	446	474	441	571	526
50—59 »	1 575	1 287	254	241	236	255	279	322
60 år og over.....	1 928	1 540	290	261	272	291	337	354

	Pr. 10 000 levende							
	1931 —35	1936 —40	1939	1940	1941	1942	1943	1944
0— 1 år.....	3.2	2.3	1.1	1.5	1.1	1.5	0.9	1.2
1— 4 »	2.8	2.6	2.2	2.3	2.6	1.5	1.0	0.8
5— 9 »	4.2	3.8	4.1	3.1	3.3	2.4	1.5	1.1
10—14 »	7.9	6.8	6.3	5.0	5.4	4.3	3.8	2.6
25—19 »	28.7	20.6	19.5	15.6	19.6	15.5	15.0	14.7
20—24 »	46.9	32.6	31.5	24.1	27.8	25.1	25.7	25.5
25—29 »	42.0	30.7	28.7	24.2	24.9	21.0	24.4	22.5
30—39 »	28.1	21.0	20.3	17.4	18.3	16.7	16.8	16.8
40—49 »	16.2	13.2	12.5	11.8	12.3	11.2	14.3	12.9
50—59 »	12.6	9.7	9.4	8.8	8.4	8.9	9.5	10.6
60 år og over.....	11.5	8.6	7.9	7.1	7.3	7.7	8.7	9.0

15. Meldte tilfelle av veneriske sykdommer.

Cas déclarés de maladies vénériennes.

Tallet på meldte tilfelle av veneriske sykdommer steg sterkt under krigen. Det ble i 1941 meldt i alt 5561 tilfelle, i 1942: 6483, i 1943: 8184 og i 1944: 8904. I perioden 1936—1940 var det gjennomsnittlige antall meldte tilfelle pr. år 5834.

Tabellen på side 56 viser hvor mange tilfelle det ble meldt av de forskjellige veneriske sykdommer og hyppigheten av disse sykdommer i forhold til folke- mengden.

Som det vil ses var antall tilfelle av veneriske sykdommer til og med 1940 gått sterkt tilbake både absolutt og relativt sett. Av syfilis ble det gjennomsnitt- lig i de fire krigsårene meldt 3 ganger så mange tilfelle årlig som i perioden 1936 —1940. Antall tilfelle av gonorré er også steget sterkt under krigen. I 1944 ble det således meldt 6996 tilfelle eller 65 pst. flere enn i 1940, da tallet var nede i 4230.

Meldte tilfelle av venerisk sykdom 1926—1944.

Nombre de cas déclarés des maladies vénériennes.

År	Ulcus molle		Syfilis ervervet		Syfilis medfødt		Gonorré, uretritt	
	Meldte tilf.	Pr. 10 000 innb.	Meldte tilf.	Pr. 10 000 innb.	Meldte tilf.	Pr. 10 000 innb.	Meldte tilf.	Pr. 10 000 innb.
1926—30.....	147	0.5	1 455	5.2	56	0.2	6 674	24.0
1931—35.....	88	0.3	432	1.5	58	0.2	5 532	19.4
1936—40.....	74	0.3	360	1.2	41	0.2	5 356	18.4
1936.....	91	0.3	440	1.5	47	0.2	5 359	18.6
1937.....	70	0.2	364	1.3	49	0.2	5 568	19.2
1938.....	67	0.2	375	1.3	39	0.1	6 005	20.6
1939.....	77	0.3	317	1.1	57	0.2	5 616	19.2
1940.....	66	0.2	306	1.0	29	0.1	4 230	14.4
1941.....	38	0.1	506	1.7	41	0.1	4 976	16.8
1942.....	52	0.2	1 124	3.8	43	0.1	5 264	17.7
1943.....	50	0.2	1 977	6.6	79	0.3	6 078	20.3
1944.....	44	0.1	1 789	5.9	75	0.2	6 996	23.1

16. Spedalskhet.

Lèpre.

Ved utgangen av 1944 fantes det i alt 21 spedalske i Norge, hvorav 8 menn og 13 kvinner. Av disse ble 17 forpleid på anstalt eller sykehus og 4 utenfor.

Følgende oversikt viser tilgangen og avgangen av spedalske i anstaltene i perioden 1941—44:

Spedalske forpleid i anstaltene.

Lépreux soignés dans les hospices.

Anstalt	Tilbake- liggende fra 1940			Inn- kommet i 1941—44			I alt behandlet i 1941—44			Døde i 1941—44			Tilbake- liggende ved utgangen av 1944			Spedalsk- hetens form hos de tilbake- liggende			Antall for- plei- nings- dager gjennom- snittl.
	Tils.	M.	K.	Tils.	M.	K.	Tils.	M.	K.	Tils.	M.	K.	Tils.	M.	K.	Knutet	Glatt	Blandet	
Pleiestiftel- sen nr. 1	18	7	11	1	1	—	19	8	11	4	1	3	15	7	8	7	8	—	5 768
St. Jørgens hospital	3	—	3	—	—	—	3	—	3	1	—	1	2	—	2	—	1	1	792
Tilsammen	21	7	14	1	1	—	22	8	14	5	1	4	17	7	10	7	9	1	6 560

Den spedalske kvinne som ble behandlet på Rikshospitalet i Oslo døde i 1941. De spedalske utenfor anstaltene er i tabellen på side 57 fordelt etter oppholdssted.

**Spedalske utenfor anstaltene og sykehusene
fylkesvis ved utgangen av 1944.**

Lépreux hors des hospices.

Fylker	Til- sammen	Menn	Kvinner	Sykdomsform:	
				Knutet	Glatt
Hordaland	1	—	1	—	1
Sogn og Fjordane	2	1	1	—	2
Nord-Trøndelag	1	—	1	—	1
Tilsammen	4	1	3	—	4

17. Fødsler, dødsfall på barselseng, obstetriske operasjoner m. m.

Nombre de naissances, mortalité puerpérale, opérations obstétricales etc.

Etter de offisielle fødselsregistre var tallet på barselkvinner, levende- og dødfødte barn i årene 1942—44 følgende:

	1942	1943	1944
Antall barselkvinner	53 714	57 780	62 719
Antall levendefødte barn	53 225	57 281	62 241
Antall dødfødte barn ¹⁾	1 098	1 208	1 242
Antall fødte barn i alt	54 323	58 489	63 483
Antall tvillingfødsler	599	697	750
Antall trillingsfødsler	5	6	7

¹⁾ Dvs. barn født uten liv etter 28 ukers svangerskap. Barn født uten liv før i 8. svangerskapsmåned blir ikke ført inn i fødselsregistrene som føres av sogneprestene.

Tallet på levendefødte pr. 1000 innbyggere var i de tre årene 1942: 17.9, 1943: 19.1 og 1944: 20.5, mot 15.5 i 1941 og 16.3 i 1940.

Etter de offentlige legers oppgaver utarbeidd på grunnlag av jordmødrenes og legenes fødselsmeldinger, var tallet på barselkvinner som hadde nyttet jordmor eller lege i disse tre årene følgende: 1942: 51 307, 1943: 55 358 og 1944: 59 655. Tallet på levendefødte og dødfødte barn som ble født av disse kvinner vil ses av følgende oversikt:

	1942	1943	1944
Antall levendefødte barn	50 671	54 657	58 926
Antall dødfødte	1 024	1 106	1 140
Antall aborter ¹⁾	241	273	326
Antall fødte barn i alt	51 936	56 036	60 392

¹⁾ Født uten liv i 5.—7. svangerskapsmåned.

Fylker	1942				1943				1944			
	Fødte barn etter prestenes fødsels- registre ¹		Fødte barn meldt av jordmødre og leger		Fødte barn etter prestenes fødsels- registre ¹		Fødte barn meldt av jordmødre og leger		Fødte barn etter prestenes fødsels- registre ¹		Fødte barn meldt av jordmødre og leger	
	Le- vende	Død- fødte	Le- vende	Død- fødte	Le- vende	Død- fødte	Le- vende	Død- fødte	Le- vende	Død- fødte	Le- vende	Død- fødte
Østfold	2 654	42	2 531	38	2 930	59	2 736	46	3 310	76	3 148	65
Akershus	4 369	88	2 199	35	4 895	106	2 332	41	5 516	100	2 840	35
Oslo	3 250	77	5 335	129	3 638	61	6 387	138	4 235	79	7 274	155
Hedmark	2 922	61	2 793	50	3 126	66	3 021	58	3 262	66	3 125	58
Opland	2 673	69	2 626	69	2 949	61	2 679	54	3 032	68	2 868	60
Buskerud	2 052	51	2 139	47	2 297	59	2 137	50	2 769	61	2 899	63
Vestfold	1 931	26	1 713	22	2 175	48	1 899	43	2 681	51	2 334	46
Telemark	1 947	35	1 844	34	2 093	31	2 053	28	2 464	49	2 377	49
Aust-Agder	1 184	10	1 102	17	1 217	30	1 173	24	1 409	22	1 367	17
Vest-Agder	1 684	28	1 635	24	1 741	20	1 579	17	1 871	28	1 853	28
Rogaland	3 978	70	3 738	69	4 288	66	4 195	61	4 378	82	4 314	78
Hordaland	3 406	64	2 552	37	3 639	80	2 523	48	4 136	75	3 066	51
Bergen	1 612	28	2 355	46	1 672	30	2 654	57	2 042	38	3 042	58
Sogn og Fjordane	1 579	31	1 494	31	1 712	48	1 638	39	1 874	35	1 809	31
Møre og Romsdal	3 343	75	3 194	68	3 823	94	3 657	86	3 917	79	3 807	70
Sør-Trøndelag	3 499	59	3 419	59	3 876	70	3 846	72	4 010	85	4 061	83
Nord-Trøndelag	2 275	49	2 089	42	2 233	45	2 113	38	2 318	46	1 977	43
Nordland	4 696	118	4 274	107	4 862	124	4 488	107	5 142	112	4 353	96
Troms	2 641	69	2 380	57	2 659	74	2 319	66	2 776	62	2 412	54
Finnmark	1 530	48	1 259	43	1 456	36	1 228	33	1 099	28	—	—
Tilsammen	53 225	1 098	50 671	1 024	57 281	1 208	54 657	1 106	62 241	1 242	58 926	1 140

¹ Innført av folkeregistrene og revidert og supplert etter frigjøringen av sogneprestene.

Forholdet mellom stedfunne fødsler etter fødselsregistrene og fødsler meldt av leger og jordmødre i de enkelte fylker i årene 1942—1944 ses av tabellen på side 58.

I den fullstendige fødselsstatistikk som bygger på fødselsregistrene, er barna registrert på foreldrenes (morens) bosted. I de offentlige legers statistikk — som bare omfatter de fødsler hvor jordmor eller lege har vært til stede — er fødslene derimot registrert etter barnets fødested.

En sammenlikning mellom legenes og prestenes oppgaver viser at det i alle tre årene har vært brukt jordmor eller lege ved 95 pst. av alle fødsler.

Av de barn som ble født i perioden 1941—1944 ble 1 pst. født i 5.—7. svangerskapsmåned, 1.8 pst. i 8. måned og 97.2 pst. etter 8. måned. I tabellen nedenfor er fødslene delt etter svangerskapets varighet i perioden 1941—1944 sammenliknet med forholdet i tre foregående femårs-perioder.

**Fødte barn fordelt etter svangerskapsmåned
1926—1944.**

Nombre d'enfants répartis par mois de gestation.

Årlig gjennomsnitt <i>Moyenne annuelle</i>	Barn født: <i>Enfants nés:</i>						Fødte barn i alt <i>Total</i>	
	i 5.-7. måned <i>en 5.-7. mois</i>		i 8. måned <i>en 8. mois</i>		etter 8. måned <i>après 8. mois</i>		Antall	Pst.
	Antall	Pst.	Antall	Pst.	Antall	Pst.		
1926-30.								
Gutter. <i>Garçons</i>	297	1.2	608	2.4	23 930	96.4	24 835	100.0
Piker. <i>Filles</i>	233	1.0	530	2.3	22 478	96.7	23 241	100.0
Tilsammen. <i>Total</i>	530	1.1	1 138	2.4	46 408	96.5	48 076	100.0
Gutter pr. 100 piker <i>Garçons par 100 filles</i>	127.5	—	114.7	—	106.5	—	106.9	—
1931-35.								
Gutter	221	1.0	487	2.2	21 315	96.8	22 023	100.0
Piker	189	0.9	426	2.1	20 045	97.0	20 660	100.0
Tilsammen	410	1.0	913	2.1	41 360	96.9	42 683	100.0
Gutter pr. 100 piker .	117.0	—	114.5	—	106.3	—	106.6	—
1936-40.								
Gutter	263	1.1	519	2.2	22 560	96.7	23 342	100.0
Piker	213	1.0	504	2.3	21 200	96.7	21 917	100.0
Tilsammen	476	1.0	1 023	2.3	43 760	96.7	45 259	100.0
Gutter pr. 100 piker .	123.9	—	102.9	—	106.4	—	106.5	—
1941-44.								
Gutter	274	1.0	486	1.8	26 927	97.2	27 687	100.0
Piker	230	0.9	494	1.9	25 058	97.2	25 782	100.0
Tilsammen	504	1.0	980	1.8	51 985	97.2	53 469	100.0
Gutter pr. 100 piker ..	119.1	—	98.3	—	107.5	—	107.4	—

En vil legge merke til at gutteoverskuddet blant de for tidlig fødte (i 8. måned) har vist en tendens til å forsvinne i de senere år.

I 1941—1944 ble 52.6 pst. født uten liv av de barn som var født i 5.—7. måned, av barn født i 8. måned 19.7 pst. og av barn født etter 8. måned 1.6 pst. Tallene for perioden 1941—1944 sammenliknet med de to foregående femårs-perioder vil ses av følgende tabell:

	Barn født uten liv pr. 100 fødte <i>Mortinatalité en p. c. par mois de gestation</i>			
	i 5.-7. mnd. <i>en 5.-7. mois</i>	i 8. mnd. <i>en 8. mois</i>	etter 8. mnd. <i>après 8. mois</i>	I alt <i>Total</i>
1931-35.				
Gutter. <i>Garçons</i>	52.6	24.0	2.0	3.0
Piker. <i>Filles</i>	52.3	23.7	1.7	2.6
Tilsammen. <i>Total</i>	52.5	23.8	1.8	2.8
1936-40.				
Gutter	49.4	22.1	1.9	2.9
Piker	48.4	22.2	1.5	2.4
Tilsammen	49.0	22.2	1.7	2.6
1941-44.				
Gutter	52.7	20.7	1.8	2.6
Piker	52.6	18.7	1.4	2.2
Tilsammen	52.6	19.7	1.6	2.4

Det har vært en tydelig nedgang i dødfødselshyppigheten blant barn som ble født i 8. måned eller etter. I alle grupper hadde guttene en større dødfødsels-hyppighet enn pikene.

Som dødfødte regnes i den offisielle statistikk bare barn født uten liv etter 7. svangerskapsmåned, mens barn født uten liv før denne tid betraktes som

	Barn døde innen 24 timer pr. 100 levendefødte <i>Nombre d'enfants morts pendant les premières 24 heures par 100 enfants nés vivants</i>			
	i 5.-7. mnd. <i>en 5.-7. mois</i>	i 8. mnd. <i>en 8. mois</i>	etter 8. mnd. <i>après 8. mois</i>	I alt <i>Total</i>
1931-35.				
Gutter. <i>Garçons</i>	62.9	15.7	0.3	0.9
Piker. <i>Filles</i>	50.6	12.5	0.3	0.7
Tilsammen. <i>Total</i>	57.2	14.2	0.3	0.8
1936-40.				
Gutter	60.5	13.8	0.3	0.9
Piker	54.0	10.6	0.2	0.7
Tilsammen	57.6	12.3	0.3	0.8
1941-44.				
Gutter	62.0	13.4	0.3	0.9
Piker	54.9	8.6	0.3	0.6
Tilsammen	58.8	10.9	0.3	0.7

aborter. I perioden 1941—1944 ble etter jordmødrenes oppgaver 2 pst. født uten liv av alle barn født etter 7. måned.

Av de levendefødte barn i perioden 1941—1944 døde 1910 innen 24 timer. Av disse var 37.2 pst. født i 5.—7. måned, 22.8 pst. i 8. måned og 40 pst. etter 8. måned. I alt var altså 60 pst. av alle barn som døde i første døgn, født for tidlig. Av de levendefødte i 1941—1944 døde i første døgn 58.8 pst. av dem som var født i 5.—7. måned, 10.9 pst. av dem som var født i 8. måned og bare 0.3 pst. av dem som var født etter 8. måned. Dødeligheten i 1ste døgn i 1941—1944 sammenliknet med de to foregående femårsperioder vil ses av tabellen på side 60.

Levedyktigheten hos barn født i 5.—7. måned er steget jevnt fra periode til periode. Således var det i 1924—1927 bare 25 pst. av de fødte barn i denne gruppen som overlevde det første døgn, mens det tilsvarende tall for perioden 1941—1944 var 41 pst.

Dødsfall av svangerskaps- og barselsykdommer er etter den nye dødsårsaksnomenklatur ordnet mer systematisk enn før, nemlig i 1) dødsfall som følge av abort, 2) dødsfall som følge av sykdom under svangerskapet og 3) dødsfall under fødselen og i barselsengen. Som puerperale sykdommer skal etter de nye internasjonale regler regnes slike som oppstår i de kvinnelige genitalorganer i et tidsrom av 6 uker etter fødselen. Den eneste forandring av betydning i denne sykdomsgruppe er ellers at emboli og thrombose i forbindelse med svangerskap og fødsel fra nå av blir ført her istedenfor som før under sykdommer i sirkulasjonsorganene.

I årene 1942—1944 var antall dødsfall av svangerskaps- og barselsykdommer i alt og beregnet pr. 1000 barselkvinner følgende:

	1942	1943	1944
Antall dødsfall av svangerskaps- og barselsykdommer i alt.....	142	134	157
pr. 1000 barselkvinner	2.6	2.3	2.5

Av barselfeber ble det i disse årene meldt følgende antall tilfelle og dødsfall:

	1942	1943	1944
Antall meldte tilfelle av barselfeber.....	141	140	169
Antall meldte dødsfall av barselfeber	68	65	80

Antall dødsfall på barselseng og antall meldte tilfelle og dødsfall av barselfeber i de forskjellige fylker i årene 1942—1944 vil ses av tabellen på side 62.

Barselkvinnene er i denne tabellen ført opp etter hjemsted, det samme gjelder de døde. Derimot er de meldte tilfelle av barselfeber, i mangel av andre opplysninger ført opp under det fylke som de er meldt fra.

Dødsfall på barselseng, fylkesvis.

Décès pendant les couches, par préfecture.

	1942				1943				1944			
	Barsel- kvinner	Død på barselseng	Barsel- feber		Barsel- kvinner	Død på barselseng	Barsel- feber		Barsel- kvinner	Død på barselseng	Barsel- feber	
			Meldte tilfelle	Dødsfall			Meldte tilfelle	Dødsfall			Meldte tilfelle	Dødsfall
Riket	53 714	142	141	68	57 780	134	140	65	62 719	157	169	80
Bygder	41 533	103	116	44	44 256	88	121	41	47 467	106	135	43
Byer	12 181	39	25	24	13 524	46	19	24	15 252	51	34	37
Fylker:												
Østfold	2 664	9	7	6	2 955	10	7	5	3 340	10	7	6
Akershus	4 417	14	6	1	4 960	11	6	7	5 549	18	4	7
Oslo	3 284	11	1	10	3 655	19	—	14	4 269	19	—	15
Hedmark	2 938	10	15	3	3 159	8	16	4	3 285	5	10	2
Opland	2 699	6	3	5	2 971	2	5	1	3 060	5	11	1
Buskerud	2 082	7	6	4	2 323	7	3	1	2 798	4	7	3
Vestfold	1 943	1	6	1	2 189	4	2	3	2 692	11	7	5
Telemark	1 955	2	7	1	2 097	2	2	—	2 482	4	3	—
Aust-Agder	1 182	2	3	—	1 228	—	2	—	1 415	2	1	1
Vest-Agder	1 683	2	9	—	1 736	1	2	—	1 885	1	4	—
Rogaland	4 005	8	3	4	4 306	6	1	3	4 417	6	10	3
Hordaland	3 434	13	8	6	3 685	4	10	3	4 157	7	17	4
Bergen	1 622	8	3	5	1 683	2	1	1	2 053	7	1	5
Sogn og Fjordane ...	1 595	3	8	—	1 734	4	18	3	1 879	5	7	1
Møre og Romsdal ...	3 380	2	6	1	3 863	10	5	3	3 942	7	6	6
Sør-Trøndelag	3 528	15	4	9	3 895	14	4	7	4 036	8	10	2
Nord-Trøndelag	2 292	6	3	2	2 242	3	2	1	2 337	4	5	1
Nordland	4 761	12	20	7	4 923	11	20	3	5 198	13	26	7
Troms	2 694	4	14	2	2 703	11	20	2	2 806	10	20	6
Finnmark	1 556	6	9	1	1 473	5	14	4	1 119	11	13	5

Det bemerkes at det for Oslos vedkommende blir et misforhold mellom meldte tilfelle og dødsfall av barselfeber, da en har fått dødsanmeldelse for personer som er død av septist abort, mens en ikke har noen melding om disse tilfelle i de epidemiske månedslistene.

Siden 1924 har det inntruffet følgende antall dødsfall på barselseng:

Dødeligheten blant barselkvinner.

Mortalité puerpérale.

År	Antall barselkvinner			Død på barselseng			Døde pr. 1000 barselkvinner		
	Riket	Bygder	Byer	Riket	Bygder	Byer	Riket	Bygder	Byer
1924.....	58 280	44 571	13 709	170	120	50	2.9	2.7	3.6
1925.....	54 403	42 195	12 208	145	110	35	2.7	2.6	2.9
1926.....	54 121	42 383	11 738	172	121	51	3.2	2.9	4.3
1927.....	50 260	39 627	10 633	123	90	33	2.4	2.3	3.1
1928.....	50 147	39 364	10 783	151	100	51	3.0	2.5	4.7
1929.....	48 744	38 318	10 426	175	137	38	3.6	3.6	3.6
1930.....	48 370	38 118	10 252	145	105	40	3.0	2.8	3.9
1931.....	46 560	36 789	9 771	124	99	25	2.7	2.7	2.6
1932.....	45 951	36 431	9 520	120	83	37	2.6	2.3	3.9
1933.....	42 605	33 759	8 846	116	82	34	2.7	2.4	3.8
1934.....	42 265	33 485	8 780	122	89	33	2.9	2.7	3.8
1935.....	41 781	32 944	8 837	116	80	36	2.8	2.4	4.1
1936.....	42 713	33 523	9 190	109	83	26	2.6	2.5	2.8
1937.....	44 209	34 409	9 800	130	96	34	2.9	2.8	3.5
1938.....	45 713	35 665	10 048	113	80	33	2.5	2.2	3.3
1939.....	46 993	36 597	10 396	84	66	18	1.7	1.8	1.7
1940.....	48 347	37 742	10 605	97	74	23	2.0	2.0	2.2
1941.....	46 133	35 884	10 249 ¹⁾	96	63	33	2.1	1.8	3.2
1942.....	53 714	41 533	12 181 ¹⁾	142	103	39	2.6	2.5	3.2
1943.....	57 780	44 256	13 524 ¹⁾	134	88	46	2.3	2.0	3.4
1944.....	62 719	47 467	15 252 ¹⁾	157	106	51	2.5	2.2	3.3

¹⁾ Herav følgende tilfelle av emboli som i tidligere år er ført sammen med andre dødsfall av emboli under sykdommer i sirkulasjonsorganene: i 1941: 7, i 1942: 12, i 1943: 6 og i 1944: 10.

Tabellen nedenfor viser hvor mange obstetrisiske operasjoner det er utført av legene i de forskjellige fylker:

Obstetrisiske operasjoner utført av leger
i 1942—44.

Opérations obstétricales effectuées par les médecins en 1942—44.

	Operasjoner			Herav									
	I alt	Herav på sykehus	I alt pr. 100 bar-selkvinner ¹⁾	Tang-forløsning	Vending	Uttrekning	Partus præ-maturus artificialis	Keisersnitt	Perforasjon	Embryotomi	Abortus provocatus	Andre operasjoner	Etterbyrds-operasjoner
Fylker:													
Østfold	362	276	11.4	232	7	46	2	17	—	3	4	32	19
Akershus	191	86	6.7	115	5	13	—	3	—	—	6	33	16
Oslo	1 581	1 581	21.5	1 165	—	88	—	169	6	—	—	92	61
Hedmark	234	154	7.4	110	7	10	—	20	1	—	25	37	24
Opland	127	54	4.4	80	1	13	—	7	—	1	—	12	13
Buskerud	283	231	9.6	153	2	7	—	13	4	—	—	88	16
Vestfold	187	142	7.9	94	1	2	—	6	—	—	14	61	9
Telemark	278	154	11.5	169	8	18	—	33	1	—	27	7	15
Aust-Agder	134	85	9.7	64	2	11	3	11	—	—	36	—	7
Vest-Agder	127	87	6.8	71	3	12	—	22	—	—	—	6	13
Rogaland	305	160	7.0	174	6	25	3	37	2	—	5	13	40
Hordaland	113	17	3.6	87	5	6	2	2	—	—	—	—	11
Bergen	522	482	17.0	295	13	59	1	74	9	—	69	—	2
Sogn og Fjordane	107	55	5.9	64	4	1	1	12	1	—	5	5	14
Møre og Romsdal	289	157	7.5	163	6	26	—	30	2	5	15	15	27
Sør-Trøndelag ...	161	89	3.9	84	2	17	—	17	—	—	11	23	7
Nord-Trøndelag .	168	128	8.4	72	—	1	12	14	1	—	49	5	14
Nordland ²⁾	207	132	4.7	110	4	8	3	17	5	1	19	19	21
Troms ³⁾	107	60	4.4	67	6	10	—	15	2	1	—	—	6
Finnmark ⁴⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Riket 1944	5 483	4 130	9.2	3 369	⁵⁾ 82	373	27	519	34	11	285	448	335
» 1943	4 810	3 455	8.7	2 986	⁵⁾ 99	321	15	423	41	3	187	382	353
» 1942	4 377	3 076	8.5	2 594	⁵⁾ 93	322	21	392	45	4	210	401	295

Denne oppgaven som bygger på beretninger fra leger og sykehus til de offentlige leger og viser at operasjonsfrekvensen synes å øke i de senere år.

¹⁾ Etter jordmødrenes og legenes oppgaver (fødestedene).

²⁾ Oppgave mangler for Skjerstad og Hadsel.

³⁾ » » » Tranøy.

⁴⁾ » » » hele Finnmark.

⁵⁾ Herav var følgende operasjoner i forbindelse med vending: i 1942: 24, i 1943: 15 og i 1944: 17

Følgende oversikt viser utfallet av de obstetrisiske operasjoner for mødre og barn:

Obstetriske operasjoners utfall for mødre og barn
1942—1944.

Résultats des opérations obstétricales pour les mères et les enfants.

		Operasjonens art										
		Tangforlø- ning	Vending	Uttrekning	Partus præma- turus artificialis	Keisersnitt	Perforasjon	Embryotomi	Abortus provocatus	Andre opera- sjoner	Etterbyrds- operasjoner	
1942:												
Operasjoner i alt		2594	93	322	21	392	45	4	210	401	295	
Herav på sykehus		1710	67	200	18	391	38	4	201	322	125	
Operasjonens utfall for:	mødre	levde	2587	92	319	21	384	42	4	209	399	
		døde	7	1	2	—	7	3	—	1	2	
		uoppg. utfall	—	—	1	—	1	—	—	—	—	
	barn	fødtes levende	2455	63	275	18	369	—	—	—	—	—
		fødtes uten liv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		før 28 u. sv.skap	4	3	3	2	—	1	—	—	—	—
		etter 28 u. sv.skap	146	32	47	1	24	44	4	—	—	—
		uoppg. utv. grad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		uoppg. utfall	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
	1943.											
	Operasjoner i alt		2986 ³	99	321	15	423	41	3	187	382	353
	Herav på sykehus		2108	57	218	14	423	33	3	184	295	120
Operasjonens utfall for:	mødre	levde	2972	97	317	15	409	41	2	187	382	
		mødre	14	1	4	—	14	—	1	—	—	
		uoppg. utfall	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	barn	fødtes levende	2830	73	284	12	389	—	—	—	—	—
		fødtes uten liv:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		før 28 u. sv. skap	4	2	1	1	4	2	—	—	—	—
		etter 28 u. sv.sk.	164	25	41	2	31	39	3	—	—	—
		uoppg. utv. grad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		uoppg. utfall	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1944.											
	Operasjoner i alt ⁴		3369	82	373	27	519	34	11	285	448	335
	Herav på sykehus		2413	50	279	25	516	30	9	280	363	165
Operasjonens utfall for:	mødre	levde	3356	76	370	27	506	33	11	285	443	
		døde	11	5	3	—	13	1	—	—	2	
		uoppg. utfall	2	1	—	—	—	—	—	3	1	
	barn	fødtes levende	3205	59	338	22	497	—	—	—	—	—
		fødtes uten liv:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		før 28 u. sv.skap	3	3	4	—	5	1	—	—	—	—
		etter 28 u. sv.skap	167	21	37	5	20	33	11	—	—	—
		uoppg. utv. grad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		uoppg. utfall	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Herav kombinert vending og uttrekning: I 1942: 24, i 1943: 15 og i 1944: 17.

² Herav følgende antall operasjoner etter en annen operasjon: I 1942: 2, i 1943: 2. Resultatet for mor og barn er oppført under den andre operasjonen.

³ Herav 1 tangforløsning etter vending. Resultatet for mor og barn er oppført under tangforløsning.

⁴ Oppgave mangler for Skjerstad og Hadsel i Nordland, Tranøy i Troms og for hele Finnmark.

Norges Offisielle Statistikk, rekke X. (Statistique Officielle de la Norvège, série X.)

Rekke X.

Trykt 1947 (forts.).

- Nr. 131. Norges postverk 1946. (*Statistique postale.*)
- 132. Stortingsvalget 1945. (*Elections en 1945 pour le «Storting».*)
- 133. Kommunevalgene 1945. (*Elections en 1945 pour les conseils communaux et municipaux.*)
- 134. Norges kommunale finanser 1942—43. (*Finances des communes.*)
- 135. Norges industri 1944. (*Statistique industrielle.*)
- 136. Private funksjonærers lønningsforhold i juli 1946. (*Traitements des fonctionnaires privés.*)
- 137. Skattestatistikken 1945—46. (*Répartition d'impôts.*)
- 138. Meieribruket i Norge 1945. (*L'industrie laitière de la Norvège.*)
- 139. Kommunenes gjeld og kontantbeholdning m. v. 1946. (*Dette etc. des communes.*)
- 140. Telegrafverket 1945—46. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 141. Norges jernbaner 1941/42—1944/45. (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 142. Skolestatistikk 1943—44. (*Instruction publique.*)

Rekke X.

Trykt 1948.

- Nr. 143. Statistisk-økonomisk oversikt over året 1947. (*Aperçu de la situation économique.*)
- 144. Norges Brannkasse 1944—46. (*Statistique de l'office national d'assurance contre l'incendie.*)
- 145. Alkoholstatistikk 1946. (*Statistique de l'alcool.*)
- 146. Forsikringselskaper 1946. (*Sociétés d'assurances.*)
- 147. Norges bergverksdrift 1946. (*Mines et usines.*)
- 148. Jordbruksstatistikk 1946. (*Superficies agricoles et élevage du bétail. Récoltes etc.*)
- 149. Norges handel 1946. (*Commerce.*)
- 150. Norges fiskerier 1944. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 151. Pelsdyrtellingen i Norge 1946. (*Élevage d'animaux à fourrure.*)
- 152. Veterinærvesenet 1946. (*Service vétérinaire.*)
- 153. Meieribruket i Norge 1946. (*L'industrie laitière de la Norvège.*)
- 154. Norges industri 1945. (*Statistique industrielle.*)
- 155. Syketrygden 1944. (*Assurance-maladie nationale.*)
- 156. Norges private aksjebanker og sparebanker 1946. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
- 157. Norges postverk 1947. (*Statistique postale.*)
- 158. Skolestatistikk 1944—45. (*Instruction publique.*)
- 159. Arbeidslønninger 1946. (*Salaires des ouvriers.*)
- 160. Sunnhetsstilstanden og medisinalforholdene 1942—44. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)

Statistisk Sentralbyrå har dessuten bl. a. gitt ut disse verker:
Statistiske Meddelelser. 12 nr. i året. (*Bulletin mensuel du Bureau Central de Statistique.*)
Månedsoppgaver over vareomsetningen med utlandet. Trykkes månedsvia. (*Bulletin mensuel du commerce extérieur.*)
Fortegnelse over Norges Officielle Statistikk m. v. 1828—31. desember 1920. Kristiania 1889, 1913 og 1922. (*Catalogue de la Statistique Officielle.*)
Statistiske Oversigter 1914. Kristiania 1914. Statistiske Oversikter 1926. Oslo 1926. (*Résumé rétrospectif 1914 et 1926.*)

Alle verker er til salgs hos H. Aschehoug & Co., Oslo.

Av følgende årganger av «Statistisk Årbok» og «Norges Handel» er Byråets beholdning meget knapp, og Byrådet er takknemlig for å få overlatt enkelte eksemplarer:

Statistisk Årbok samtlige årganger til og med 1940.

Norges Handel samtlige årganger til og med 1915, dessuten 1921, 1927, 1934—1939.

2. august 1948.